

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ, ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬСТВА**

**CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF
SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND SOCIETY**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**16 червня 2023 р.
June 16, 2023**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ НАУКИ, ОСВІТИ,
ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬСТВА**

**CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE
DEVELOPMENT OF SCIENCE, EDUCATION,
TECHNOLOGY AND SOCIETY**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**16 червня 2023 р.
June 16, 2023**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Сучасний стан та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства:
збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава,
16 червня 2023 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2023. 75 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства» з:

Буковинський державний медичний університет
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»
ГО «Всеукраїнська Рада Жінок Фермерів»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Державна установа Інститут зернових культур НААН
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Київський національний університет культури і мистецтв
Київський університет імені Бориса Грінченка
Львівський національний університет імені Івана Франка
Науково-дослідна судово-експертна установа
Національна дитяча спеціалізована лікарня «ОХМАТДИТ»
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
Одеський державний аграрний університет
Полтавське міське товариство Реріхів «Радела»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Рівненський державний гуманітарний університет
Уманський національний університет садівництва
Університет митної справи та фінансів
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти, технологій і суспільства.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: педагогічних наук; філологічних наук; архітектури та мистецтвознавства; економічних наук; психологічних наук; медичних наук; фармацевтичних наук; сільськогосподарських наук; технічних наук; географічних наук; національної безпеки.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

**ЦЕНТР
ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНИХ
НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

© Автори тез, 2023

© Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2023

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ SECTION 1. PEDAGOGICAL SCIENCES	6
<i>Близнюк Л. М., Гесть А. А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ КРАЇНОЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗЗСО	6
<i>Гаращук Л. О.</i> НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	8
<i>Запорожченко Т. П., Коваленко Н. Л.</i> ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	10
<i>Лобач В. П.</i> ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ	12
<i>Павленко Л. М., Клішевич Н. А.</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ВЗАЄМОДІЯ ФАХІВЦІВ КОМАНДИ СУПРОВОДУ У РОБОТІ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	22
<i>Реченізка (Gubareva) S. S.</i> ONLINE vs OFFLINE LEARNING: TEACHING STRATEGIES	23
<i>Сірант Н. П.</i> ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	25
<i>Shcherbukha R. H., Vovk O. I.</i> FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION: BENEFITS OF SPACED LEARNING....	26
<i>Vovk O. I.</i> FOREIGN LANGUAGE CLASSROOMS: CLIL KEY FEATURES	29
<i>Яковишина Т. В.</i> АРТПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	30
СЕКЦІЯ 2. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 2. PHILOLOGICAL SCIENCES	32
<i>Гапонова Л. Є.</i> ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ- ФІЛОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ.....	32
<i>Капрізова С. В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ПОВІСТІ ДЖ. ЛОНДОНА “ЖАГА ДО ЖИТТЯ”	33

<i>Кувіта Ю. О.</i> СПЕЦИФІКА ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ РОМАНІВ.....	35
<i>Лубко С. О.</i> ФОРМАЛЬНО-ЗМІСТОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ З ПРАГМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОЇ КНИГИ ДЕНА КАРЛІНА “THE END IS ALWAYS NEAR...”	37
<i>Моцар А. О.</i> АНТРОПОМОРФНА МЕТАФОРИЧНА МОДЕЛЬ В ЛЮБОВНОМУ РОМАНІ КЕТІ БРЕМЛІ “THE LEMON TREE SAFE”	38
<i>Снегєцкайте О. Е.</i> ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНІМАЦІЙНО-ІГРОВОГО ФЕНТЕЗІ «ARTHUR AND THE INVISIBLES».....	40
СЕКЦІЯ 3. АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО SECTION 3. ARCHITECTURE AND ART HISTORY	42
<i>Мартишова Л. С., Чабань І. В.</i> ВЕРТИКАЛЬНІ СТРУКТУРИ В АРХІТЕКТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОГО МІСТА	42
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ SECTION 4. ECONOMIC SCIENCES	44
<i>Іванков В. М.</i> ОСВІТНІ ДЕТЕРМІНАТИ ЩОДО СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ФАКТІВ ШАХРАЙСТВА.....	44
<i>Магда О. В., Щекань Н. П., Луцишина Ж. В.</i> СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ВАРТОСТІ НА ТОВАР КОМПАНІЇ.....	46
<i>Ляшенко Є. С.</i> МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ І КАПІТАЛІЗАЦІЇ БРЕНДІВ	47
<i>Попіль І. М.</i> ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ	49
СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ SECTION 5. PSYCHOLOGICAL SCIENCES	51
<i>Гарбуз К. В.</i> АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	51

СЕКЦІЯ 6. МЕДИЧНІ НАУКИ SECTION 6. MEDICAL SCIENCES	55
<i>Акентьєв С. О.</i> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ З ФАХУ «АНЕСТЕЗІОЛОГІЯ»	55
<i>Косінов О. С., Міщенко О. М.</i> ГІСТОМОРФОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ КІСТКОВОЇ ТКАНИНИ, ОТРИМАНОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ АУГМЕНТАЦІЇ NANO GRAFT	57
СЕКЦІЯ 7. АНЕСТЕЗІОЛОГІЯ SECTION 7. ANESTHESIOLOGY	59
<i>Ячник І. М., Метленко О. В., Карпенко Н. П., Реготун Р. В., Маркін Є. Л.</i> ВЕДЕННЯ ПАЦІЄНТІВ ЗІ СПОНТАННИМ ПНЕВМОТОРАКСОМ	59
СЕКЦІЯ 8. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ SECTION 8. AGRICULTURAL SCIENCES	65
<i>Халак В. І., Сідашова С. О., Клебанова Л. Г., Стадницька О. І.</i> ВЕЛИКА РОГАТА ХУДОБА СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДА: ОЗНАКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БУГАЙЦІВ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ДЕЯКИМИ ПОКАЗНИКАМИ ІНТЕР'ЄРУ	65
СЕКЦІЯ 9. ТЕХНІЧНІ НАУКИ SECTION 9. TECHNICAL SCIENCES	67
<i>Ковальчук Ю. О.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПОГЛИНАЮЧИХ ПОКРИТТІВ ТА ЛЕГУЮЧИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ЛАЗЕРНОЇ ОБРОБКИ ДЕТАЛЕЙ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ	67
<i>Козубовський В. Р., Крив'яник А. Ю.</i> АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА РОБОТИ ПОЛІКЛІНІКИ.....	69
СЕКЦІЯ 10. ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ SECTION 10. GEOGRAPHICAL SCIENCES	71
<i>Нетробчук І. М., Карпюк З. К., Стельмах В. Ю., Ковальчук С. І., Качаровський Р. Є.</i> РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ БАСЕЙНУ Р. КУЛЬЧИН	71
СЕКЦІЯ 11. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА SECTION 11. NATIONAL SECURITY	74
<i>Вакулко А. І., Черняк І. А.</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І МАЙБУТНЄ РОБОТОТЕХНІКИ	74

УДК 373.3.5.016:81'243]:908

Близнюк Л. М.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,

Гесь А. А.

3 курс, Середня освіта. Німецька мова,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ЗАСТОСУВАННЯ КРАЇНОЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗЗСО

Метою нашого дослідження є визначення потенціалу використання країнознавчого матеріалу під час навчання іноземної мови в загальноосвітніх школах, проаналізувати практичні підходи та методи, які можуть бути застосовані в ЗЗСО для досягнення освітньої мети та розглянути переваги такого підходу та його вплив на розвиток учнів.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю відповідати потребам сучасного освітнього середовища. Вивчення іноземної мови в контексті культури та традицій країни-носія мови дозволяє учням отримати глибше розуміння мови, розширити світогляд і розвинути міжкультурну компетенцію.

У сучасному світі, де глобалізація та міжнародна співпраця стають все більш важливими, вивчення іноземних мов займає особливе місце. Однак для повного розуміння мови також важливо знати культуру, традиції та особливості країни, мова якої вивчається. Тому використання країнознавчих матеріалів під час вивчення іноземної мови стає невід'ємною частиною навчального процесу у загальноосвітній закладах. «Звичаї, традиції, культура, навколишнє середовище, природа, історичні пам'ятки, видатні люди – це те коло інтересів, яке охоплює краєзнавство і, яке найчастіше є предметом спілкування з представниками інших культур» [1, с. 3]

Використання країнознавчих навчальних матеріалів під час навчання іноземної мови має багато переваг. Це сприяє розвитку в учнів міжкультурних компетенцій, розуміння та толерантного ставлення до інших культур. Краєзнавство допомагає учням покращити свої комунікативні навички, розширити словниковий запас і засвоїти мовні одиниці, які відображають культурні відмінності та легше адаптуватися до нового середовища. «Der Blick auf das Zielsprachengebiet ist beeinflussbar durch die Muster, Normen und Werte des Heimatlandes. Das Andere wird oft durch eine Art „Brille“ des Eigenen gesehen. Nicht nur die Lernenden tragen die eigenkulturelle Brille, sondern auch die Lehrenden und Lehrmaterialien. / На враження від країни, мова якої вивчається, можуть впливати шаблони, норми та цінності рідної країни. Іншу країну часто сприймають через власні "окуляри". Не лише учні носять власні культурні окуляри, а й викладачі та навчальні матеріали.» [4, с. 25]

Як зазначила Близнюк Л. М., залучення країнознавчого матеріалу допомагає створити додатковий стимул для вивчення іноземної мови [2]. Учні можуть бачити практичне застосування мови безпосередньо у мовному середовищі, наприклад, при спілкуванні з носіями мови або ж під час подорожей. Це в свою чергу відкриває нові перспективи та можливості зокрема й отримання певного досвіду закордоном.

Вивчення країнознавчих матеріалів сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. Вони вчаться говорити, читати, писати та слухати іноземною мовою, використовуючи свої знання про країну як контекст для спілкування. Окрім того, обізнаність в культурних загальнонаціональних особливостях різних народів, їх відмінностях та традиціях часто допомагає уникнути непорозумінь та незручних ситуацій. Освіченість завжди була, є і буде показником вищого суспільства та окрасою його громадян.

Важливою складовою якісної освіти є її гнучкість та адаптивність. Яскравим підтвердженням цього є методика CLIL. *«Застосування методики CLIL у навчальному процесі дає можливість вчителям інтегрувати вивчення іноземної мови з іншим навчальним предметом. Перевага для учнів: цікавий зміст мотивує учнів до вивчення німецької мови та закладає лінгвістичну базу, над якою надалі вони зможуть самостійно працювати, наприклад, під час навчання».* [3] Таким чином країнознавчий матеріал може бути використаний для інтеграції з іншими предметами, наприклад, історією, географією або літературою. Це допоможе учням бачити зв'язок між різними дисциплінами та розуміти світ у комплексі. Такий підхід сприяє формуванню позитивного ставлення до вивчення іноземної мови. Таким чином учні усвідомлюють, що навчання не обмежується граматикою та лексикою, а глибоко пов'язане з культурою та історією тієї чи іншої країни.

Отже, ми можемо дійти висновку, що країнознавство є чудовим доповненням до вивчення іноземних мов у загальноосвітніх школах. Це дозволяє учням розширити свої культурні знання та отримати ґрунтовніше розуміння мови, яку вони вивчають. Доступ до численних джерел літератури, включаючи інформацію про країни, мови, культури та традиції, створює широкий спектр можливостей для здобувачів освіти поглибити свої знання та розвинути свої мовні та міжкультурні навички. Такий підхід не лише сприяє академічному розвитку, а й допомагає учням розширити їхній світогляд, сформувати глобальні компетенції та підготувати їх до успішної роботи в сучасному мультикультурному суспільстві.

Список літератури

1. Алексєєнко І. В. Реалізація краєзнавчого компоненту змісту навчання іноземної мови у старшій школі (на матеріалі елективного курсу з англійської мови). Науковий вісник УжНУ Педагогіка. Соціальна робота. Вип. 32. С. 12–14
2. Близнюк. Л. М. Країнознавчий матеріал на заняттях з німецької мови. Актуальні проблеми міжкультурної комунікації. 2022. С. 159–161
3. Предметно-мовне інтегроване навчання німецькою мовою. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/spr/unt/kum/ciu.html> (дата звернення: 29.05.2023)
4. Minna Maijala. Integration und Vermittlung landeskundlicher Inhalte im Fremdsprachenunterricht [Електронний ресурс] / Maijala Minna // TURUN YLIOPISTO UNIVERSITY OF TURKU. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/62951/AnnalesB328Maijala.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

УДК 371.38

Гарашук Л. О.

магістр кафедри німецької філології
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник:

Поліщук Н. М.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний шкільний підручник був і залишається основним засобом реалізації оновленого змісту навчання. Нині відбувається переорієнтація шкільної іншомовної освіти на комунікативно-діяльнісне, інтегративне та культурологічне спрямування освітнього процесу. Це змушує ґрунтовно переосмислити теоретичні підходи до визначення змісту навчання іноземної мови і знайти ефективні способи й форми презентації його в підручниках.

Потрібно зазначити, що підручники з іноземної мови мають свої особливості порівняно з аналогами для подальших ступенів навчання.

Березюк Ю.В. у своєму дисертаційному дослідженні стверджує, що підручник має бути сконструйований на новітніх досягненнях методичних і психолого-педагогічних наук, сприяти комплексному виконанню практичної, освітньої, розвивальної та виховної цілей оволодіння певним предметом, створювати умови для досягнення певного рівня педагогічної компетентності особистості в процесі навчання [1, с.77–78].

С. Роман у своїх дослідженнях вважає, що на початковому етапі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, бажання вільно спілкуватися, захоплюватися культурою народу, умотивувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою. Всі навчальні засоби, зокрема підручники, повинні сприяти формуванню в дітей комунікативних потреб у пізнанні інших країн і народів, у пошуку друзів не тільки для спілкування, а й для розв'язання певних проблем власної життєдіяльності [4].

Що ж стосується підручників з іноземної мови зарубіжних видань, то тут основним є завдання підготувати молоде покоління до життя в умовах багатофункціонального та полікультурного простору, виробити вміння спілкуватися й співпрацювати з людьми різних національностей, менталітетів і культур. Крім того, основними навичками з іноземної мови у дітей повинні стати критичне мислення, креативність, обізнаність про навколишній світ, вміння працювати в команді, комп'ютерна грамотність, соціальна відповідальність, вміння вчитися протягом усього життя [2; 3; 6].

Досить цікавими є думки І. Самойлюкевич щодо підходу вибору підручника з іноземної мови. Першим кроком є *описовий аналіз* – основний метод дослідження. Він спрямований на з'ясування його ролі та місця в системі навчально-методичного

комплексу, а саме: підручник – самостійний елемент навчального процесу; зв'язок підручника з іншими компонентами навчально-методичного комплексу, їх узгодженість (зошит з друкованою основою, книга для додаткового читання тощо); зв'язок підручника з методичною літературою для вчителя, їх взаємозв'язок. Наступний крок – *структурно-функціональний аналіз* конкретного підручника. Структурний аналіз допомагає виявити склад елементів підручника та зв'язки між ними, а функціональний аналіз має на меті з'ясувати, якою мірою у ньому відображені провідні функції з іноземної мови. Завершує методику *порівняльний аналіз* чинних підручників з метою з'ясування таких аспектів: чи забезпечується наступність у змісті навчального матеріалу (за класами); чи витримана позитивна динаміка використання навчальних завдань і вправ тощо [5].

Дослідивши наукову літературу з теми, ми виокремили такі підходи стосовно використання підручників іноземної мови, а саме: *соціокультурний, особистісно-орієнтований, комунікативно-ігровий, компетентнісний та інтегрований*.

Методисти наголошують, що соціокультурний підхід є основним як у вітчизняних, так і зарубіжних підручниках. Він включає в себе побудову навчання на основі культурного плюралізму, розуміння рівноцінності й рівноправності у всіх етнічних і соціальних груп, які складають наше суспільство [1, с. 81].

Зазначені наукові підходи при використанні підручників з іноземної мови взаємопов'язані між собою та реалізуються за допомогою *дидактичних принципів*, а саме: комунікативної та соціокультурної спрямованості, зв'язку освітніх і виховних цінностей, доступності та посильності, міжпредметного зв'язку, урахування творчих здібностей дитини, урахування особливостей рідної мови та ін. [1, с. 89].

Отже, успішне оволодіння іноземними мовами не можливе без ефективного інформаційно-методичного забезпечення, основу якого складають підручники та навчальні посібники. Сучасний книжковий ринок та інтернет-ресурси переповнені великою кількістю підручників та навчальних посібників як вітчизняних, так і провідних іноземних видавництв, проте потрібно вміти обирати підручники, які зможуть в повній мірі забезпечити навчально-виховний процес.

Список літератури

1. Березюк Ю. В. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до використання в початковій школі підручників зарубіжних видань : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2019. 323 с.
2. Верховна Рада України. Закон України «Про освіту». 2017. № 38-39.
3. Державний стандарт початкової освіти, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
4. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навчальний посібник. Київ: Ленвіт. 2005. 208 с.
5. Самойлюкевич І.В. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи у початковій школі. Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном: монографія. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. с. 114–125.
6. European Language Portfolio (ELP) Principles and Guidelines, 2000. DGIV/EDU/LANG 33 rev. revised June 2004, January 2011. URL: <https://rm.coe.int/16804586ba>

Запорожченко Т. П.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Коваленко Н. Л.

здобувач освітнього ступеня магістр
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві спостерігається перехід до нової системи цінностей, де наявність знань, вмінь і навичок стає необхідною передумовою, але недостатньою складовою результату освіти. Людина повинна вміти орієнтуватися в потоках інформації, впроваджувати нові технології, самостійно навчатися, знаходити та використовувати нові знання, а також мати універсальне мислення, динамічність і мобільність. Отже, сучасна початкова школа не може залишити осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються в усьому світі, включно з Україною – якісне формування навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи постає як першочергова педагогічна проблема [8, с.14]. З появою карантинних заходів та військових дій на території нашої країни система освіти відреагувала швидким пошуком нових засобів навчання, методів і підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовило перехід від теоретичних аспектів дистанційного навчання до практичних. Процес навчання виявився можливим лише завдяки технологіям, які раніше використовувалися як посередник і допоміжний засіб у навчанні [9, с.403-404]. Тому перехід до дистанційного навчання став серйозним випробуванням для традиційної системи освіти.

Мета дослідження: здійснити аналіз інструментів дистанційного навчання, що використовуються в початковій школі, для ефективного формування математичної компетентності учнів.

Державним стандартом початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) визначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1, с. 1].

З вищезазначеного стає зрозумілим актуальність того, що Нова Українська Школа виокремлює саме математичну компетентність, яка окреслюється як особистісне надбання, що характеризує спроможність учня створювати математичні моделі, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних та практико-орієнтованих завдань, нарешті адекватно вирішувати проблеми повсякденного життя [2, с. 23] однією з основних предметних компетентностей, якими має оволодіти молодший школяр [4]. Увага до формування математичній компетентності пояснюється тим, що вона базується на здатності учня використовувати математичні моделі до процесів, які відбуваються в навколишньому світі [3; 7].

Дистанційне навчання – це не альтернатива відвідуванню закладів освіти, однак сучасні учні повинні бути готовими до різних обставин і вільно переходити з

навчання офлайн на навчання онлайн. Тому сучасні реалії спонукають до активного використання інструментів дистанційного навчання в освітньому процесі початкової школи, зокрема, під час вивчення математики.

До платформ дистанційного навчання, які доцільно використовувати в початковій школі, зокрема і на уроках математики, належать: Google Classroom – сервіс, за допомогою якого можна організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію; Zoom – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей; LearningApps – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи; Padlet, Jamboard, Miro – це віртуальні дошки, де можна розміщувати окремі дописи з текстовою інформацією, гіперпосиланнями, зображеннями, прикріплювати файли, аудіо-, відеозаписи; Studystack, Quizlet – сервіси, які дозволяють розробляти різноманітні інтерактивні вправи на основі флеш-карток [5].

Використання інструментів дистанційного навчання повинно підвищувати інтерес учнів до математики. Мотиваційний компонент може бути сформованим лише в тому випадку, якщо в учня позитивне відношення до предмету вивчення, тоді відбувається розвиток пізнавального інтересу [6].

На нашу думку, ефективним для формування математичної компетентності під час дистанційного навчання є: систематичність виконання завдання учнями, коректне та доступне пояснення матеріалу вчителем з використанням наочності; взаємодія вчителя, учнів та їх батьків; організація зворотного зв'язку; урізноманітнення інструментів дистанційного навчання; чіткий інструктаж та консультація учителя; забезпечення всіх учасників освітнього процесу необхідними технічними засобами вибір зручної платформи для онлайн-навчання; систематичний контроль з боку учителя за виконанням завдань; використання якомога більше творчих та креативних завдань, які дають можливість учням проявити себе, відчуті успіх та позитивні емоції; створення можливостей для навчання у власному темпі; взаємодія всіх учасників освітнього процесу; використання завдань практичного змісту, які навчають учнів застосовувати набуті знання з математики в житті, та різнорівневих завдань; подання навчального матеріалу в доступній формі; дотримання послідовності викладу навчального матеріалу; використання принципу наступності із закладом дошкільної освіти, діяльнісного підходу, проблемного, розвивального та особистісно зорієнтованого навчання, ігрових моментів, елементів взаємонавчання в групах, новітніх технологій.

Висновки. Під час навчання математики з використанням елементів дистанційного навчання, важливо мати чіткий план дій, що включає інструктаж, озвучування завдань, консультації, аналіз типових помилок та зворотний зв'язок. Навчальний матеріал повинен містити завдання, які охоплюють теоретичну та практичну складові для контролю знань, умінь і навичок. Крім того, варто включити завдання, які сприяють колективному виконанню. Для ефективного формування математичної компетентності варто варіювати форми роботи та використовувати методи навчання, спрямовані на взаємодію та інтерактивність. Врахування цих аспектів та використання засобів дистанційного навчання на уроках математики допомагають оптимально оптимізувати освітній процес та сприяють формуванню логічного мислення та навичок його застосування. Цей підхід призводить до розвитку різних складових математичної компетентності учнів.

Список літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.06.2023).

2. Гринчак В. І. Формування математичної компетентності в учнів початкових класів засобами діяльнісного підходу. Початкова школа, 2019. № 12. С. 22–24

3. Запороженко Т. П. Формування математичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів засобами інноваційних технологій : дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Чернігів, 2018. 220 с.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Освіта України. Київ, 2016. 23 серпня. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.06.2023).

5. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 11.06.2023).

6. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів, Харків, Україна: Ранок, 2019. 354 с.

7. Стрілець С. І., Запороженко Т. П. Методика навчання освітньої галузі «Математика». Навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2014. 188 с.

8. Турчина І.С., Вахрушева Н.М. Формування навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема. *Молодий учений*. №2.1 (54.1), 2018. С. 13-16.

9. Швидкий А. Л., Мехед Д. Б., Мехед О. Б. Особливості впровадження інформаційних технологій у навчальний процес (психологічний аспект). Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 61. Херсон : ХДУ, 2012. С. 401- 406

Лобач В. П.

голова

Полтавське міське товариство Реріхів «Радела»

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Короткий зміст. Права людини як основний чинник економічної моделі становлення та розвитку України. Права людини у більшовицькій Росії. Сформований ідеал виховання молоді в ССРСР та в сучасній Росії. Виховний ідеал у працях видатних українських педагогів Г. Сковороди, К. Ушинського, Б. Грінченка, Лесі Українки, Г. Ващенко, В. Сухомлинського, у яких пріоритетними є виховання підростаючого покоління на засадах національної ідеї та вірності ідеалам народу. Необхідність сформування на нинішньому етапі еволюційного розвитку України виховного ідеалу української молоді, національної ідеї як основної засади усвідомленої мети подальшого становлення та розвитку країни.

Ключові слова: індикативне планування, виховний ідеал, національна ідея.

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. На теперішній час в Україні не сформована модель становлення та економічного розвитку країни після здобуття військової перемоги після вчиненої Російською Федерацією агресії з окупацією частин території України. На майбутнє України впливають як досягнуті позитивні здобутки так і не здолані внутрішні негативні фактори. В українському суспільстві залишається актуальним формування виховного ідеалу української молоді, критеріїв людини-громадянина, яка буде здатна подолати кризовий стан в економіці та у суспільних

відносинах, прийняття сформованої суспільством національної ідеї, яка б визначила основну мету еволюційного розвитку країни.

Викладення основного матеріалу дослідження. Президент України Володимир Зеленський своїм Указом, усвідомлюючи європейську ідентичність Українського народу, з метою зміцнення єдності народів Європи, забезпечення миру, безпеки й стабільності на Європейському континенті, засвідчуючи відданість ідеалам та цінностям демократії, підтримуючи ініціативи молодіжних та інших громадських об'єднань, постановив: Установити в Україні День Європи, який відзначати щороку 9 травня спільно з державами Європейського Союзу. [1]

Президент Турції Реджеп Тайїп Ердоган у другому турі, у травні 2023 року переобраний на наступний термін. Його програма дій відповідає національній мрії та меті народу республіки Турція у демократичному розвитку суспільства на засадах справедливості.

На наведених прикладах, і не тільки, ми маємо переконатися, що країни світу рухаються у майбутнє визначивши свою мету та пріоритети розвитку. Бажано, щоб ці пріоритети не суперечили напрацьованим країнами Заходу духовним цінностям.

Центральне місце країнами світу приділяється, перш за все, економічному розвитку. У ринкових механізмах нових індустріальних країн формується на основі правового державного регулювання, яке опирається на історичні, культурні, національні традиції. В них відсутнє стремління до універсалізації, домінує свобода у формі і засобів розвитку.

У механізмі регулювання сучасного ринкового господарства країн Західної Європи індикативне планування замінюється стратегічним.

Для України актуальним є впровадження в економіці індикативного планування. Індикативне планування принципово відрізняється від директивного планування способами досягнення цілей, поставлених у плані. Його показники не мають для окремих окремих господарських суб'єктів статусу обов'язкових завдань, а мають рекомендаційно-орієнтуючий характер. Виражаючи цілі і пріоритети соціально-економічної політики держави на відповідний період, показники індикативного плану набувають життєвої сили для окремих суб'єктів ринку лише за допомогою цілеспрямованої системи правових та економічних регуляторів. Останні створюють правову основу і економічні стимули для здійснення виробничо-господарської діяльності у напрямках, які відповідають цілям і пріоритетам суспільства, виражених у державному плані.

Регулюючи функції держави в умовах ринкової трансформації не можуть бути ефективним за відсутності надійної системи стратегічного прогнозування та індикативного планування.

Як стверджують фахівці особливо потрібне стратегічне прогнозування та індикативне планування для країн із перехідною економікою. Поряд з сформуванням в Україні механізмів прогнозування та індикативного планування, сучасної статистичної бази, відповідної інституційної структури, аби посилити регулюючу функцію економічних процесів, країна потребує нової людини-громадянина, свідомої щодо своїх прав і обов'язків, активної й творчої особистості з високою національною свідомістю.

Але, на цьому шляху до нової духовної людини залежить від обраного суспільством прогресивного державного устрою, пануючого світогляду й моралі, який залежить від рівня розвитку культури та від його національних властивостей.

На теперішній час у переломному періоді історії народів відбувається жорстока боротьба двох ідеологій, двох систем за панування над світом: автократією та демократією, пост більшовицько-комуністичною і християнсько-демократичною.

Боротьба названих вище двох систем включає в себе всі сторони життя народів, і між іншим виховання молоді.

Видатний педагог Григорій Ващенко та його «Виховний ідеал», за яким надається образ людина нового типу, яка буде здатна в умовах мирного часу вирішувати складні питання подальшого буття України, існування та виживання.

Перед наступним розглядом питання яким має бути людина-громадянин нового типу, яка буде здатна в умовах мирного часу вирішувати досить складні питання подальшого буття України, існування та виживання, опираючись в основному на дослідження видатного педагога Григорія Ващенка, розглянемо так званий більшовицький виховний ідеал. Оскільки з Росією Україну пов'язує значна кількість її вихідців, що виїхали на заробітки і на теперішній час там працюють, бувши наукові та культурні зв'язки, в українців ще залишаються нав'язані у минулі часи російські догми та історичні міфи.

Отже, основне завдання советської школи й педагогіки полягало в тому, щоб підготувати борців за комунізм, інакше кажучи, виховати із молоді покірне зняряддя в руках комуністичної партії. Головний ідеолог більшовизму Ленін в статті «Нове завдання і нові сили» писав: «ми говоримо про те, як нам важливо тепер використати з наочних лекцій великих революційних подій, щоб викладати вже не гурткам, а масам наші старі «догматичні» лекції про те, напр., що необхідно на ділі сполучення терору з вихованням мас, що за лібералізмом освіченого російського суспільства треба уміти бачити інтереси нашої буржуазії».[2, 19]

Друга риса виховного більшовицького ідеалу, органічно пов'язана з першою – це непримирима ворожість до інших ідеологій. Всяке хоч найменше визнання досягнень Заходу чи то в галузі науки, чи справі письменства, чи навіть музики, розцінювалося як злочин, як зрада більшовицької революції. Таке вороже ставлення до Заходу більшовики намагалися виховати і в молоді. Е. Косминський писав: що ніде немає й не було такої жорстокої експлуатації людини людиною, як в ССРСР. Особливо велику ворожість проповідували більшовики до релігії, зокрема до християнства, що своїм вченням про любов до Бога і ближнього є цілковитою протилежністю комуністичному вченню про класову боротьбу як основу рушійної сили в розвитку людства. [2, 20]

Ленін наполягав на тому, що більшовики мусять поєднувати пропаганду з терором. Безоглядний терор, що в перші роки революції кривавими потоками залив широкі простори ССРСР, проводився під керівництвом Леніна. Тоталітаристичний характер советської влади й комуністичної моралі стає за основу одної з найважливіших рис більшовицького виховного ідеалу, а саме – безоглядної відданості комуністичній партії та її вождям. [2, 22]

Більшовицьке розуміння статевої відношень має крайнє реакційний характер. Ще з самого початку більшовицької революції серед суспільства ширилась так звана «теорія склянки води». За цією «теорією», в статевої відношеннях нема нічого нематеріального. Це є просто фізіологічний процес задоволення статевої інстинкту. Подібно до того, як людина відчуває спрагу, задовольняє свої статевої потреби, вступаючи в стосунки з особою іншої статі. Звідси гасло: «Геть сором!». [2, 28]

Про дійсне ставлення советів до релігії, зокрема до християнства, дуже переконливо свідчить, між іншим, історія з листом Нар. Коміс. Освіти РСФСР про безрелігійне виховання, виданого у 1927 р. Зміст цього листа полягав у тому, що релігія не має коріння в умовах советського життя і мусить сама собою умерти. Тому активно боротись з релігією немає сенсу. Виховання молоді мусить бути безрелігійним, інакше кажучи, в школі зовсім не треба згадувати про релігію. Цей

лист був різко засуджений керівництвом комуністичної партії, яке настоювало на тому, що виховання молоді мусить бути войовничо-атеїстичним.

Під час Другої світової війни совети ніби змінили своє ставлення до релігії: на теренах СРСР припинилось переслідування духівництва, церкві повернено храми; в 1942-1943 р.р. органи НКВД навіть викликали до себе колишніх священників, що стали советськими урядовцями, й пропонували їм повернутись до виконання ієрейських обов'язків. Але все це – тільки підступний політичний маневр.

Советська влада і комуністична партія залишились такими ж ворожими до релігії, як і раніш, і лише використовують церкву для своїх політичних завдань. Церква та її ієрархи стали знаряддям в руках комуністичної партії в її боротьбі за всесвітню революцію і панування над світом. Про що свідчить, як діяльність російських ієрархів, особливо патріарха Олексія, так і переслідування церкви і віруючих на теренах окупованих советами. [2, 21]

Щодо виховання молоді, то воно залишилось таким же антирелігійним, як і раніше. Із відомостей, що їх подає советська преса за останні часи, видно, що антирелігійне виховання за залізною завісою навіть посилилось. Тому можна сказати, що войовничий атеїзм є одна з основних рис більшовицького виховного ідеалу. [2, 21]

І на теперішній час в Росії мало що змінилося. За свідченням Владіміра Попова, який є автором книги «Заговор негодяев. Записки бывшего подполковника КГБ» всі призначення у російській православній церкві на посади її ієрархів відбувається з дозволу російських спецслужб.

В основах вчення Російської Православної Церкви про достоїнство, свободу та права людини проголошено, що життя є дар Божий людині. Заповідь «Не убий» у числі інших була дана Богом Моїсею. Православ'є не приймає та засуджує тероризм, збройну агресію, кримінальне насилля, рівно як і всі інші форми злочинно віднятого людського життя. [3]

Разом з цим, практичні дії Російської Православної Церкви суперечать проголошеним архієреєм РПЦ Кирилом про те, що не була ним засуджена збройна агресія Росії проти України, починаючи з 2014 р. та 2022 р., а навпаки ним підтримана. Виникає питання, чи може і надалі така церква вважати себе християнською.

У лютому 2017 року громадський музей Реріхів, всесвітньою відомий і створений за ініціативою Святослава Миколайовича Реріха у московській садибі Лопухіних, був за поданням Міністерства культури РФ силовими органами Росії неправомірно виселений звідтіля із знищенням всіх діючих експозицій.

Вказаний музей, названий ім'ям Миколи Реріхів, того самого художника, що створив сім тисяч картин, який написав десятки літературних праць, вченого, мандрівника, філософа, громадського діяча світового масштабу, чий Пакт названий його ім'ям, заклав основи міжнародного захисту культурних цінностей.

Музей імені М. К. Реріха, що був створений за безпосередньою участю Міжнародного Центру Реріхів, був неповторною жемчужиною не тільки за унікальністю музейного простору, але і по своїй багатогранній культурно-просвітницькій діяльності відомій у всьому світі.

Однією із основних видів діяльності Міжнародного Центру Реріхів є популяризація ідей філософського Вчення «Жива Етика», яке було надано людству дружиною М. К. Реріха – Оленою Іванівною Реріх.

Більшовицька ідеологічна доктрина заперечує існування позавідчуттєвого нематеріалістичного світу. Г. Ващенко досліджуючи творчість всесвітньо відомого грецького філософа Платона писав, що він визнав, що в розвитку знання є декілька ступенів. Перший, найнижчий, – відчуттєве знання, що спирається на

зовнішні відчуття і має своїм предметом явища видимого світу. Другий ступінь – знання законів, загальних типів, що виявляються в окремих речах. І, нарешті, найвищий ступінь – це пізнання ідей, і зокрема, найвищої з них, ідеї Блага, або Бога. Отже, коли прикласти цю Платонову мірку до матеріалістичних і позитивістичних систем філософії, то ми мусимо сказати, що вона не відносилася вище другого ступеню пізнання. Позитивісти не підносилися тому, що вони взагалі заперечують можливість пізнати те, що виходить за межі відчуттєвого досвіду, а матеріалісти тому, що заперечують існування позавідчуттєвого нематеріалістичного світу. [2, 31]

У вченні Жива Етика на зазначену тему надаються знання щодо можливості розуміння матеріальності матерії у проявах духу, сенсу життя та призначення людини на нинішньому етапі еволюційного розвитку нашої земної цивілізації.

Якби людство зрозуміло, що радість устремління стверджується духом, то воно спрямувалося б до духорозуміння. Брати людства стверджують духорозуміння як явлену могутність. Для духорозуміння не існує перешкод. Всюди проникаючий дух піднімає завісу непорозуміння. Ті, що заперечують дух мають так стверджувати космічне руйнування. Ті, що прийняли дух, що спрямований до Космічного Магніту, можуть стверджувати космічну рівновагу. [4, 170, п. 289]

Так перевага добра над злом існує у космосі, і все безмежне життя дихає ним, як вогонь простору! [4, 178, п. 306]

Нова ступінь близьиться людству – сполучення з дальніми світами. [5, 21, п. 351]

Коли людство навчиться розуміти Космічну Єдність, тоді ствердиться будівництво космічне. Головне завдання людству – об'єднати матеріальний світ з духовним. [5, 25, п. 360]

Велика Єдність у Космосі панує, як потужний закон. Тільки ті, що приєдналися до цього закону можуть, істинно, належати до космічної співпраці. Єдність сутності в усьому спрямовує людство до творчості. [5, 63, п. 448]

Як співзвучні слова серця про приховані мотиви! Як важливо усвідомити спонукання духу неупереджено! Три риси допоможуть усвідомити потенціал спонукання – риса чесності, риса явища самовідданості та риса служіння. Явище кожної риси дасть духу меч проти самоти. [5, 108, п. 570]

На законі устремління будується вся космічна творчість. [5, 133, п. 654]

Свідомість людства не стверджується на видимому просторі. Прийняв сполучення, як головні причини невидимого і видимого світу, можливо знайти сфери космічної узгодженості. Але людство ґрунтується на видимих наслідках, тому важко спрямовується дух у вищі сфери. Кожний спрямований дух знає, що розмежування світів може тільки зупинити еволюцію, бо, там де перетинається зв'язок між Першоджерелом і життям, там потрібно шукати руйнування. Так на вічному об'єднанні будується космічна творчість. [5, 134, п. 657]

У Світовій Общині так різко виражені всі духовні імпульси, тому Наше утверджене Джерело виявляє рівновагу Космічного Магніту. Світова Община спотворена людством, і замість співпраці людство стверджує свою могутність на главенство. [5, 136, п. 663]

Відродження Української держави вимагає повернення народу до тієї культурно-педагогічної спадщини, що об'єктивно існує, але вона й досі недостатньо вивчена. Ґрунтовне дослідження, широке висвітлення й адаптоване до сучасного контексту застосування провідних ідей освітньої спадщини забезпечує дотримання принципів єдності та спадкоємності у подальшому розвитку педагогічної науки. Звернення до першоджерел, які відображають надбання національної системи освіти в минулому, сприяє усвідомленню сучасності й визначенню подальших перспектив розвитку педагогіки. У педагогічній практиці України наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.

були визначені засади національної освіти і виховання, висунуті ідеї щодо виховного ідеалу. Основні їх положення знайшли своє відображення у творчості Г. Сковороди, К. Ушинського, Б. Грінченка, Лесі Українки, Г. Ващенко та інших відомих педагогів. У їхніх працях пріоритетним є виховання підростаючого покоління на засадах національної ідеї та вірності ідеалам народу.

У дослідженні, проведеному Ларисою Чернишевою, вчителькою української мови Уманської міської гімназії, значиться, що всі ці ідеали, зрештою, становлять збірний образ українця з розвиненим почуттям власної та національної гідності. Визначено основні позиції вчених-психологів, педагогів, представників філософської і соціологічної думки щодо виховного ідеалу: 1) виховний ідеал як взірць, як зразок довершеності людської особи об'єктивно існує і завжди буде існувати, оскільки виховання – процес цілеспрямований; 2) виховним ідеалом у педагогіці може бути тільки той, для досягнення якого розроблена струнка, чітко вивірена наукова теорія; 3) найбільшу реальну силу педагогічний ідеал має тоді, коли він визріває під впливом народної виховної традиції й опирається на неї [8, 92–93].

Формування ідеалу залежить від виховання, умов життя і діяльності людини, від особливостей власного досвіду. Теоретичне визначення понять «виховний ідеал», «національний виховний ідеал» та «ідеал українського виховання» знаходимо у сучасних педагогічних словниках.

Виховний ідеал – уява про ідеального вихованця й образ ідеальної дитини, яка досягла високого ступеню гармонії у фізичному, моральному, соціальному, інтелектуальному та естетичному розвитку. Виховний ідеал тісно пов'язаний зі світоглядом, релігією і мораллю. Ідеал особистості як кінцеву мету виховання визначає те суспільство, в якому це виховання здійснюється [6, 71–72].

Національний виховний ідеал базується на загальнолюдських цінностях і включає в себе ті риси, які відповідають духовності чи звичаям певного народу. Конкретний зміст національного виховного ідеалу залежить від державного устрою, світогляду, релігії та моралі, від рівня розвитку культури, від національних особливостей народу [6, 227]. Ідеал українського виховання є синтезом загальнолюдського і національного ідеалу. Він втілений у конкретних історичних постатях та літературних образах. Шляхетні елементи цього ідеалу знаходимо в народній творчості, мистецтві, у християнських засадах життя нації [24, 52].

Цікавим та актуальним і до нашого часу є виховний ідеал у Київській Русі, наданий Володимиром Мономахом у своєму «Повчанні дітям». У викладених ним думках про гуманні стосунки між людьми, було закладено основи, які згодом стали основою педагогіки українського народу.

У «Повчанні...» він піклується про єдність рідної землі, закликає безкорисливо служити Батьківщині. У творі подаються поради і вимоги щодо виховання дітей:

- постійно працювати і не лінуватися;
- мати благородну поведінку;
- мати чисту душу і худе тіло;
- поважати старших і коритися їм;
- вчитися добру, любові, гуманізму, у тому числі й до інших народів;
- уміти вести бесіду, під час якої більше думати, ніж говорити;
- постійно вчитися, міцно запам'ятовувати і повторювати раніш вивчене, одноразово вчитися новому;
- виявляти самостійність у навчанні, тощо [9, 107–108].

У творі піднімаються важливі проблеми морального, трудового, патріотичного, релігійного виховання. В. Мономах вказує на важливу роль освіти у вихованні. Наводить приклад свого батька, який умів розмовляти п'ятьма іноземними

мовами, за що його поважали й за кордоном. Значне місце у вихованні дітей відводить ролі прикладу старших.

Г. Ващенко у своїй праці «Виховний ідеал» також зазначив, що перша абсолютна вартість для молоді є Бог, друга Батьківщина. Молодь мусить чітко уявляти собі в чім благо Батьківщини і це, в першу чергу, державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя. Це і об'єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної приналежності, соціального стану; справедливий державний та соціальний устрій; розквіт духовної культури українського народу, науки, мистецтва, освіти; високий релігійно-моральний рівень українського народу, реалізація в житті вчення Христа. [2, 174]

Особливу увагу Г. Ващенко звертав на виховання молоді. Щоб для неї на першому місці стояли обов'язки, а потім уже права, щоб кожна молода людина в першу чергу мала задоволення не з того, що вона посідає у суспільстві те чи інше керівне становище, а з того, щоб вона чесно виконувала свої обов'язки. Школа мусить використовувати кожний момент своєї роботи не тільки для того, щоб дати учням знання, а й для того, щоб виховати з них повновартісних, всебічно розвинутих людей і добрих громадян своєї батьківщини.

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року визначено яким має бути в ідеалі випускник української школи.

Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник нової української школи – це:

- цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення;
- патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини;
- інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями. [10]

Приведеним офіційним державним документом визначено, яким критеріям мусять відповідати фахівці на ринку праці, а також щодо їхньої здатності навчатися впродовж життя.

На онлайн-конференції, що була присвячена 300-річчю Григорія Сковороди, у наданій доповіді мною був оприлюднений виховний ідеал української молоді, раніше розроблений громадською організацією. Він полягає у наступних принципах:

1. Розвинуте свідоме почуття національного патріотизму, що ґрунтується на любові до своєї Батьківщини, свого народу, досконалому знанні української історії, української мови та української культури.

2. Оволодіння кращими надбаннями світової культури.

3. Прагнення до самовдосконалення:

- свідоме сприйняття загальнолюдських етичних норм і дотримання їх у своєму житті;
- доброзичливість і тактовність у стосунках з іншими, повага до індивідуальної свободи та людської гідності;
- відчуття краси і гармонії;
- розвинутий інтелект і різні види мислення;

- творчий підхід до вирішення проблем і особиста відповідальність за прийняте рішення.

4. Дотримання здорового способу життя як основи духовного розвитку та самовдосконалення особистості.

5. Розширення свого світогляду на основі сучасних наукових досягнень.

6. Вдосконалення творчих здібностей та обдарувань, формування конкурентоздатної особистості, спроможної працювати в сучасних ринкових умовах.

7. Надання пріоритету духовним, культурним і природним цінностям, а також суспільно-громадській діяльності на протигагу егоїстичним інтересам. [11, 88 с.]

Наведений виховний ідеал учнівської молоді багато в чому доповнює критерії визначені у Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Разом з цим, досягнути зазначеної мети випускником української школи мало вірогідно. Але започаткувати їх можливо. Продовжити їх вдосконалювати у вищих навчальних закладах необхідно. Майбутній фахівець, якщо він бажає досягнути певних успіхів у подальшій трудовій діяльності вже мусить, відповідно до поставленою перед собою життєвої мети, самовдосконалюватися.

Вважаю, що до перелічених духовних, інтелектуальних та фізичних якостей, в екстремальних умовах становлення та подальшого еволюційного розвитку всіх галузей України, молода людина має мати ще додаткові духовні здібності:

- 1) незламної волі до досконалості, праведності та святості;
- 2) чесності;
- 3) справедливості;
- 4) пріоритету суспільних національних та світових інтересів над особистими;
- 5) життєвого оптимізму, довіри до Божого милосердя і справедливості;
- 6) самодисципліни, відповідальності та рішучості;
- 7) любові до праці;
- 8) виразного відчуття краси і здоров'я (психічного та фізичного);
- 9) любові до мови, мовлення, пісні (співучість);
- 10) мужності, сміливості, відкритості до майбутнього, нового та незвіданого;
- 11) шляхетності та жертвовності;
- 12) вміння логічно та раціонально мислити, мати навички синтетичного мислення;
- 13) мати культуру просто, стисло і чітко (лаконічно), ясно мислити та викладати свої думки;
- 14) толерантного ставлення до думок співбесідників та культура проведення нарад і дискусій.

На світоглядному рівні:

- 1) постійного поповнення знань та розширення своєї свідомості;
- 2) здатності до творчих, масштабних та нестандартних дій;
- 3) відчуття власної свободи і повага до свободи інших;
- 4) інтересу до внутрішнього світу людей і народів, повага до їх оригінальності та неповторності.

Молода людина в українському суспільстві мусить знати, яким шляхом розвитку рухається країна та яку для досягнення у житті він може поставити собі мету. Суспільство об'єднується не лише за територією, де вони постійно проживають, але й для всіх зрозумілою мрією, яку можливо досягнути якщо не в цьому житті, то в майбутньому.

Такою мрією в недалекому минулому, за часів козачества, була боротьба за незалежну державу. Отже, бути вільними від іншої нав'язаної волі та самим вільно

будувати своє майбутнє. Чому нам, українцям, не вдалося цього раніше, принаймні за часів УНР (1917-1918 р.р.), вважаю, що були дві основні причини.

Перша. Не було осмислена пагубність більшовицької соціал-демократичної ідеї, яка при її реалізації більшовицькими вождями на теренах України принесли українській нації незлічені до кінця жертви та страждання.

Друга. Це індивідуалізм українця, який при несприятливих умовах політичного і суспільного життя перетворюється в егоїзм, що характеризується замиканням в коло вузьких особистих інтересів, нехтуванням інтересами суспільними. Цей егоїзм набуває різних форм, як, наприклад, ренегатство, кар'єризм, байдужість до всього, що виходить за рамки власних інтересів. [2]

На теперішньому часі з'явилася досталася нам у «спадщині» від советської партійної номенклатурної системи дуже неприємна риса – лицемірство, отже, нечесність або, по народному, – брехня.

В українській національній ідеї мають зберегтися, на мою думку, ті позитивні риси, що найбільш притаманні українцям, те, що їх об'єднувало і об'єднує. Це також, потяг до знань, які надають йому розуміння про світобудову, повага та любов до жінки, працьовитість та добродійство. Завдяки традиціям, що притаманне в основному селянству, а також інтелігенції, ми зберігаємо нашу національну ідентичність. Українці – миролюбива та талановита нація, і бажано щоб у нашій державі ми мали змогу для вільного розвитку та реалізації своїх духовних здібностей і талантів. Таким чином у національній ідеї мусить бути стверджено, що кожна людина у суспільстві сильних духом, мужніх і чесних громадян мусить бути найвищою цінністю.

Мету, яку ми можемо перед собою поставити – перш за все служіння Богові.

Бог – сукупне поняття. Всесвіт створений по найвищим Законам буття. І перш ніж людство буде втручатися у це творіння, воно має вбачати і наслідки, які можуть бути шкідливими як для природи так і для людини.

Україна, як держава обрала шлях демократичного розвитку. Але цей шлях не може перетворитися в автократію і тим більше у тоталітаризм. Це не значить, що демократичний устрій – застигла система. Він має динамічно розвиватися в залежності від рівня зрослої свідомості та здібностей його громадян. Ми маємо прагнути до духовного самовдосконалення, бо космічні умови будуть весь час змінюватися і людство має бути готовими до цих змін.

Суспільство на шляху демократичних перетворень має прагнути до вдосконалення рівноправних взаємовідносин, розвивати взаємовигідні відносини з країнами світу.

Щодо можливих контактів з іншими цивілізаціями Всесвіту. Вважаю, що нехтувати такою вірогідною можливістю не варто. Неземні цивілізації присутні на нашій планеті й цьому є багаточисельні свідчення людей, що їх спостерігали або були у контакті. Перепоною для таких передбачуваних контактів може бути наша низька та агресивна духовна свідомість. Як би там не було ми маємо бути готовими до такого контакту і не вимагати від них, за певних умов, надання якихось надсучасних технологій.

У наданій доповіді пропонується українській спільноті для обговорення та надання пропозицій у новітній редакції українська національна ідея, яка у подальшому може бути покладена за основу при розробці концептуальних положень стратегії становлення та еволюційного розвитку України.

Національна ідея полягає у розумінні того, що Україна є суверенною, демократичною та соціальною державою, в якій суспільство поєднується на основі віри і служінню Богові, сформованої моралі на засадах вищих духовних цінностей,

національних і світових культурних надбань, цілеспрямованого пізнання об'єднуючих Всесвіт духовних істин, ідеї життя її вільних громадян по волі, з притаманною самобутньою українською мовою, з почуттям любові та поваги до жінки, з працьовитістю та добродійством, з пісенністю та музичністю, зі збереженням та розквітом інших національних духовних традицій, де панує щирість, правда і справедливість, гармонія і краса, що сприяють творчій співпраці всіх її верств, в якій кожна людина у суспільстві сильних духом, мужніх і чесних громадян є найвищою цінністю, має можливості для вільного розвитку та реалізації своїх природних духовних здібностей і талантів, що спрямовуються на благо нинішнього і майбутніх поколінь, на збереження й поліпшення природного довкілля, в несенні місії миру на Землі та на шляху становлення і еволюційного розвитку країни мають усвідомлену мету:

- служити Богові й Україні як сенс свого життя;
- разом із світовою демократичною спільнотою відстояти державний суверенітет, територіальну цілісність та національну ідентичність від розв'язаної темними силами гібридної агресії з боку споконвічного ворога країни з історичною назвою Московщина (РФ);
- на шляху демократичних перетворень країни прагнути до самовдосконалення затребуваних у суспільстві природних духовних, інтелектуальних та фізичних здібностей і талантів;
- вдосконалювати рівноправні взаємовідносини у суспільстві;
- досягнути вільного розквіту всіх сфер життєдіяльності України;
- розвивати взаємовигідні відносини з країнами світу та прагнути, на основі властивих вищих духовних цінностей, довзаєморозуміння з іншими цивілізаціями Всесвіту.

Список літератури

1. Указ Президента України № 266/2003 від 8 травня 2003 року «Про День Європи»
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 192 с.
3. Прес-служба Архидієцього Собору Російської Православної Церкви, Москва, Храм Христа Спасителя, 2008
4. Рерих Е. И. Беспредельность. Учение Живой Этики. Новосибирск : Сибирское Рериховское общество, 1990. Том 1, 183 с.
5. Рерих Е. И. Беспредельность. Учение Живой Этики. Новосибирск : Сибирское Рериховское общество, 1990. Том 2, 211 с.
6. Педагогічний словник для молодих батьків. Автори колектив: Т. Ф. Алексеєнко, Л. В. Артемова, Н.І.Баглаєва, Київ, 2002.
7. Скрипченко О. В. Довідник з педагогіки і психології: Навчальний посібник О. В. Скрипченко, Т. М. Лисянська, Л. О. Скрипченко. Київ, 2001.
8. Софінська Г.В. До проблеми виховного ідеалу в педагогічній науці. Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 88–94
9. Любар О. О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки: Навчальний посібник за редакцією О.О. Любара. – Київ: Т-во «Знання», КОО, 2003. 450 с.
10. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988.
11. Журнал. Імідж сучасного педагога № 4 (205), 2022. Тема: «Григорій Сковорода і творіння Людини». Духовна спадщина Григорія Сковороди як джерело формування моральних цінностей в українському суспільстві.

Павленко Л. М.

магістрант освітньої програми «Соціальна педагогіка»

Клішевич Н. А.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київського університету імені Бориса Грінченка

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ВЗАЄМОДІЯ ФАХІВЦІВ КОМАНДИ СУПРОВОДУ У РОБОТІ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Реформування інклюзивної освіти в Україні актуалізує потребу у створенні інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для розвитку, навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Однією з умов забезпечення якості інклюзивного навчання є ефективна професійна взаємодія фахівців соціально-педагогічного супроводу дитини з ООП. Соціально-педагогічний супровід дітей з ООП - це динамічний процес, цілісна діяльність усіх учасників команди, що передбачає повну її взаємодію та співпрацю між собою задля спільної мети. На сучасному етапі розвитку спеціальної та інклюзивної освіти в Україні зростає роль досліджень, спрямованих на пошук ефективних шляхів організації і проведення навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, в загальноосвітньому просторі (В. Бондар, Е. Данілявічюте, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Литовченко, С. Миронова, Ю. Найда, Т. Сак, Н. Софій, В. Синьов, В. Тищенко).

Наразі, досі залишається питання поширення ідей гуманізації освіти та пріоритетів особистості, висуваються нові вимоги до системи освіти, зокрема до освіти дітей з ООП, необхідність створення системи, яка б органічно пов'язувала спеціальне навчання з навчанням дітей з нормальним розвитком. Детальне вивчення досвіду інклюзивної освіти та його апробація в умовах реалій є перспективним напрямком досліджень в нашій державі [1].

Аналіз практики інклюзивної освіти в Україні свідчить про недостатню готовність педагогічного колективу до організації інклюзивного навчання, невміння використання інноваційних технологій, що позитивно впливають на розвиток дітей з ООП, а також покращує роботу команди супроводу в цілому

У більшості Європейських країн відбулися і відбуваються дотепер зміни у законодавстві щодо забезпечення якісної освіти для дітей з ООП. Цей рух охоплює низку змін на рівні цілого суспільства та окремих громад, які супроводжуються розробленням правових норм на міжнародному рівні.

В основі інклюзії лежить право людини на освіту, проголошене у Всесвітній декларації прав людини, яка гарантує право на безкоштовну і обов'язкову освіту для всіх дітей.

Ратифікація міжнародних декларацій сприяла організаційній перебудові освітньої галузі у напрямку впровадження інклюзивного навчання і в нашій державі. В Україні на законодавчому рівні було затверджено і гарантовано державою право дітей з ООП на рівні зі своїми однолітками навчатися в умовах інклюзивного середовища [3]. У Наказі МОН «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти» №609 від 8.06.2018 р. визначено основні принципи, завдання та функції, а також порядок організації діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання у закладах загальної середньої та дошкільної освіти [4]. До Команди супроводу дитини з ООП належать: директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі,

асистент вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, а також учитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб учня з обмеженими освітніми потребами), учитель-реабілітолог та батьки. Мають бути залучені фахівці: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо[4].

Педагогічний супровід учня з ООП в інклюзивному класі загальноосвітньої школи – це взаємоузгоджена діяльність команди фахівців та батьків учня, яка направлена на створення умов, які сприяють розвитку особистості, засвоєнню нею знань, умінь, навичок та її інтеграції в суспільство. Саме такий принцип, принцип партнерства є одним з напрямів сучасної реформи загальної середньої школи згідно з Концепцією Нової української школи (НУШ), де визначено запровадження педагогіки партнерства, в основі якої - співпраця всіх суб'єктів освіти [2].

Командний супровід дітей з ООП – неодмінна умова ефективності інклюзивного навчання. Зусилля школи потрібно спрямовувати на формування партнерської взаємодії фахівців, учнів, батьків, спеціалістів ІРЦ та НРЦ, громадських організацій. Тому інклюзивна освіта в загальноосвітніх закладах потребує планомірного впровадження з урахуванням позитивів і досягнень диференційованого навчання, а також подальшого дослідження та вдосконалення.

Список літератури

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>.
3. Н. Заєркова, А. Трейтяк. Інклюзивна освіта від А до Я : poradnik для педагогів і батьків. Київ, 2016. 68 с.
4. Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 8 червня 2018 р.

УДК 378.147:811.111]:159.9.018

Печенізька (Губарева) С. С.

к.ф.н., доцент кафедри іноземної філології,
Київський національний університет культури і мистецтв

Pechenizka (Gubareva) S. S.

Candidate of Philological Sciences (PhD),
Associate Professor of the Department of Foreign Philology,
Kyiv National University of Culture and Arts

ONLINE vs OFFLINE LEARNING: TEACHING STRATEGIES

Since the conceptual paradigm in the field of education in Ukraine is training of comprehensively developed, competitive, highly qualified multi-functional specialists by schools and higher educational institutions, we can observe growing interest in new technologies and methods in teaching foreign languages that can meet social demands of our young generation, living in the multicultural world.

The paper focuses on modern strategies of teaching foreign languages in Ukraine, among which the "blended learning" method is considered to be the most appropriate one

in the aspect of actual challenges with full or partial transition from offline to online learning.

Today in the world there are a large number of methods used in learning foreign languages and their effectiveness is confirmed in practice.

Analyzing "blended learning", it is considered to be based on the integration of learning technologies and is a process in which traditional learning technologies are combined with innovative technologies of electronic, distance and mobile learning.

Scientists consider "blended learning" as an innovative and modernist teaching method, which should be used to develop the communicative competence of students studying foreign languages. M. Driscoll considers the concept of "blended learning" in the technocentric (combination of different modes of Web technologies); psychological (combination of various psychological approaches); methodical (combination of traditional and electronic training); practice-oriented (a combination of theoretical and practical components of the educational process) aspects [1].

Modern-day schools and universities are teaching a new generation of Z. This generation has its own typical features that are relevant to them and driving their learning process [2]. The traditional lecturing style has many disadvantages like learners' distraction, learners' disengagement in the classroom, and the lack of using modern technology. It is obvious that the traditional teaching approaches can't be combined with the mentality of the modern generations of students who are deeply immersed in digital space. The virtual world shapes their consciousness and their perception of the outside reality, so why don't we use Blended Learning?

Blended Learning is the format which can combine traditional classroom face-to-face teaching and modern distant self-learning, thus using the best ideas from each of these pedagogical approaches. This term appeared about 30 years ago in the corporate environment and was used by business schools, which began to conduct online courses for people who did not have time to take them in classrooms. It seemed that the traditional study models would soon stay in the past. After all, distant training is quite convenient: you do not need to spend time travelling and sitting in libraries. All resources are available online, you can get an answer to any question. But not everything happens as it could seem at first. Live communication plays an extremely important role. And skills, such as sociocultural and linguistic, which a person acquires through communication, are extremely valuable. And with e-learning, this is difficult to achieve.

So, we have to combine two models 50:50: the student communicates with the teacher face-to-face and studies part of the material himself, using information technologies.

The publication of the book "The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs" by K. Bonk in 2005 brought popularity to this concept.

Having analyzed the statements of scientists regarding "blended learning" and the own practice with students [3], it could be concluded that such a learning process can be effectively used for the purpose of developing the communicative competence of foreign language learning students. At the same time, many questions arise regarding the possible pros and cons of traditional offline learning languages as well as modern online learning, so this topic needs further studying to improve the components of "blended learning".

References

1. Zastosuvannia «Blended Learning» yak innovatsiino-modernistskoho metodu navchannia (2019) [Application of "Blended Learning" as an innovative and modern teaching method]. Derzhavnyi universytet telekomunikatsii. Retrieved from https://dut.edu.ua/ua/news-1-1707-7094-zastosuvannya-blended-learning-yak-innovaciyno-modernistskogo-metodu-navchannya_kafedra-ukrainskoi-movi [in Ukrainian] (дата звернення: 10.04.2023)

2. Kats, J. (2011) Generations and learning styles. 121 p.
3. Pechenizka (Gubareva), S., Zavalna, O. (2020) Disadvantages of traditional teaching foreign languages to modern students of generation Z // European Humanities Studies: State and Society / Europejskie Studia Humanistyczne. Issue 1. P. 102–110. International Publishing (Poland–Ukraine) DOI:10.38014/ehs-ss.2020.1.08

УДК: 373.3.016:511.1

Сірант Н. П.

к.п.н., доцент,

доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У зв'язку з технічним прогресом математика дедалі глибше проникає у різні технологічні галузі людських знань, відтак, це потребує модернізації математичної освіти, зрештою стає необхідним оновлення математичних технологій.

Проблеми принципового значення постають тоді, коли ми усвідомлюємо необхідність кардинальних змін. Виявляється, що програми потребували оновлення, щодо нового бачення викладання дисциплін. Так, у здобувачів початкової освіти можливе раннє формування комплексних понять, нового бачення до сприйняття матеріалу. Наприклад:

1. Розв'язання простого рівняння відбувається трьома різними способами.
2. Тлумачення вивчення нерівностей трьома різними способами.
3. Дослідження геометричного матеріалу за певним планом.
4. Різновиди обчислення виразів.

Необхідність змін у доборі матеріалу і в методах навчання математики в закладах початкової освіти повинна відбуватися на дуже ранньому етапі. В освітньому процесі застосовуються численні дидактичні та інноваційні засоби, необхідні для методичної діяльності вчителя і використання для реалізації інноваційного навчання. Труднощі, перед якими опиняються вчителі, полягають переважно в тому, що надто мало використовували інноваційних технологій, але із новітніми змінами усе суттєво, поетапно змінюється так, щоб він був цікавим, доступним. Беручи до уваги як власні дослідження, як і інших педагогів-новаторів, модернізується навчання математики принципами, технологіями, методами за допомогою яких викладатиметься новий матеріал. Часто нові інноваційні, дидактичні засоби та методи навчання чи відмінний від традиційного педагогічний досвід неправильного трактування як нововведення, що насправді не мають такого відповідного педагогічного значення. Тому здається доцільним розмежуванням нововведення від принципів змін, які полягають у перебудові структури і змісту математичного матеріалу.

Для впровадження нового матеріалу недостатньо лише бути переконливим, що він важливий для учнів на цьому етапі навчання треба також вказати методи, засоби, інноваційні технології, інтерактивні методи, за допомогою яких стає можливим розкриття нового матеріалу. Замало самого тільки переконання, що фрагменти логіки чи інші розділи математики доцільні в закладах початкової освіти, якщо не знайдено відповідної методики, технології, зокрема не створено потрібної кількості дидактичних та інноваційних ігор та розваг з цього кола питань, щоб можна було їх пов'язати в цілісну інноваційну систему навчання.

Елементи теорії множини і відношень, досліджень стали в багатьох країнах основою формування поняття числа, і це, мабуть, один із небагатьох розділів сучасної математики, який набув загального визначення серед фахівців як досить добре дидактично та технічно опрацьований матеріал для дітей.

Нинішні пошуки нових дидактичних та інноваційних розв'язань у системі інших розв'язань математики виразно засвідчують, що обсяг навчального матеріалу можна розширити на дуже ранньому етапі навчання, а структуру предмета в загальних рисах наблизити до структури сучасної математики. Варто, однак, мати на увазі, що коли фрагменти теорії множин знайшли сильну опору в конкретних дидактичних засобах, зокрема логічний матеріал Дьенеша. Наприклад: гра «Змагання»: (Рис.1) Учні пригадують один для одного фігуру, котру необхідно відшукати, придумати власні кодові схеми. Під час гри із блоками включаються елементи змагання. Перемагає той, хто жодного разу не помилився як при кодуванні, так і при пошуку закодованої фігури [1].

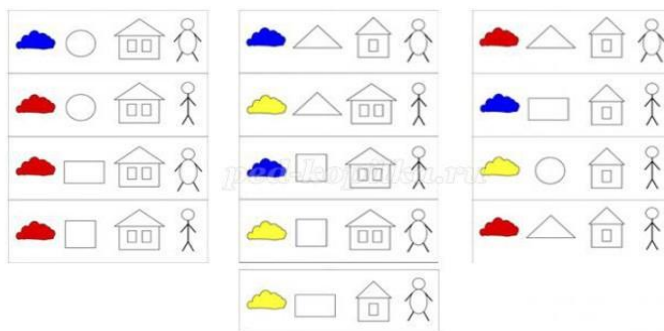

Рис. 1. Гра «Змагання»

Адже, дидактичні та інноваційні ігри сприяють розвитку мовлення, мислення: діти спроможні мізкувати, дискутують із однодумцями, конструюють власні судження, застосовуючи в реченнях сполучники «і», «або», «не» та інші. Вони залюбки дискутують в мовленнєвому контакті й з дорослими, збагачуючи словниковий запас, пробуджують жваву зацікавленість до навчання.

Список літератури

1. Величко О.В. Логічні блоки Є. Дьенеша. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-logichni-bloki-z-denesha-v-roboti-z-doshkilnikami-199078.html>

УДК 81'242.3:37.02:81'243.5

Shcherbukha R. H.

a student,

Vovk O. I.

Doctor of Pedagogy, Professor,

Professor of the Department of English Philology

and Methods of Teaching English,

Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION: BENEFITS OF SPACED LEARNING

The majority of researchers have provided evidence for the efficacy of spaced learning (SL) – a pedagogical approach that involves distributing learning across time intervals with

breaks between training sessions, in enhancing long-term memory [9, p. 2]. This necessitates repeated exposure to the studied material and promotes consolidation of knowledge in long-term memory [4]. In its turn, revising the material in separate time intervals facilitates the storage of information in long-term memory [7, p. 1024]. It is worth noting that previous studies have primarily focused on the acquisition of short items, such as words or phrases, with increased intervals between recall attempts. Each recall session activates short-term memory, establishing associations that ultimately become permanent in long-term memory. However, this approach is primarily applicable to promoting connections between discrete units, such as words, phrases, or images, and typically spans several days [6, p. 495].

Several experiments conducted on animal cells have demonstrated that synaptic strengthening occurs during learning and particularly during sleep. Specifically, stimulation of rat hippocampal cells with periodic bursts of electrical stimulation separated by 10-minute intervals resulted in increased synaptic connectivity compared to a single continuous stimulation session. Moreover, the spaced bursts triggered the production of a protein associated with the consolidation of long-term memory [6, p. 496]. Furthermore, magnetic resonance imaging has been used in studies to examine human brain activity during studying. Additionally, papers focused on memorizing novel face images revealed that SL, which involved presenting the faces sequentially with intervals between them, elicited greater activity in the brain's face recognition region compared to massed presentation [13]. However, research investigating the effects of longer intervals between learning sessions on brain activity is still deficient in support.

Eventually, language acquisition is subject to the impact of multiple cognitive processes related to memory, encompassing distinct components such as short-term memory, working memory, long-term memory, and implicit memory. Short-term memory temporarily stores small amounts of information, while working memory manipulates information for complex tasks. Long-term memory encompasses explicit memory and implicit memory. Priming, which is based on prior experience, influences subsequent information processing. Spaced repetition has consistently demonstrated its positive impact on memory and learning. Drawing an analogy from sports training, which emphasizes the importance of practice, rest, and mental preparation for subsequent practice sessions, underscores the concept of SL [3, p. 243–246].

In the same vein, SL offers several benefits for knowledge retention. Research conducted by G. Xue et al. found that SL reduced neuronal repetition suppression during memory encoding, leading to enhanced activation and subsequent memory improvement [13]. Another study by H. Sisti et al. exposed that SL not only improved memory retention but also increased the number of surviving neurons in the hippocampal formation [8]. Furthermore, spaced retrieval with gradually expanding intervals between tests yielded greater retention compared to massed practice [5]. The significance of metacognition in SL for long-term retention was emphasized by H. Bahrick and L. Hall through achieving more effective information acquisition and long-term retention [1].

Extending the aforementioned, the implementation of SL, particularly in second language acquisition, has demonstrated positive associations in educational settings. Longitudinal research conducted by S. Bird revealed improved performance in English syntax acquisition as a result of SL [2]. L. Son emphasized the importance of educators being aware of benefits of SL and employing techniques that promote spacing and metacognitive practices in the classroom [11]. By delivering information in a spaced manner, students have shorter intervals for recall, increasing the likelihood of long-term retention of knowledge [10]. L. Son and D. Simon recommend incorporating review

sessions, contextual variety, and summarization after specific time intervals as tactics for enhancing long-term retention [13].

To conclude, extensive research presents compelling evidence supporting the effectiveness of SL in enhancing consolidation of long-term memory. Its positive impacts span diverse domains such as short-term memory, language acquisition, and metacognition, underscoring the importance of spacing and metacognitive approaches in maximizing learning outcomes and promoting effective knowledge retention.

References

1. Bahrick, H. P., Hall, L. K. The Importance of Retrieval Failures to Long Term Retention: A Metacognitive Explanation of the Spacing Effect. *Journal of Memory and Language*. 2005. Vol. 52. P. 566–577.
2. Bird, S. Effects of Distributed Practice on the Acquisition of Second Language English Syntax. *Applied Psycholinguistics*. 2010. Vol. 31. No. 4. P. 635–650.
3. Castro-García, D. Spaced Learning: Its Implications in the Language Classroom. *Revista de Lenguas Modernas*. 2014. No. 20. P. 241–257.
4. Ebbinghaus, H. Memory: A Contribution to Experimental Psychology. *Annals of Neurosciences*. 1885. Vol. 20, no. 4. P. 155–156.
URL: <https://doi.org/10.5214/ans.0972.7531.200408> (date of access: 15.06.2023).
5. Karpicke, J. D., Bauernschmidt, A. Spaced Retrieval: Absolute Spacing Spaced Retrieval: Absolute Spacing. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*. 2011. Vol. 37, no. 5. P. 1250–1257.
6. Mat-jizat, J. E., Abas, B., Mansor, M., & Khalid, K. The Effectiveness of Spaced Learning as a Pedagogical Strategy in Enhancing Student Learning and Motivation. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2020. Vol. 10. No. 5. P. 494–506. URL: <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i5/7221> (date of access: 16.06.2023).
7. Noor, N. M., Yunus, K., Yusoff, A. M. H., Nasir, N. A. M., & Yaacob, N. H. Spaced Learning: A Review on the Use of Spaced Learning in Language Teaching and Learning. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. Vol. 17. No. 2. P. 1023–1031. URL: <https://doi.org/10.52462/jlls.71> (date of access: 15.06.2023).
8. Sisti, H. M., Glass, A. L., Shors, T. J. Neurogenesis and the Spacing Effect: Learning Over Time Enhances Memory and the Survival of New Neurons. *Learning and Memory*. 2007. No. 4. P. 368–375.
9. Smolen, P., Zhang, Y., Byrne, J. H. The Right Time to Learn: Mechanisms and Optimization of Spaced Learning. *Nature Reviews Neuroscience*. 2016. Vol. 17. No. 2. P. 77–88. URL: <https://doi.org/10.1038/nrn.2015.18> (date of access: 15.06.2023).
10. Son, L. K. Introduction: A Metacognitive Bridge. *European Journal of Cognitive Psychology*. 2007. Vol. 19. P. 481–493.
11. Son, L. K. Metacognitive Control and the Spacing Effect. *Journal of Experimental Psychology, Learning, Memory, and Cognition*. 2010. Vol. 36. No. 1. P. 255–262.
12. Son, L. K., Simon, D. A. Distributed Learning: Data, Metacognition, and Educational Implications. *Educational Psychological Review*. 2012. Vol. 24. P. 379–399.
13. Xue, G., Mei, L., Chen, C., Lu, Z.-L., Poldrack, R., & Dong, Q. Spaced Learning Enhances Subsequent Recognition Memory by Reducing Neural Repetition Suppression. *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2011. Vol. 23. No. 7. P. 1624–1633. URL: <https://doi.org/10.1162/jocn.2010.21532> (date of access: 15.06.2023).

UDC 81'24:37.015.4:371.394

Vovk O. I.

Doctor of Pedagogy, Professor,
Professor of the Department of English Philology
and Methods of Teaching the English Language,
Cherkasy National University named Bohdan Khmelnytsky

FOREIGN LANGUAGE CLASSROOMS: CLIL KEY FEATURES

The aim of this paper is to expose major features of content and language integrated learning (CLIL), which need to be counted in the University foreign language (FL) classrooms.

The 1st key feature is the language triptych [2, p. 106], which underscores a combination of both content and language goals. This representation presumes a framework for analyzing CLIL language from three interrelated perspectives that may be viewed as constituents of the language triptych: 1) the language *of* instruction – generic language needed to understand concepts and advance specific skills; 2) the language for learning – this allows students to successfully function in a variety of FL environments due to embracing basic interpersonal communication skills (BICS) and cognitive academic language proficiency (CALP); 3) the language *through* learning – it is generated in the process of learning (basically, this is students' interlanguage, or intermediate language).

The 2nd key feature of the CLIL framework is the distinction between BICS and CALP [3, p. 137]. The BICS/CALP dichotomy refers to linguistic competencies that need to be fostered for successful teaching/learning in bilingual contexts. The pedagogical implications of the distinction between language use in an academic context and language use in a conversational context steer to an understanding of which language competencies should be targeted at by FL teaching at a certain point of a lesson.

The mention of competencies highlights **the 3^d key feature** of CLIL instruction – the notion of communicative-cognitive competence as an ultimate goal of completing a master's degree at the university. Communicative-cognitive competence is defined as an integral ability to successfully carry out the FL speech and mental activity when solving various kinds of issues when exposed to a wide range of life situations (everyday, academic, professional) [4, p. 83]. This definition implies that learners must adequately and accurately use a variety of language tools to communicate conversational (BICS), professional (generic language), and academic (CALP) ideas employing apposite registers and communication styles. Therefore, students need to be proficient in the three main areas of language: functional, subject-specific/generic and general academic.

The 4th key feature of the CLIL lesson is a combination of the 4Cs embracing [1, p. 50]: content (incremental progression in knowledge, skills, and understanding related to a specific area of the curriculum); communication (using language to learn whilst learning to use language); cognition (advancing higher-order thinking skills, which unite the enhancement of abstract and concrete concepts with understanding language); culture (exposure to alternative positions and shared interpretations of events, as well as sociocultural and behavioral patterns, which promote awareness of otherness and self).

The 5th key feature of CLIL classroom is the engagement of all four language skills [6, p. 6]: listening – an activity, which is pivotal for FL acquisition; reading – employing authentic materials as one of the major sources of study input; speaking – communication of ideas with a focus on fluency, appropriateness and accuracy; writing – a number of activities through which lexis is acquired, and grammar is also recycled and revised.

The 6th key feature of CLIL stemming from the previous pivotal positions is the holistic and versatile character of the lesson. If this is case, CLIL may reveal the following characteristics [5, p. 27]: it integrates language features and major skills (lexis, grammar, phonetics, and receptive and productive skills); lessons are often based on listening to and reading authentic texts; language is basically functional and prompted by the context of the area subject (functional, subject-specific/generic and general academic); language has a lexical focus rather than grammatical. In many ways then, a CLIL lesson is similar to a FL integrated skills lesson, except that it also incorporates exploration of language, is delivered by a teacher well-aware of CLIL methodology and is based on the material related to a content-based subject. It implies that both content and language are approached in a CLIL lesson.

In conclusion, the aforementioned CLIL key features have to be taken into account and fulfilled through relevant strategies and activities, which indicates the implications for further research in this area.

References

1. Coyle, D. Supporting Students in Content and Language Integrated Learning Contexts : Planning for Effective Classrooms. In J. Masih (Ed.) *Learning through a Foreign Language: Models, Methods and Outcomes*. 1999. P. 46–62.
2. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. CLIL. *Creative Education*. Cambridge : C.U.P. 2010. Vol. 13. No. 2. P. 97–111.
3. Cummins, J. (1984). Bilingualism and Special Education: Issues in Assessment and Pedagogy. Clevedon: Multilingual Matters. *Canadian Modern Language Review*, 42(1). P. 137.
4. Vovk, O. Foreign Language Acquisition : A Communicative and Cognitive Paradigm. *Science and Education*. Scientific-Practical Journal of South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. 2017. Issue 6. P. 81–85.
5. Vovk, O. The Basics of CLIL-Methodology. *Actual Issues of Modern Translation Studies* : Proceedings of the II All-Ukrainian Scientific-Practical Conference with International Participation (Cherkasy, May 31, 2021) / Ch. Ed. O. O. Selivanova; Cherkasy : CNU. 2021. P. 26–28.
6. Vovk, O. CLIL in University Methodological Classrooms. Unpublished manuscript. 2022. 22 p.

Яковишина Т. В.

к.пед.н., доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

АРТПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Артпедагогічний підхід в освіті є одним із найефективніших методів розвитку творчих здібностей та особистісного росту учнів. Він поєднує мистецтво та педагогіку, сприяючи цілісному розвитку молодших школярів. Артпедагогічний супровід молодшого школяра відкриває безмежні можливості для самовираження, розвитку творчості та формування цілісної особистості.

Артпедагогічний супровід молодшого школяра є важливим елементом освітнього процесу. Він сприяє розвитку творчих здібностей, соціального та емоційного росту, формуванню особистісних якостей та ціннісних орієнтацій. Вчителі мають велику відповідальність у забезпеченні артпедагогічного супроводу школярів, створюючи

сприятливе навчальне середовище та використовуючи різноманітні мистецькі методи та техніки. Це сприяє розкриттю потенціалу кожного учня, розвитку його творчих здібностей та самовираження. Артпедагогічний підхід надає можливість молодшим школярам виявити свої таланти, розширити світогляд, розвинути критичне мислення та проблемне мислення [1].

Артпедагогічний супровід молодшого школяра є особливо важливим у сучасному освітньому контексті. Він допомагає забезпечити цілісний розвиток учнів, розвиває їхню творчу індивідуальність та стимулює самовираження. Школа має бути місцем, де діти можуть відчувати свободу самовираження, розкривати свої таланти та відкривати для себе світ мистецтва.

Артпедагогічний супровід може бути реалізований через впровадження різноманітних мистецьких форм та методів навчання, таких як музика, малювання, танці, драматична діяльність тощо. Вони допомагають дітям розкрити свої таланти та виразити свої почуття, допомагають виробити естетичний смак та розуміння мистецтва.

Учитель має відігравати ключову роль у артпедагогічному супроводі молодшого школяра. Він повинен бути кваліфікованим фахівцем, здатним надихати та мотивувати учнів, створювати захопливу та творчу атмосферу у класі. Важливо, щоб вчителі мали знання про різні мистецькі напрями, вміли використовувати різноманітні методи та техніки, а також були відкритими до нових ідей та інновацій [3].

Артпедагогічний супровід молодшого школяра сприяє не лише академічному розвитку, але й розвитку особистісних якостей, які є важливими для успіху в майбутньому. Це включає розвиток творчості, критичного мислення, проблемного та аналітичного мислення, комунікативних навичок, емоційного і соціального інтелекту [3].

Артпедагогічний супровід молодшого школяра також сприяє підвищенню мотивації до навчання та створює позитивне ставлення до школи. Діти, які мають можливість творчо виразити себе, відчувають більшу задоволеність від навчання і більшу самодисципліну [2].

Артпедагогічний супровід молодшого школяра є важливим чинником у розвитку творчих здібностей, соціального та емоційного росту, а також формуванні особистісних якостей. Він допомагає молодшим школярам розкрити свій потенціал, виявити свої таланти та відчути задоволення від навчання. Вчителі мають велику відповідальність у створенні сприятливого середовища, заохоченні творчості та підтримці самовираження учнів. Завдяки артпедагогічному супроводу молодші школярі зможуть розвивати свої таланти, відкривати нові можливості та розкрити свій потенціал для подальшого особистісного та професійного зростання.

Список літератури

1. Сорока О. Артпедагогічний супровід молодших школярів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 22. С. 152-155

2. Сорока О. Арттерапія як фактор збагачення творчості вчителя початкової школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 64. С. 145-151.

3. Яковишина Т. Педагогічні умови застосування арттерапії у підготовці вчителів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім "Гельветика", 2020. Вип. 28. Т.4. С. 276-283.

Гапонова Л. Є.

к. філол. н., доцент,
доцент кафедри гуманітарної підготовки, філософії
та митної ідентифікації культурних цінностей,
Університет митної справи та фінансів

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Навчання латинської мови спрямоване на оптимізацію професійного вивчення іноземних мов і передбачає максимальне залучення ресурсів латинської мови в компаративному аспекті, а також сприяє мобілізації інтелектуальної активності студентів-філологів. Метою навчання майбутніх філологів латинської мови є формування знань студентів у галузі загального мовознавства, структурної і функціональної лінгвістики, розширенні лінгвістичного світогляду й ерудиції, а також у формуванні рецептивних морфологічних і синтаксичних навичок, умінь читання і розуміння текстів через призму граматики. Граматична компетентність включає граматичні знання і рецептивні граматичні навички, оскільки кінцева мета вивчення граматичного явища реалізується під час читання латинського тексту. Лінгвістична компетентність передбачає опанування мовної системи латинської мови на фонетичному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях.

Практичні заняття з латинської мови є надзвичайно ефективними для формування у студентів-філологів мовних умінь і навичок. Насамперед, відзначимо завдання, побудовані на методах спостереження і зіставлення. Це дозволить уважніше ставитися до отриманих знань і сприятиме формуванню навичок дослідницької роботи. Такі завдання доречно застосовувати під час вивчення будь-якої з тем навчальної дисципліни, оскільки подібні паралелі можна висвітлювати на матеріалі всіх мовних рівнів – від фонетичного до синтаксичного. Зокрема під час ознайомлення зі структурою латинської мови особливо корисним є простеження особливостей у порівнянні з українською, а також іншими мовами, що паралельно вивчають студенти. Доречно використовувати прості питання, що спонукають студентів виявити ту чи іншу ознаку латинської мови, відмінну від англійської, української чи іншої, опанованої студентами мови або, навпаки, виявити схожість між ними, наприклад: *яка група приголосних відсутня в латинській мові?* (у латинській мові відсутня група шиплячих приголосних); *порівняйте систему приголосних латинської і французької мов.* (система приголосних французької мови збігається з латинською за винятком увулярного звуку [r]). Подібні завдання за потреби можна ускладнювати, зокрема ґрунтувати їх на конкретному лексичному матеріалі. Наприклад, подається лексичний ряд: *щасливий, нумерувати, консонантний* із подальшим завданням: *яке з цих слів не запозичене з латинської мови?* Студенти мають обґрунтувати свою відповідь. Для виконання цього завдання необхідно уважно розглянути запропоновані слова, простежити високу частотність сонорних приголосних у латинських словах, згадати відомості про походження цих лексем, виявити їхню семантику. У результаті виконання цього завдання студенти мають визначити одну з особливостей латинської фонетики – відсутність шиплячих приголосних, і цим фактом обґрунтувати вибір слова «*щасливий*».

Повторення вивченого матеріалу з фонетики можна об'єднувати із вивченням лексики латинської мови. Зокрема запропонувати перекласти з латинської мови

акровірш – поетичний твір, у якому початкові літери кожного рядка при читанні згори вниз, утворюють слово чи фразу. Таке завдання дозволить студентам активізувати не лише знання з фонетики, а й згадати або вивчити нові слова. Додаткова складність, пов'язана з особливою формальною організацією фрази, а також сприяє граничній концентрації уваги студентів під час виконання завдання. Наприклад: *Vita hominum sine me non vita est. / Et homines sine me non homines sunt. / Rego res sapientium. / Belle bellant mecum poëtae. / Umbra mea apud oculos vestros est. / Meum nomen in initiis initiōrum vidētis.* Виконання цього завдання передбачає такі етапи роботи: 1) правильний переклад тексту: *Життя людей без мене не життя. / А люди без мене не люди. / Я керую справами мудрих. / Гарно борються зі мною поети. / Тінь моя перед твоїми очима. / Мое ім'я на початках починів побачиш.;* 2) відповідь на запитання (*verbum* – з лат. слово), яку можна отримати шляхом складання перших літер кожного рядка, тобто за принципом побудови акровірша.

Варто обирати завдання, що розвивають навички нестандартного мислення, уміння шукати різні підходи до вирішення завдань, а також підвищують уважність під час прочитання аналізованого тексту, ознайомлюють студентів з синтаксисом латинської мови. Наприклад: *Ego in cordibus vestris sum. / Ego in amore et in vere, / In liberis et in verbis pulchris sum. / Putatisne me ignem esse? / Altera via vadite! / Ego bis in medio Terrae sum. / Quid igitur ego sum?* Виконання цього завдання також передбачає два етапи роботи: 1) правильний переклад тексту: *Я у ваших серцях. / Я в коханні і весні, / У дітях і гарних словах. / Думаєш, я вогонь? / Іншим шляхом іди! / Я двічі в середині Землі. / Так що я?;* 2) відповідь на запитання (останній рядок). Це завдання ускладнене тим, що йдеться не про окрему лексему чи поняття, а про літеру «r». Для отримання відповіді необхідно звернути увагу на графічну структуру латинського тексту.

Отже, завдяки системі комбінованих завдань, спрямованих на активізацію мисленнєвої і творчої діяльності, студенти, окрім засвоєння знань з фонетики, лексики, морфології, також закріплюють знання з граматичної системи латинської мови, удосконалюють навички зіставлення й узагальнення лінгвістичних фактів, розвивають логічне мислення і творчі здібності. Так здійснюється комплексна підготовка філолога, який не лише вивчає мови, а й усебічно застосовує свої знання на практиці, що сприяє розвитку як наукового, так і творчого підходу під час вивчення інших мов майбутніми філологами.

УДК 811.111 '25

Капрізова С. В.

магістрантка

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ПОВІСТІ ДЖ. ЛОНДОНА “ЖАГА ДО ЖИТТЯ”

Повість «Жага до життя» Джека Лондона є одним з найвідоміших творів письменника, її було опубліковано в 1903 році. Історія розповідає про безіменного героя, якого часто називають «людиною», якій намагається вижити в дикій природі. Він відрізняється від інших героїв Дж. Лондона тим, що не є ані професійним гонщиком, ані натхненним мисливцем, але стикається з суворими умовами та

природною жорстокістю, які випробовують його фізичні та душевні сили [6].

Ця повість дає читачам можливість глибше зрозуміти природу людини та її взаємодію з дикою природою. Щоб вижити, головний герой повісті змушений боротися з вітром, дощем, голодом, холодом та ворожістю інших тварин. У процесі цього він стає ізольованим, відчуває фізичну втому і шукає в собі внутрішні сили, щоб витримати всі випробування [4].

Дж. Лондон глибоко занурюється у внутрішній світ своїх героїв, досліджуючи примітивні інстинкти та природні людські бажання та потреби людини в середовищі, позбавленому всіх зручностей цивілізації і пропонує читачеві поглиблене розуміння внутрішнього світу героя [1]. Повість відображає типові теми, які притаманні багатьом творам Лондона, такі як боротьба з природою, виживання, самотність, відчуження та взаємодія людини з тваринами [6].

Перекладацькі трансформації у повісті Дж. Лондона «Жага до життя» мають на меті передачу сутності оригінального твору, його атмосфери та почуттів, зберігаючи водночас художню цінність і стиль письма автора. Оскільки переклад є процесом передачі тексту з однієї мови в іншу, перекладачі залучають різні перекладацькі стратегії і техніки для забезпечення максимально точного відтворення оригінального тексту [5].

Дж. Лондон використовує багато описових прикладів та метафор, щоб передати жорстокість природи та відчуття вітру, хвиль і льоду. Тому перекладачі також застосовують багато перекладацьких прийомів для передачі мовних особливостей оригіналу. Наприклад, в цьому випадку був використаний денотативний аспект лексичних трансформацій, а саме метафоричне перетворення:

He squirmed over the wet moss, saturating his clothes and chilling his body; but he was not aware of it, so great was his fever for food // Він повз по мокрому мохові, одяг промок наскрізь, тіло трусилось від холоду, але подорожній нічого не усвідомлював – таке велике було бажання їсти. Тут використано прийом деметафоризації, коли метафора *fever for food* перекладається неметафорою бажання їсти. В даному випадку збережена сила та емоційна сутність оригіналу.

Повість відображає американську морську культуру та виклики, з якими стискається головний герой [7]. При перекладі цих аспектів можуть виникнути питання щодо відповідності культурних особливостей між джерелом та цільовою мовою. Наступний уривок демонструє такі перетворення:

They were heavily burdened with blanket packs which were strapped to their shoulders // Вони несли важкі тюки із шерстяних ковдр, ременем прив'язані до плечей і лоба. Це перетворення на синтаксичному рівні. В цьому уривку перетворено словосполучення *blanket packs* в слово *тюки*.

Повість містить назви кораблів, географічних місць та інших термінів, які можуть вимагати адаптації або транслітерації при перекладі іншою мовою:

He looked to the south and knew that somewhere beyond those bleak hills lay the Great Bear Lake; also, he knew that in that direction the Arctic Circle cut its forbidding way across the Canadian Barrens // Він подивився на південь і зрозумів, що десь за тими похмурими пагорбами лежить Велике Ведмеже озеро, що в тому напрямку полярне коло перетинає дорогу через Канадську пустелю. Це яскравий приклад перекладу реалій. Таким чином реалії *Great Bear Lake*, *Arctic Circle*, *Canadian Barrens* були перекладені як *Велике Ведмеже озеро*, *полярне коло* і *Канадська пустеля* відповідно [2].

Узагальнюючи, перекладацькі трансформації у повісті «Жага до життя» мають на меті передати сутність оригінального твору, зберегти його стиль та художню цінність, враховуючи культурні та мовні особливості мови перекладу. Вдалий переклад повісті здатний забезпечити читачам аналогічний досвід і емоції, які вони

відчувають при читанні оригінального твору.

Список літератури

1. Денисова Т. Н. Джек Лондон : Життя і творчість. К. : Дніпро, 1978. 126 с.
2. Зверев А. Джек Лондон. М. : Просвещение, 1975. 353 с
3. Муратова В. Ф. Феномен ідіолекту та проблема його перекладу. *Філологічні науки*. 2015. Кн. 2. С.69 – 72.
4. Назаренко М. М. Особливості поетики автобіографічних нарисів Дж. Лондона. *Нова філологія*. 2012. №52. С. 23 – 26.
5. Савченко З. В. «Північні» оповідання Джека Лондона з погляду індивідуальної авторської манери. *Наукові записки Ніжинського держ. ун-тету ім. М. Гоголя*. Сер. : Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 308 – 311.
6. Соловей О. Відтворення особливостей мовлення героїв з коротких оповідань Джека Лондона в перекладах Ірини Стешенко та Леся Герасимчука. *Іноземна філологія*. 2015. Вип. 128. С. 141 – 147.
7. Сологуб Н. М. Поняття «індивідуальний стиль письменника» в контексті сучасної лінгвістики. *Науковий вісник Чернівецького ун-тету. Слов'янська філологія*. Чернівці, 2001. Вип. 117 – 118. С. 34 – 38.

УДК 811.111 '25

Кувіта Ю. О.

магістрант

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ РОМАНІВ

Упродовж останніх років ми можемо спостерігати підвищений інтерес читачів до художніх романів соціальної тематики відомих американських письменників, в яких розкриваються злободенні проблеми сучасного суспільства, та наслідки впливу деіндустріалізації, економічної нестабільності та інших глобальних потрясінь на нього. Це не є винятком і для літературних критиків та дослідників, які з кінця ХХ століття почали все більше зосереджуватися на прозі соціального спрямування. Все це сприяє популяризації жанру сучасної соціальної прози, його розвитку та створенню широкого літературного доробку, особливо серед американських і британських авторів.

Враховуючи наведені вище чинники, видається необхідним дослідження теоретичного підґрунтя перекладу цього літературного жанру. У центрі нашої уваги лексичні перекладацькі трансформації, вжиті у власному українському перекладі сучасного соціального роману Ф. Мейера “American Rust”.

На нашу думку, дослідження лексичного аспекту соціальних романів є особливо важливим для створення якісного перекладу. Це зумовлено низкою чинників, зокрема особливостями жанру художньої прози й необхідністю відтворення авторського стилю Ф. Мейера. Загалом, лексичний аспект українського перекладу є актуальною проблемою сучасного перекладознавства.

Під час перекладу фрагмента англomовного роману “American Rust” Ф. Мейера ми часто користувалися синонімічними перетвореннями – лексичними трансформаціями денотативного плану. Денотативний план певної лексеми передає понятійно-логічне ядро її значення [1, с. 132]. За допомогою синонімічних заміन перекладач може уникати повторів, добирати саме ті лексеми, які влучно передають

значення іншомовного слова чи фрази, пасують ідіостилю твору, а також це чудовий інструмент для урізноманітнення мовної палітри перекладного тексту, що особливо важливо під час роботи з художніми текстами. Розгляньмо приклад з власного перекладу:

«*He lived alone in the house with the old man, twenty, **small** for his age, easily mistaken for a boy*» // «Він жив наодинці зі своїм старим, двадцятирічний, але **невисокий** для свого віку, його було легко прийняти за дитину».

Словник надає наступне пряме значення англійської лексеми *small*: «little in size or amount when compared with what is typical or average» [4]. Використане в українському перекладі слово *невисокий* тлумачиться як «той, який має невелику висоту; низький» [3]. На нашу думку, синонімічну заміну у цьому випадку було вжито вдало, адже дібрана нами лексема краще відповідає контексту – хлопець був невисоким для свого віку. При цьому ми вважаємо, що прямий відповідник англійської лексеми *small* – *малий* у цьому реченні було б недоречно використовувати у відношенні до двадцятирічного юнака.

Естетичний вплив на читача є особливо важливим у художніх творах, і для його збереження у перекладі доводиться уникати повторів. Для цього інтерпретатор може користуватись кореферентними замінами, які О. О. Селіванова визначає як позначення при перекладі певної особи різними властивими їй іменами. Окрім того, дослідниця додає, що «перекладач може використати будь-яку номінацію за умови її доцільності в контексті» [2, с. 462]. Ось приклад такої трансформації:

*A **bluegill** jumped in the shallows – you weren't supposed to eat **the fish** but everyone did* // *На мілководді плескалась **риба** – тут її краще не їсти, але всі їдять.*

Тут лексему оригіналу *fish* ми замінили займенником *вона*. Заміна іменника оригіналу займенником є чи не найпоширенішим прикладом застосування кореферентної заміни. Тут ця трансформація дозволила нам уникнути повторення лексеми *риба* в одному реченні, що б зіпсувало його естетичність та милозвучність. Проте варто звернути увагу на іншу лексичну трансформацію денотативного аспекту в цьому реченні, яка і викликала необхідність застосування наведеної вище кореферентної заміни. В українському перекладі ми замінили родовою назвою *риба* назву конкретного виду риби *bluegill*, що є гіперонімічною заміною. Прямий український відповідник *bluegill* – сонячний окунь синьозябровий, проте на відміну від США, в Україні ця риба не поширена, і так як наш переклад орієнтований на пересічного читача, то ми генералізували це слово.

Аналіз наведених трансформацій показує, що переклад сучасних соціальних романів вимагає застосування різноманітних лексичних перетворень для збереження естетичності твору в перекладі, або компенсації втрачених елементів. Тому, щоб досягнути необхідної еквівалентності та адекватності перекладного тексту, перекладачу необхідно розуміти суть лексичних трансформацій, знати їхню класифікацію, щоб зрозуміти та проаналізувати їх, аби обрати правильний підхід до передачі певної лексеми в перекладі.

Список літератури

1. Литвин І. М. Перекладознавство : навчальний посібник. Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2016. 218 с.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографічне видання. Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2012. 488 с.
3. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (Дата звернення: 15.06.2023)
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (Дата звернення: 15.06.2023)

УДК 811.111 '25

Лубко С. О.

магістрант,
кафедри теорії та практики перекладу,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

**ФОРМАЛЬНО-ЗМІСТОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ З ПРАГМАТИЧНИМ
КОМПОНЕНТОМ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-
ФАНТАСТИЧНОЇ КНИГИ ДЕНА КАРЛІНА
“THE END IS ALWAYS NEAR...”**

Серед найважливіших завдань кожного фахового перекладача є досягнення адекватності тексту перекладу текстові першотвору та аналогічного впливу на реципієнта, які досягаються завдяки застосуванню перекладацьких перетворень на всіх мовних рівнях.

Наше дослідження присвячене аналізу формально-змістових трансформацій із прагматичним компонентом у власній версії перекладу науково-фантастичної книги Дена Карліна “The End Is Always Near...”.

З огляду на відмінності вихідної та цільової мов, культур, історії та менталітету їх носіїв, вирази із прагматичним компонентом можуть складати певні труднощі, коли йдеться про повноцінне відтворення семантико-стилістичних засобів оригіналу в перекладі, з чим пов'язана актуальність нашої розвідки, яка полягає в необхідності дослідження формально-змістових трансформацій із прагматичним компонентом у перекладі науково-фантастичних творів.

Формально-змістові трансформації із прагматичним компонентом передбачають «зміну форми та змісту лексичних конструкцій під час перекладу, щоб урівноважити прагматичний вплив на реципієнта тексту» [2, с. 467].

Одним із поширених перекладацьких прийомів, що передбачають відтворення аналогічного прагматичного впливу на реципієнта є переклад із застосуванням фразеологізмів, «які передбачають збереження уявлення певного народу про світ» [Там само, с. 11]. Розгляньмо приклад:

The Depression put an end to the Roaring Twenties, a time remembered for high living, speakeasies, jazz, flappers, the Charleston, and the advent of motion pictures // Депресія поклала край «Бурхливим двадцятим», часу, який запам'ятався світським життям, підпільними барами, джазом, флєперами, Чарльстоном і появою кінофільмів.

У цьому реченні автор використав англійський сталий ідіоматичний вираз *put an end* – «to make something stop happening or existing» [4], до якого ми підібрали повний український відповідник із тотожним семантичним значенням і стилістичним забарвленням *покласти край* – «покінчити з чимось, дійти до якого-небудь висновку; вирішити» [1]. Така заміна дала змогу цілковито передати прагматичний вплив на читача й водночас не втратити стилістичний прийом, використаний автором оригіналу.

Не менш важливим прийомом для передачі прагматичного впливу є фразеологізація, тобто переклад фрази оригіналу із прямим значенням відповідним фразеологізмом у мові перекладу. Наприклад:

By the time the Second World War arrived, an entire generation had been through deprivations // Коли почалася Друга світова війна, на тоді вже ціле покоління пройшло через вогонь, воду і мідні труби.

В оригінальному реченні автор використав фразу із прямим значенням *generation had been through deprivations*, яка в буквальному сенсі означає «покоління пройшло через позбавлення». Задля акцентування людських страждань та поневірянь, яких зазнало ціле покоління, ми замінили цей вираз відповідним за значенням українським фразеологізмом *пройти через вогонь, воду і мідні труби*. У першій частині фразеологізму маємо вогонь і воду, які здавна вважалися двома найбільшими потенційними небезпеками. Друга частина, про мідні труби, яка додалася до цього фразеологізму дещо згодом, втілює випробування славою [3, с. 18]. На нашу думку, використання фразеологізму в перекладі цього фрагменту є доречним, адже перекладена книга є роздумами автора, а вживання фразеологізмів в українській мові – доволі поширене явище. А ще, саме цей фразеологізм вочевидь увиразнює те, що ціле покоління пройшло через епідемії, Першу світову війну та економічну кризу, що й загартувало людей та зміцнило їхній дух, про який і виклав свої роздуми Ден Карлін.

Ці та інші приклади трансформацій, застосованих у нашому українському перекладі вказаної книги, промовисто демонструють, що досягнення адекватності тексту перекладу текстові першотвору в жанрі наукової фантастики вимагає застосування широкого спектру перекладацьких засобів, зокрема формально-змістових трансформацій із прагматичним компонентом.

Список літератури

1. Горох: онлайн-бібліотека URL: <https://goroh.pp.ua> (дата звернення 15.06.2023).
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси : Видавець Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. 224 с.
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 15.06.2023).

УДК 811.111 '25

Моцар А. О.

магістрантка

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

АНТРОПОМОРФНА МЕТАФОРИЧНА МОДЕЛЬ В ЛЮБОВНОМУ РОМАНІ КЕТІ БРЕМЛІ “THE LEMON TREE SAFE”

Проблема метафори у художній літературі залишається актуальною та привертає увагу дослідників на різних етапах розвитку лінгвістичних вчень. У сучасній лінгвістиці проблема метафори розглядається в декількох параметрах, зокрема як стилістичний засіб або художній прийом, як засіб номінації та як засіб створення мовної картини світу [2; 3]. Метафоризація є засобом створення нових абстрактних найменувань, яких не вистачає у мові, за допомогою переносу значень слова [1, с. 25].

Головна мета будь-якого художнього твору полягає в естетичному впливі, в створенні художнього образу. Така естетична спрямованість відрізняє художню мову від інших актів мовної комунікації. Дослідження метафоричних репрезентацій художніх творів активізує розумову діяльність, художній смак і розширює кругозір. У нашому дослідженні метафор в сучасному любовному романі “The Lemon Tree

Cafe” відомої письменниці К. Бремлі вивлено низку оригінальних метафоричних моделей. Приміром:

«...and if the price tag at the back of his neck was anything to **go by** he was wearing a new jumper too». Фразове дієслово *go by*, прямим значенням якого є «to move past, in space or time» [4], вжито у цьому прикладі в переносному значенні «to base an opinion, decision, or judgment on something» [4]. Для утворення метафоричної асоціації між інформацією, за якою варто слідувати для розуміння ситуації, та певним рухом у просторі, запозичено знак із донорського домену ЛЮДИНА.

У наступному фрагменті роману також продемонстровано використання влучної метафоричної асоціації: «*I looked around me at the faded decor, the **tired** menus.* Лексема *tired* має пряме значення «in need of rest or sleep» [4]. В аналізованому реченні ця лексема набуває вузько контекстуального метафоричного значення, не зафіксованого в словниках, а саме «very shabby, old, being too much in use». Відповідно, для утворення цієї метафори проведено паралель між станом людини, яка відчуває втому, виснаження, потребу у відпочинку, і поношеним, затертим станом меню у кафе *The Lemon Tree*, яке перебувало довгий час у використанні відвідувачами і потребує оновлення. Цю метафору, яка передає оцінне ставлення героїні роману щодо описаних предметів, утворено перенесенням знаку *tired* із донорського домену ЛЮДИНА до реципієнтного домену ПРЕДМЕТ.

Наступний приклад демонструє утворення метафоричної моделі РОСЛИНА як ЛЮДИНА:

«...their zingy colours of yellow, purple and white made them look like mini Easter eggs peeping through the grass». Лексема *peek* у своєму першому значенні позначає «to secretly look at something for a short time, usually through a hole» [4], тобто її використання асоціюється з поведінкою людини, яка намагається підглядати за кимось для отримання потрібної інформації. У контекстуальному метафоричному значенні ця лексема позначає «to appear slowly and not be completely seen» [4]. У романі К. Бремлі “*The Lemon Tree Café*” за рахунок вживання цієї лексеми авторка представляє намагання невеликих за розміром квітів, які ледве помітно, пробитися крізь траву. У цьому випадку ця лексема надає милозвучності й образності тексту роману.

У цьому прикладі проілюстровано використання метафоричної моделі СТОСУНКИ як РОСЛИНА:

«...the romance between Nonna and Stanley was **blossoming** too». У цьому прикладі формування метафоричної асоціації відбувається у прямо протилежному попередньому прикладу напрямі, оскільки аналогію проведено між процесом цвітіння рослин та бурхливим розвитком романтичних стосунків між головною героїнею роману та її коханим чоловіком. Лексему *blossom*, яка означає «when a tree or plant blossoms, it produces flowers before producing fruit that can be eaten» [4], запозичено із донорського домену РОСЛИНА. В аналізованому фрагменті використання цього знаку у контекстуальному переносному значенні «when good feelings or relationships blossom, they develop and become stronger» [4] зумовлено потребою підкреслити еволюцію стану розвитку стосунків між героями, тому ця метафора передає експресивну конотацію.

Отже, метафора – це когнітивна структура, яка поєднує в собі розумові уявлення з оцінною, чуттєвою та емпіричною основою. Вона відображає фрагменти реальності, формує абстрактні поняття, позначає нові реалії. Метафоризація – це процес, який відображає зміни у ставленні людей і дозволяє по-новому висвітлити речі. Метафора відіграє життєво важливу роль у мовних репрезентаціях реальності

та має важливе значення для розуміння фундаментального мислення та ментальних концепцій уявлень про оточуючу дійсність.

Список літератури

1. Літературознавча компаративістика. Навчальний посібник / Ред. Р.Т. Гром'як., упоряд. : Р. Т. Гром'як, І. В. Папуша. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.
2. Ортега-и-Гассет Х. Две великие метафоры. *Теория метафоры*. М. : Прогресс, 1990. С. 68 – 81.
3. Шиманович Г.М. Метафора як когнітивний механізм номінації та її роль у мовній картині світу. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 107. С. 35–38.
4. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>.

УДК 811.111 '25

Снегєцкайте О. Е.

магістрантка

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНІМАЦІЙНО-ІГРОВОГО ФЕНТЕЗІ «ARTHUR AND THE INVISIBLES»

Дж. Р. Р. Мартін зазначає, що «фентезі – це чудовий жанр, який дозволяє нам втечу з реального світу та занурення в унікальні та захоплюючі світи, де магія стає реальністю» [1]. Фентезі як жанр відкриває широкий простір для уяви, творчості та фантазії. В ньому можна зустріти фантастичні створіння, магію, епічні пригоди та небезпеки. Автори фентезі можуть будувати свої власні світи, закони та персонажів, втілюючи свої найсміливіші ідеї та фантазії. Ми можемо відчувати неймовірність і чарівність цих світів, цей жанр надає нам можливість мріяти, вірити в неможливе і побачити світ зовсім по-іншому.

На думку науковців, художній переклад – це діалог між двома творчими особистостями: автором і перекладачем, де кожен вносить свої унікальні внески для створення нового твору» [2; 3; 4]. Ця цитата відображає сутність художнього перекладу як діалогу між автором оригінального твору і перекладачем. Обидві ці творчі особистості вносять унікальні елементи, свої уявлення й інтерпретації, щоб створити новий твір, який відтворює есенцію оригіналу у новій мові. У цьому діалозі перекладач має велику відповідальність передати не лише буквальне значення слів, але й почуття, настрої, стиль і витонченість оригінального твору. Він використовує свої мовні знання, культурний контекст та творчі здібності, щоб знайти найкращі способи передачі та інтерпретації оригінального твору.

Переклад популярного анімаційно-ігрового фентезі «Arthur and the Invisibles» (Артур та Ліліпути) не становить винятку, але його українська версія відрізняється своїми особливостями та трансформаціями. У цій статті ми розглянемо деякі аспекти цього перекладу та його вплив на сприйняття фільму українською аудиторією.

«Arthur and the Invisibles» – це анімаційно-ігровий фільм у жанрі фентезі, режисером якого є Люк Бессон. Фільм знятий за мотивами книг Фредеріка Лефевра і вийшов на екрани у 2006 році. Головний герой, хлопчик на ім'я Артур, вирушає у пригодницьку подорож, щоб врятувати своїх батьків та мініатюрний світ «Мінімої». Фільм поєднує в собі елементи фентезі, пригод і комедії, створюючи захоплюючу історію для глядачів різного віку.

Переклад анімаційних фільмів є складним завданням, оскільки потрібно зберегти сенс і настрій оригінального матеріалу, адаптувати його під культурні особливості та зробити зрозумілим для місцевої аудиторії. Однією з найбільш важливих аспектів перекладу є збереження характерів персонажів і їхньої унікальної мови. Крім того, український переклад дозволяє підвищити доступність фільму для ширшої аудиторії. Для людей, які не володіють англійською мовою або не вміють її розуміти на достатньому рівні, український переклад надає можливість насолоджуватися кіномистецтвом та сприймати повідомлення фільму.

Проаналізуємо перекладацькі трансформації у наведених прикладах:

«*Make a wish*» // «*Загадай бажання*».

У цьому прикладі бачимо заміну англійського дієслова *make* українським *загадати*, що зберігає семантику дії. Ця трансформація є яскравим прикладом деметафоризації.

«*You think I am gonna hang around twiddling my thumbs for hours?*» // «*Думаєш я буду сидіти склавши руки?*»

Ідіома *to twiddle your thumbs* в оригіналі означає «to do nothing for a period of time, usually while you are waiting for something to happen» [5]. У цьому випадку англійський фразеологізм *twiddling my thumbs* перекладено як *сидіти склавши руки* українською, що й означає нічого не робити, не працювати, сидіти без діла. Ця трансформація передає семантику нудьги або очікування, коли людина бездіяльно рухає пальцями рук.

«*Knick knacks*» // «*Дрібнички*»:

В оригіналі вжито словосполучення *knick knacks* що означає невеликий, декоративний предмет [5]. У цьому прикладі англійське словосполучення *knick knacks* перекладено як *дрібнички*. Це оцінно-емотивна трансформація, конотативного плану. Український переклад вдало передає семантику оригіналу, а саме невеликих, непотрібних або безцінних предметів. Додавання суфіксу *-ичк* до слова *дрібниці* надає йому зменшено-пестливий відтінок. Ця трансформація передає конотативне забарвлення, тобто впливає на емоційну оцінку читача.

Загалом, перекладацькі трансформації українського перекладу «*Arthur and the Invisibles*» спрямовані на те, щоб забезпечити належне сприйняття та розуміння фільму українською аудиторією. Вони виконують роль медіатора між оригінальним текстом та українським глядачем, допомагаючи створити зрозумілий та емоційно зв'язний переклад.

Список літератури

1. Martin.G. R. R. Event Video, 2011. URL: <https://vimeo.com/27184154>.
2. Кривонос Я. В. Методологія перекладацької інтерпретації метафоричного концептопростору першотвору (на матеріалі українських перекладів творів англійських та американських романтиків): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16. Київ, 2008. 256 с.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
4. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (Дата звернення: 15.06.2023)

УДК 711

Мартишова Л. С.

кандидат архітектури, доцент

Чабань І. В.

аспірант

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова

ВЕРТИКАЛЬНІ СТРУКТУРИ В АРХІТЕКТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОГО МІСТА

Напевно важко навіть уявити сучасне місто без вертикалей архітектурних споруд, адже сьогодні чим більше розмір та значення міста, тим активніша вертикальність його забудови. Найсучасніші мегаполіси сьогодні асоціюються з вертикалями хмарочосів та скупченням цих структур в центрі міста – наразі вони визначають економічну та технологічну могутність, розквіт та прогрес. Сучасне місто сьогодні не тільки осередок функцій, складна транспортна і просторова структура якого невинно прагне впровадити нові досягнення науки і техніки, це згусток різномірної і різнопланової інформації, в якій часом складно розібратися навіть сучасній людині, що йде в ногу з часом. Складність і багатшаровість інформації зумовлена тим, що міське середовище формується і розвивається не тільки в просторі, а й у часі. Ультрасучасні міста, такі як: Дубай, Масдар, Сонгдо, Астана та ін., спроектовані й збудовані вже у ХХІ столітті, звісно, поки що не мають проблем зі сприйняттям, на відміну від міст, закладених ще в давнину.

Архітектура, що поєднує в собі утилітарне і духовне, не завжди вкладається у визначені рамки. Однак навряд чи хтось заперечуватиме, що мистецтво архітектури – це мистецтво, що впорядковує простір; мистецтво, що приводить хаос у систему, зручну для користування і зрозумілу користувачеві. Система ця, не що інше як порядок, що духовний від початку, бо саме таким античність вважала божественний космос, народжений із зягання хаосу і уподібнений, за А.Ф. Лосєвим, біломармуровій статуї на тлі сяючого неба (маємо прототип вертикальної впорядкованої структури на тлі неба).

Наука стверджує що, впорядкованість будь-якої структури базується на чіткому принципі, а художні структури – на парадигматичному принципі, або на принципі асоціацій. Архітектурний об'єкт будь якого рівня є з одного боку – впорядкованою структурою, а з іншого – художнім твором чи текстом, що оперує образами та символами і має свою особисту мову спілкування з користувачем. Тож автор моделює певні асоціації у своєму творінні, а глядач – підсвідомо зчитує. Будь яка вертикальна споруда, тотемний стовп, статуя моаї на острові Пасхи чи менгір, середньовічна башта чи ісламський мінарет, неодмінно відсилають глядача до первинних прообразів цих вертикалей – основи структури світу – світової вісі, що втілювалась в образах світової гори чи світового древа або сходів (ступені чи спіраль) до неба, адже у всіх культурних традиціях відображала зв'язок між горизонтальними світами.

Естетичний об'єкт архітектурного середовища наслідує таку саму формулу, що виявляється в архітектурі значно складнішою. Адже архітектурно-просторове середовище міста – складний багатовимірний комплекс, зумовлений життєдіяльністю людини, в якому естетика – лише частина загальної архітектурної системи. Сучасний гуманістичний погляд наділяє навколишній світ складними асоціаціями, бачиться то хаосом, то космосом, але завжди живим, трепетним, емоційним. Тож, чим складніша система, структура чи форма, тим сучасна людина відчуває себе комфортніше. На думку відомого архітектура Ч. Дженкса складніша форма має більшу потенційну чутливість.

Архітектурне середовище поєднує в собі природні (натуральні) форми та штучні (архітектурні). Однак відомо, що штучне середовище моделює природне геометричними формами архітектурних об'єктів та просторів. Додамо до цього, що теорія архітектурної композиції базується на розумінні архітектури як певного художньо-естетичного феномена, ускладненого вирішенням функціональних завдань. Композиційна впорядкованість проявляється не тільки в структурованості геометричних побудов, пропорціонуванні чи масштабі, вона – в архетипових асоціаціях, у впізнаванні в буденному – космічного порядку, на думку філософа-герменевтика Г.-Г. Гадамера, який вважає, що впізнати – це відкинути все випадкове, додане і таке, що приховує істинну суть речей. Таке впізнавання дає людині радість долучення до вищої істини, свого роду посвячення в таємницю світобудови, де ідея космічного порядку, закладена в реальному фрагменті середовища.

Порядок космосу – провідна міфологема, що реалізована в уявленнях практично всіх народів як певна універсальна ідея. Свідченнями тому є втілення не тільки моделей ідеальних міст (від античних, Платоновських, до найсучасніших, футуристичних), а і найсміливіших ідей вертикальних споруд, які мали б допомогти людині дотягнутися та досягти неба (піднятися до верхнього світу). Тож ідея порядку як архетипу, де світ цілісний та впорядкований, бо таким його створили стародавні боги, є основою в будь-якій традиції. Цей порядок проявляється в суворій геометричності сакральних споруд від давнини до сучасності – від вертикалей менгірів, зіккуратів, пірамід та башт, концентричних кілець Стоунхенджа та ідеальних міст Ренессансу, до паралелепіпедів античних храмів та хрестово-купольних структур християнських соборів. Мегалітичні та фортифікаційні споруди поряд з громадськими та навіть житловими сучасними будівлями неодмінно відсилають глядача до впізнаваних образів, знайомих з давнини. Адже історично людина, що мислила себе як модель світу, намагалась створювати кожен об'єкт свого оточення згідно цієї моделі, де світ має бути стійким, стабільним, оформленим тектонічно і пластично, а його сакральна середина – зафіксована вертикаллю значної споруди та захищена від хаосу. Саме такий, народжений в античності, образ світу стародавніх греків, слов'ян, скандинавів, відображений в архітектурі, архетипічно заданий людині XXI століття.

Сьогодні на наших очах змінюється уявлення про місто. Із фрагментарної структури, що простягалася нескінченною периферією, воно концентрується в компактну форму вертикальної вежі, в якій є не тільки житло, а й місця для відпочинку, офіси, магазини, дитячі садки, школи, ресторани, кінотеатри та ін.

ОСВІТНІ ДЕТЕРМІНАТИ ЩОДО СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ФАКТІВ ШАХРАЙСТВА

Тенденція зростання економічних злочинів та фактів шахрайства, яка широко обговорюється в авторитетних виданнях, наукових статтях і пресі, зробила судово-економічну експертизу затребуваним напрямком спеціалізації для бухгалтерів, економістів, правників. Судово-економічна експертиза застосовує широкі знання не лише з бухгалтерського обліку і аудиту, але й економічні, бізнесові та правові концепції та процедури до досліджуваних питань. Опитування PwC, проведене в 2020 році, показало, що понад 51 відсотків респондентів українських компаній постраждали від шахрайства протягом 24 місяців, що передували дослідженню. Цей показник вищий ніж у світі (47 відсотків) та має тенденцію до зростання зараз, навіть в умовах повномасштабної війни в Україні. Приблизно 50 відсотків респондентів повідомили, що недостатній акцент на вивченні методів запобігання шахрайству в освіті сприяв цій проблемі. Численні професійні та громадські обговорення цієї тематики серед інших шляхів виходу з такої ситуації рекомендують впроваджувати в освітні програми методи розслідування шахрайства. Діапазон знань, необхідних судово-економічним експертам для проведення розслідувань шахрайства, опису свідчень у висновках та надання послуг у судових справах є широким, але вочевидь, недостатнім.

Суспільний запит до судових експертів підтверджує очікування, що бухгалтери візьмуть на себе більш активну роль у забезпеченні розумної впевненості щодо відповідального корпоративного управління, надійної фінансової звітності, а також виявлення та запобігання шахрайській фінансовій діяльності. Ці погляди та висновки науковців і практиків можуть виявитися корисними для академічних програм бухгалтерського обліку та аудиту, адже розглядають можливість інтеграції судової економічної експертизи в свої поточні навчальні програми. Результати повинні мати суспільний інтерес, оскільки:

- суспільство стає все більш стурбованим надмірною шахрайською фінансовою діяльністю;
- професія бухгалтера та аудитора в даний час наголошує на цьому та надає вказівки щодо розгляду шахрайства при проведенні аудиту фінансової звітності через професійні стандарти діяльності;
- поточні наукові дослідження спрямовані на виявлення потреби у компетентних освічених і підготовлених судово-економічних експертах;
- відповідна література свідчить про необхідність удосконалення змісту, охоплення та надання освіти в галузі судово-економічної експертизи [2; 3].

Перегляд освітніх програм передбачає включення питань щодо методик, процедур та способів вивчення, реагування на політичні, економічні, нормативні проблеми, які зумовлюють здійснення шахрайства і разом з тим здатні попереджувати це негативне явище. Університетська економічна (передусім бухгалтерська) освіта має, таким чином, створити основу та загальний масив знань, на якому можна будувати навчання протягом усього життя та розробляти методи вирішення проблем. Прийняття цих нових освітніх моделей у поєднанні зі збільшенням різноманітності академічних програм з

бухгалтерського обліку та аудиту надає закладам освіти чудову можливість покращити поточні навчальні програми в цій галузі шляхом створення спільного масиву знань, на якому може базуватися навчання протягом усього життя. Важлива рекомендація Комісії Тредвея, надана більш ніж 20 років назад, ініціювала включення до освітніх програм з бухгалтерського обліку та аудиту методи розслідування шахрайства. Три сфери судово-економічної експертизи – супровід судових процесів, свідки експертів і аудит шахрайства вимагає спеціальних знань і поглибленого навчання для отримання відповідних навичок.

Дослідники констатують обмеженість освіти в галузі судово-економічної експертизи головним чином безперервною професійною освітою для практикуючих фахівців, і відсутність університетської підготовки за магістерськими чи бакалаврськими програмами за цим напрямком [3]. Враховуючи попит на практику судово-економічної експертизи та потребу в освіті в цій галузі, виникає потреба в розробці навчальних програм, де концептуальними імперативами виступають їх зміст та місце в поточних навчальних програмах з бухгалтерського обліку та аудиту. Міжнародними стандартами аудиту сформовані вимоги для аудиторів планувати та проводити аудит, щоб отримати розумну впевненість у тому, що фінансові звіти не містять суттєвих викривлень, включаючи помилки та шахрайство, надаються вказівки щодо необхідності проявляти професійний скептицизм під час розслідування шахрайства, описується шахрайство та його характеристики. Стандарти вимагають від аудиторів оцінити ризик суттєвих викривлень у перевірених фінансових звітах через шахрайство та надають вказівки щодо процедур збору та оцінки доказів і ризику суттєвих викривлень через шахрайство, надають вказівки щодо повідомлення аудитором про факти шахрайства керівництву, раді директорів та інші.

Однак цих знань недостатньо для діяльності судово-економічного експерта [4]. Навчання повинне надавати більш глибоке розуміння різних концепцій бухгалтерського обліку, аудиту та права, які розглядають методи виявлення шахрайства, у т.ч. в інформаційному середовищі. До таких необхідних тем слід віднести кількісний підхід виявлення шахрайства за допомогою трикутника або шестикутника шахрайства [5], який відповідає запитам на доказову інформацію що свідчень у суді про факти шахрайства.

Висновки. Сучасні ініціативи в освітній галузі судово-економічної експертизи визначають напрямки формування університетських програм з бухгалтерського обліку та аудиту, які б створювали базові знання для майбутніх судово-економічних експертів. Судово-економічна експертиза є сферою застосування методів виявлення та документування випадків шахрайства, які потребують ґрунтовних теоретичних та практичних напрацювань. Реалізувати такий підхід можливо через інтеграцію тем з права, фінансового аналізу щодо методик дослідження шахрайства в навчальні програми з бухгалтерського обліку та аудиту. Автор сподівається, що це дослідження стимулюватиме додатковий інтерес до оцінки актуальності судово-економічної експертизи шахрайства в освіті та практиці.

Список літератури:

1. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2020. <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/economic-crime-survey.html>.
2. Kramer, B., Seda, M. and Bobashev, G. (2017). Current opinions on forensic accounting education, *Accounting Research Journal*, Vol. 30 No. 3, pp. 249-264. <https://doi.org/10.1108/ARJ-06-2015-0082>
3. Zeytinog̃lu, E. and Anadolu, Z. (2020). Forensic Accounting Education: An Evaluation of Perception of Students and Certified Public Accountants. Grima, S., Boztepe, E. and Baldacchino, P.J. (Ed.) *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting (Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, Vol.*

102), Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 27-40. <https://doi.org/10.1108/S1569-375920200000102006>

4. Lloyd Bierstaker, J., Hunton, J.E. and Thibodeau, J.C. (2012). Does Fraud Training Help Auditors Identify Fraud Risk Factors ?, Bobek Schmitt, D. (Ed.) *Advances in Accounting Behavioral Research (Advances in Accounting Behavioural Research, Vol. 15)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 85-100. [https://doi.org/10.1108/S1475-1488\(2012\)0000015008](https://doi.org/10.1108/S1475-1488(2012)0000015008)

5. Lastanti, H. S., Murwaningsari, E., & Umar, H. (2022). The Effect of Hexagon Fraud on Fraud Financial Statements with Governance and Culture as Moderating Variables. *Jurnal Media Riset Akuntansi, Auditing & Informasi*, 22(1), 143–156.

УДК 330.564.2

Магда О. В.

к. ф.-м. н., доцент,

доцент кафедри вищої математики,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Щекань Н. П.

старший викладач кафедри вищої математики,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Луцишина Ж. В.

доктор філософії в галузі економіки

старший викладач кафедри вищої математики,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ВАРТОСТІ НА ТОВАР КОМПАНІЇ

Основне мета ціни на товар – створити найкращі умови для перетворення найбільшої частини цієї різниці на прибуток компанії. Такий метод повинен також забезпечувати й суттєву вигоду для споживачів товарів і послуг. Крім підвищення прибутку, кожний виробник прагне знизити витрати, щоб мінімізувати собівартість товарів та послуг. Враховуючи це, дуже значущо для виробника товарів та послуг досягти балансу, за якого він виробляє збалансовану кількість товарів та послуг за найвищою ціною. Важливу роль займають тут сукупні та граничні витрати, показники яких дозволяють побачити цей баланс.

Є шість етапів ціноутворення [1, с. 400]: 1) постановка завдання ціноутворення; 2) оцінювання попиту; 3) оцінювання власних витрат; 4) аналіз витрат, цін і пропозиції конкурентів; 5) вибір методу ціноутворення; 6) установлення кінцевої ціни.

1. Накреслення мети ціноутворення. На цій стадії компанія повинна вирішити, що вона переслідує: виживання, максимізація поточного прибутку, максимізація частки ринку, лідерство за показником «ціна-якість». Також неабияке значення грає позиціонування свого бізнесу. Наприклад, «знайдете дешевше – ми повернемо кошти, витрачені на покупку»

2. Оцінювання попиту. Спершу потрібно визначити його цінову еластичність. Якщо попит на товар еластичний, виробник чи посередник дуже обережно повинен змінювати ціни й прагнути знизити їх через зменшення витрат у ланцюзі створення вартості.

3. Оцінювання власних витрат. Собівартість будь-якого товару складається з постійних (не залежать від обсягу збуту) і змінних (залежать від обсягу збуту) витрат. Ціна повинна покривати повні витрати й забезпечувати певний відсоток прибутку. Знизити рівень витрат можна через збільшення обсягу виробництва до максимального рівня виробничих потужностей, таким чином, виникає ефект

масштабу (постійні витрати розподіляються на більшу кількість продукції, і собівартість одиниці зменшується). Другим способом є спроба зменшення логістичних витрат (які можуть досягати 30-40 % від собівартості готової продукції) через оптимізацію процесів транспортування, складування, управління рівнем запасу та швидкістю обробки замовлення.

4. Аналіз витрат, цін і пропозиції конкурентів. В умовах високої конкурентної боротьби ціна товару виробника повинна обов'язково зіставлятися з цінами конкурентів. Необхідно відстежувати також вихід на ринок нових конкурентів, бути обізнаними з новими трендами, інноваційними товарами, стежити за розвитком науки в даній галузі.

5. Вибір методу ціноутворення. Вибір однієї із трьох моделей ціноутворення: модель, що орієнтується на внутрішні витрати; модель, що орієнтується на ціни конкурентів; модель, що орієнтується на потреби споживачів.

6. Установлення кінцевої ціни. При встановленні кінцевої ціни необхідно врахувати рівень прибутку й рівень ризику, який вона в собі несе.

Існують інші методи встановлення оптимальної ціни:

1. Витратний. Ціна розраховується, виходячи із суми постійних і змінних витрат на одиницю продукції й запланованого прибутку з урахуванням нижнього порогу ціни:

$$Ц = С + П, \quad (1)$$

де С – собівартість; П - величина прибутку, яку бажає отримати підприємство від реалізації одиниці товару.

2. Метод на основі цільової норми прибутку. Ціна встановлюється таким чином, щоб можна було досягти бажаної норми прибутку на вкладений капітал:

$$Ц = ЗВ + \frac{ПВ+П}{К}, \quad (2)$$

де ЗВ - змінні витрати на одиницю продукції; ПВ - постійні витрати за певний період часу; П - загальна сума прибутку, яку можна отримати від продажу продукції за той самий період; К - обсяг продажу продукції.

3. Метод встановлення ціни на основі відчутної цінності товару. Він обумовлений специфічними підходами до роботи на ринку. Розрахунок робиться на певну категорію покупців, які погоджуються платити гроші не тільки за вартість товару, а й за комплекс інших послуг: доплати, пов'язані з доставкою, обслуговування тощо.

На нашу думку, об'єктивнішим методом встановлення оптимальної ціни є витратний метод, адже виробник має можливість реально побачити його показники, витрати, як від них залежить собівартість, і встановити прибуток, який він хоче отримати, але тут варто дослідити ринок, на який ви виходите. Також ефективним методом є метод Котлера, але, наприклад, врахувати всі плюси конкурента не завжди вдається.

Список літератури

1. Котлер Ф. Маркетинговий менеджмент : підручник / Ф. Котлер, К.Л. Келлер, А.Ф. Павленко та ін. – К. : Видавництво «Хімджест», 2008. – 720 с.

УДК 339.138

Ляшенко Є. С.
студентка

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ І КАПІТАЛІЗАЦІЇ БРЕНДІВ

Вартість бренду є важливим фактором для будь-якої компанії, яка прагне досягнути успіху на міжнародному ринку. Оцінка вартості бренду включає в себе ряд методів, які допомагають визначити його економічну цінність.

Один з найбільш розповсюджених методів оцінки вартості бренду - це метод виходу на ринок (Market-Based Method) [1]. Він базується на оцінці вартості бренду через аналіз цін продажу схожих брендів. Однак, цей метод може бути обмеженим, оскільки не завжди є достатньою кількістю порівняльних даних.

Метод витрат (Cost-Based Method) оцінює вартість бренду, базуючись на сумі витрат, які були зроблені для його створення та розвитку [2]. Цей метод включає в себе витрати на дослідження та розробку, маркетинг, рекламу та інші витрати, пов'язані зі створенням бренду.

Метод витрат – це один з підходів до оцінки вартості бренду, який вимірює суму витрат, які були понесені на створення та розвиток бренду. Цей метод враховує всі витрати, включаючи маркетингові витрати, витрати на дослідження і розвиток, а також витрати на виробництво та розповсюдження.

Цей метод є достатньо простим і прозорим, оскільки він базується на об'єктивних фінансових даних. Однак, він має деякі недоліки. Наприклад, він не враховує майбутні прибутки від бренду або його потенційну вартість для споживачів. Крім того, він не враховує вартість бренду на ринку, яка може значно відрізнятися від суми витрат на його створення та розвиток.

Метод дисконтування прибутку (Income-Based Method), є ще одним популярним методом оцінки вартості бренду [3]. Цей метод оцінює майбутні прибутки, які може принести бренд, і дисконтує їх до сьогоднішнього дня.

Метод дисконтування прибутку, також відомий як метод дисконтуваних грошових потоків (Discounted Cash Flow, DCF), є одним з найбільш поширених методів оцінки вартості бренду. Він використовується для оцінки майбутніх грошових потоків, які генерує бренд, і дисконтує ці потоки до сьогоднішнього дня, враховуючи ризик та часову вартість грошей.

Цей метод вимагає ретельного прогнозування майбутніх грошових потоків на основі історичних даних і припущень про майбутній розвиток ринку і діяльності компанії. Він також вимагає визначення відповідної ставки дисконту, яка відображає ризик зв'язаний з брендом.

Одним з головних переваг методу дисконтування прибутку є те, що він враховує майбутні економічні переваги від володіння брендом. Це може бути особливо важливо для брендів з великим потенціалом зростання. Однак, цей метод також має деякі недоліки. Зокрема, він вимагає складного прогнозування та може бути непрозорим для зовнішніх спостерігачів через складність моделей дисконтування та припущень, які вони використовують.

Метод дисконтування прибутку, коли він використовується розумно і ретельно, може дати глибоке та обгрунтоване розуміння вартості бренду. Однак, він має бути використаний з обережністю і в контексті інших методів оцінки для найбільш повного розуміння вартості бренду.

Що стосується капіталізації брендів, то це процес, який допомагає перетворити вартість бренду в капітал компанії. Він включає в себе стратегії збільшення вартості бренду, використання бренду для приваблення інвестицій, а також використання бренду як активу при погодженні угод.

Ці методики оцінки вартості і капіталізації брендів дозволяють компаніям краще розуміти цінність їхніх брендів та використовувати ці знання для покращення їхньої конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Капіталізація бренду - це ключовий процес, що дозволяє перетворити вартість бренду в реальний капітал для компанії. Цей процес включає в себе ряд стратегій, спрямованих на збільшення вартості бренду, приваблення інвестицій, а також використання бренду як активу при погодженні угод.

Способи збільшення вартості бренду можуть включати розробку нових продуктів, розширення на нові ринки, покращення якості продукту або послуги, або

впровадження нових маркетингових кампаній. Приваблення інвестицій може включати в себе пошук інвесторів, які цінують силу бренду і хочуть інвестувати в його подальший розвиток.

Використання бренду як активу при погодженні угод може включати його використання як забезпечення для отримання фінансування або використання вартості бренду для переконання партнерів у силах компанії в рамках переговорів.

Важливо пам'ятати, що процес капіталізації бренду вимагає від компаній ретельної оцінки вартості їхніх брендів, що може включати в себе використання методів оцінки вартості бренду, які були описані вище.

Аналізуючи процес капіталізації брендів, можна зрозуміти, що він є важливим елементом стратегії брендингу для багатьох компаній. Він дозволяє компаніям краще розуміти вартість їхніх брендів і використовувати цю інформацію для підвищення своєї конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Проте, важливо підкреслити, що капіталізація бренду може вимагати значних ресурсів і стратегічного планування з боку компанії.

Список літератури

1. Kapferer J.-N., Bastien V. *The Luxury Strategy: Break the Rules of Marketing to Build Luxury Brands*. 2nd ed. Kogan Page, 2012. 408 p.
2. Keller K. L., Aperia T., Georgson M. *Strategic Brand Management: A European Perspective*. 2nd ed. Financial Times, 2011. 968 p.
3. Keller K. L., Swaminathan V. *Strategic Brand Management: Building, Measuring and Managing Brand Equity*. 5th ed. Pearson, 2020. 624 p.

УДК 004.77

Попіль І. М.

студентка

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

Інформаційне суспільство – це суспільство, де створення, поширення, використання, інтеграція та маніпулювання інформацією є важливою економічною, політичною та культурною діяльністю.

Інформаційні технології в сучасному світі є невід'ємним елементом буття соціуму. Потік і змішана хвиля інформації повністю охоплює вільний культурний простір. Цей перехід міксу інформації є кращий, ніж функціональний порядок, що існував до того.

Зазначимо, що сьогодні відбувається розвиток глобальної телекомунікаційної мережі та інтеграція різноманітних телекомунікаційних послуг.

В останні роки з'явилося кілька онлайн-платформ для реалізації концепції спільного споживання, таких як оренда одягу та перепродаж вживаних речей. Зокрема, в Україні діє унікальний проект «OH MY LOOK!» В епоху пандемії дизайнерам і виробникам досить складно заявити про себе за допомогою звичних маркетингових інструментів. Крім того, необхідність дотримання принципів концепції сталого розвитку накладає певні зобов'язання на учасників ринку індустрії моди. Лише за допомогою інноваційних інструментів просування можна досягти успіху. Прикладом використання інноваційних і водночас екологічно відповідальних маркетингових інструментів можна назвати модний показ бренду Jascetus, який пройшов на лавандових і пшеничних полях як абсолютно екологічний модний показ. Також відомим прикладом

впровадження маркетингового інструментарію є історія успіху французького екобренду Veja. Незважаючи на те, що бренд сповідує екологічну відповідальність і слідкує за сучасними соціально-екологічними тенденціями в суспільстві, секрет успіху криється в «ефекті Меган», коли герцогиня Меган Маркл одного разу постала перед об'єктивами фотокамер у брендових кросівках.

Багато факторів в онлайн-середовищі впливають на лояльність користувачів. Не менш важлива в цьому питанні якість платформи як основи інтернет-індустрії. За допомогою концепції SERVQUAL [1] власники інтернет-магазину, сайту, тощо можуть істотно вплинути на задоволеність споживачів товарами на платформі. Вчені стверджують, що постійний аналіз споживчих уподобань і рівня задоволеності придбаним продуктом не завжди дозволяє реалізувати такі корпоративні цілі, як зниження маркетингових витрат або збільшення прибутку [2]. Однак, це може переорієнтувати виробництво продуктів і послуг на відповідність очікуванням і, зрештою, вплинути на збільшення залучення користувачів. Володіючи інформацією про вподобання клієнтів, за допомогою персоналізованих маркетингових інструментів, підприємства можуть досягти стратегічних цілей виходу на конкурентний ринок з лідируючою позицією. Наприклад, деякі італійські бренди одягу, щоб задовольнити різноманітні потреби клієнтів за допомогою конкурентоспроможної пропозиції, використовують «сімейства» продуктів і розробку продуктів на основі платформи для збільшення асортименту, скорочення часу виконання та зниження витрат. Тобто, мова йде про капсульне виробництво. Таким чином, підприємство індустрії моди реалізує свою бізнес-модель «fit as a service», що перетворює індустрію моди на технологічну та наукомістку.

Оскільки, стало споживання стає дедалі важливішим, компаніям необхідно краще розуміти, які фактори сприяють зацікавленості у споживанні цих продуктів. Важливу роль у тому, як медіа-висвітлення впливає на купівельний вибір компаній індустрії моди, відіграє соціальна норма захисту сталого споживання. Реалізація ініціатив сталого розвитку в індустрії моди має внутрішні (особисті та організаційні) та зовнішні виклики. Внутрішні проблеми полягають у відсутності консенсусу та знань щодо запровадження принципів стійкості в процес дизайну моди, відсутності орієнтованих на дизайн підходів, які впроваджують принципи стійкості в індустрії моди, а також можливі компроміси з іншими критеріями. Однак, щоб компанії та бренди могли впоратися з екологічними викликами сьогодення, необхідно зміцнювати сильні сторони бренду та послаблювати сильні сторони конкурентів.

Якщо споживач задоволений продуктом, блоги можуть стати інструментом, за допомогою якого клієнт залишає відгук про власний досвід споживання цього продукту. Про те, до якості продукції, також, слід підходити відповідально, особливо якщо підприємство прагне вийти на міжнародний ринок, здобути лояльність покупців, котра є головною ознакою економічної стабільності та конкурентоспроможності. Інакше навіть реклама у популярного блогера не забезпечить зростання прибутку підприємства та/або отримання нових ринків збуту. В епоху цифрової економіки інформація поширюється миттєво, охоплюючи значну інтернет-аудиторію по всьому світу. Отже, миттєва реакція на рекламу може як вивести бізнес на новий рівень суспільного визнання та прихильності, так і збити його з колії.

Список літератури

1. Методика SERVQUAL або чого не вистачає вашому клієнту. URL: <http://nikareklama.com.ua/metodika-servqual-abo-chogo-ne-vistachaye-vashomu-kliyentu/> (дата звернення: 02.05.2023).

2. Pollak F., Markovic P., Vachal J. Analysis of E-Consumer Behavior During the COVID-19 Pandemic. Intelligent Processing Practices and Tools for E-Commerce Data, Information, and Knowledge. 2021. P. 95–114.

УДК 159.923

Гарбуз К. В.
студентка 3 курсу
кафедри психології та соціальної роботи
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасні події соціальної історії визначають поступове сходження нашої держави до демократичних відносин, що вимагає виховання у людини високого почуття обов'язку й відповідальності перед собою та іншими. Оволодіння особистістю морально-духовними якостями зменшує процес її ставлення як суб'єкта саморегуляції, який буде здатний приймати довірливі рішення, самостійно встановлювати пріоритетність суспільно-значущих цінностей, ставити цілі які адекватні власним можливостям, опанувувати засоби їх досягнення, обирати толерантні по відношенню до інших шляхи самоствердження. Коли людина вміє розбиратися у своїх емоційних переживаннях, управляти своїм емоційним станом, їй значно легше розв'язати складні життєві проблеми, міжособистісні конфлікти, спілкуватися з іншими людьми.

Дослідженнями встановлено, що у когнітивній сфері рівень емоційного інтелекту впливає на ступінь узгодженості уявлень про себе і про інших: студенти з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту характеризуються більш конгруентною системою уявлень, ніж студенти з середнім і низьким рівнем емоційного інтелекту. У сфері емоційного самопочуття емоційний інтелект виконує регулятивну роль – в стресові періоди навчання студенти з високим рівнем емоційного інтелекту характеризуються більш вираженою комфортністю емоційних станів [4, с. 164]. У сфері комунікативної поведінки вплив емоційного інтелекту є неоднозначним: з одного боку, встановлено, що високий рівень здатності до розуміння власних емоцій пов'язано зі зниженням популярності у студентській групі, і поряд з цим, отримано дані, що підвищення загального рівня емоційного інтелекту сприяє стабільності статусних позицій особистості в групі, стійкості системи взаємних виборів. Суттєву роль емоційний інтелект студентів відіграє не тільки в усвідомленому оволодінні ними професійними знаннями й уміннями, а й у врахуванні соціальних вимог суспільства до фахівця, який мусить уміти зіставляти вимоги суспільства з реальними умовами професійної діяльності [1, с. 23].

В останні роки феномени життєвої кризи, особливості її переживання та подолання є предметом вивчення у вітчизняній та зарубіжній психології. Аналіз досліджень показав, що різні концептуальні напрями у своїй єдності утворюють складну, багаторівневу систему, яка є методологічною базою для вивчення цих феноменів.

Проте, на наш саме особистість в юнацькому віці є найбільш вразливою щодо різноманітних життєвих криз, через свою спрямованість на самоствердження та успіх у житті, юнацький максималізм, відсутність власного життєвого досвіду, які часто призводять до негнучкості, деструктивності у виборі стратегій подолання виникаючих життєвих негараздів. І саме рівень емоційного інтелекту впливає на перебіг і переживання кризових ситуацій у студентській молоді.

Розвиток емоційного інтелекту – одна з очевидних потреб нашого сьогодення. У вітчизняній та зарубіжній психології практичні питання емоційного інтелекту знайшли своє відображення в працях Г. Гарднера, Д. Гоулмана, Дж. Майєра, П. Соловея, Д. Крузо, Л. Виготського. Необхідно зазначити що саме визначення феномену «емоційний інтелект» зявилося порівняно нещодавно. Вперше цей термін був вжитий американським психологом: Дж. Майєром та П. Соловєєм в 1990 році [3, с. 124].

Зацікавленість та певний інтерес становлять наукові роботи українських психологів за останні роки: В. В. Кириченко, І. Л. Лясковської, А. В. Овсички, Л. О. Шевченко, І. М. Щербакової та ін., в яких глибоко й всебічно розглянуті духовні, професійні, вікові, смислотвірні та інші виміри цього складного явища. Тому, на сьогоднішній день повною мірою описана феноменологія кризових та життєвих ситуацій, позначені етапи її розгортання, психологічні, фізіологічні та поведінкові прояви, а також пускові механізми (Р. Ассаджіолі, Ф. Ю. Василюк, С. Гроф, К. Гроф, В. В. Ільїна, Т. Йоманс, Е. Йоманс, О. В. Кружкова та Я. Н. Нефагіна, І. Л. Лясковська, О. С. Огнєв, А. В. Овсичка, О. В. Хухлаєва, І. М. Щербакова, К. J. James and B. E. Gilliland, A. R. Roberts, R. G. Tedeschi and L. Calhoun, E. Wainrib and E. L. Bloch та ін.).

Крім цього, актуальність обраної проблеми полягає в тому, що особистість в юнацькому віці, стикаючись з життєвими кризами, намагається самостійно їх подолати, часто використовує метод «спроб та помилок» і набуває в такий спосіб свій власний досвід їх подолання. Молоді люди не знають, у кого шукати допомоги, або ж не вмють це робити. Тому такий стихійний досвід може породжувати розчарування, нервову напругу, тривогу, невпевненість у собі, а часто і агресивність, негативізм тощо, що, в свою чергу, може негативно впливати не тільки на розвиток особистості, а і на її життєдіяльність, стиль поведінки. На наш погляд, є нагальна потреба в організації цього стихійного процесу через спеціальну підготовку юнаків та дівчат до можливих життєвих криз, їх переживання та психологічного подолання.

Кризову ситуацію ми розуміємо як стан, який породжений виниклою перед людиною проблемою, що сприймається як перешкода для досягнення життєво важливої мети, якої неможливо уникнути і неможливо розв'язати за короткий час й звичним способом. Кризову ситуацію утворюють як реальні обставини життя, так і їх сприймання та переживання особистістю. Сприймання проблеми, що виникла, як кризи необхідно розглядати в суб'єктивній ієрархії значущих переживань, оскільки фактор значущості опосередковує будь-який зовнішній вплив, що діє на особистість [4, с. 164].

Психологічне подолання кризової ситуації – це складний, багатоплановий і багаторівневий процес, котрий може бути реалізовано за допомогою значної кількості прийомів та стратегій. Переживання кризової ситуації це активна взаємодія особистості з ситуацією, яка відбувається у відповідності до логіки розвитку

ситуації, залежить від значущості ситуації в житті людини та психологічних можливостей особистості, і спрямована на конструктивне розв'язання проблемної ситуації.

На індивідуальний вибір людиною тієї чи іншої стратегії подолання можуть впливати, насамперед, суб'єктивна оцінка особистістю своїх власних особистісних ресурсів подолання (Я-концепція, позитивна самооцінка, низький рівень нейротизму, інтернальний локус контролю, когнітивні здібності, емоційно-вольова сфера, вік тощо) і ресурсів середовища (характер соціальної підтримки, особливості соціальної мережі) та наявних стратегій подолання [2 с.194].

З віком збільшується частота використання стратегій, орієнтованих на розв'язання проблеми, проте їхнє застосування досить сильно залежить від роду проблем, з якими зіштовхується людина. Віковий аспект подолання складних життєвих ситуацій безпосередньо пов'язаний з проблемою гендерних відмінностей – чоловіки частіше йдуть на пряму активну дію, а жінки віддають перевагу пасивній стратегії або пошуку допомоги.

Не існує загальноприйнятої класифікації кризових ситуацій. В психологічних дослідженнях виокремлюються різні види криз: вікові, екзистенціальні, життєві, біографічні, духовні, особистісні, психологічні тощо. В цілому в психологічній науці криза розглядається як вид складної життєвої ситуації або як кризова ситуація і вивчається у сукупності подій, переживань, відносин, поведінки та реабілітації. Кризову ситуацію створюють як реальні обставини життя, так і їх сприймання та переживання особистістю.

В широкому розумінні «психологічні особливості переживання» включає всі види взаємодії суб'єкта із задачами зовнішнього чи внутрішнього характеру – певні спроби оволодіти або пом'якшити, звикнути до вимог ситуації, що виникла чи ухилитися від неї. Відповідно це складний, багатоплановий і багаторівневий процес, який реалізується за допомогою значної кількості способів та стратегій. Критерієм вибору особистістю конкретних способів і стратегій психологічного подолання кризових ситуацій визначається суб'єктивним значенням ситуації, яка переживається і відповідає переважно одній із задач – розв'язанню наявної проблеми або її емоційному переживанню, також корекції самооцінки чи регулюванню взаємовідносин із людьми.

На особливості переживання кризової ситуації впливають багато факторів, зокрема, вік. З віком збільшується частота використання стратегій, спрямованих на самовдосконалення, також пошук нових сенсів та цілей життя, проте їхнє застосування досить сильно залежить від проблем, з якими зіштовхується людина. Існують також і гендерні відмінності у виборі базових стратегій переживання кризи. Юнаки частіше обирають стратегії роботи над самим собою і смисло-цілеутворення, дівчата – допомоги інших людей. Певний вплив на вибір стратегій подолання мають і такі особистісні характеристики, як локус-контролю, екстраверсія – інтроверсія та нейротизм – емоційна стабільність. Так, досліджувані, які обирають стратегії «перетворююча», «смисло-цілеутворення» та «самовдосконалення», відзначається інтернальним локус-контролем та також високим рівнем емоційної стабільності. Для юнаків, які намагається подолати кризову ситуацію із допомогою інших людей, властивою є екстраверсія, крім цього, їм не властиво вираженість у домінуванні жодного з видів локус-контролю чи показників емоційності. Тому більшість юнаків і

дівчат, що обирають стратегію «ігнорування», зазвичай демонструють екстернальний локус- контроль і також мають високий рівень нейротизму.

Отже, емоційний інтелект може впливати на те, як студенти реагують на ці кризові ситуації, як вони їх сприймають і як впорядковують свої емоції. Високий рівень емоційного інтелекту може допомогти студентам бути більш стійкими відносно стресу і навчатися краще пристосовуватися до змін в навколишньому середовищі.

Дослідження в галузі емоційного інтелекту не тільки допоможуть зрозуміти, як цей фактор впливає на переживання кризових ситуацій, але й сприятимуть розробці ефективних стратегій психологічної підтримки та навчання, які допоможуть людям бути більш стійкими та успішними в житті.

Крім того, дослідження емоційного інтелекту можуть бути корисними для різних професій, таких як психологія, менеджмент, освіта та бізнес. Розуміння того, як емоційний інтелект впливає на поведінку та рішення людей, може допомогти керівникам та психологам розробляти ефективні стратегії управління та спілкування зі своїми співробітниками та клієнтами.

Список літератури

1. Бреусенко О. А. Динаміка ціннісно-смиислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» К., 2000. 23 с.

2. Єфімова О. А. Роль емоційності у переживанні психотравмуючих ситуацій. Вісник Харківського державного університету. Х., 1999. № 439'99. С. 194–197.

3. Кириченко В. В. Практичні аспекти ціннісної підтримки особистості у процесі переживання кризи професійної адаптації. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К. : Видавництво «Фенікс», 2015. Т. XII. Випуск 21. С. 124-132

4. Юр'єва Л. М. Кризові стани : [монографія]. Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2018. – 164 с.

УДК 378.61

Акентьєв С. О.

к.мед.н., доцент,

доцент кафедри анестезіології та реанімації

Буковинського державного медичного університету

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ З ФАХУ «АНЕСТЕЗІОЛОГІЯ»

Перебуваючи в стані війни за незалежність та суверенітет, держава Україна опинилася в складному становищі. Міграція населення, плінність медичних кадрів, непередбачувані наслідки руйнувань життєвої інфраструктури, небезпека виникнення епідемій інфекційних захворювань – все це ускладнює медикам підтримувати суспільне здоров'я на належному рівні. Війна прийшлася на період карколомних суспільних змін у державі. Вища медична освіта також зазнала реформування, проте не отримала необхідної завершеності через невизначеність ролі і місця в системі охорони здоров'я. Беручи до уваги сучасні тенденції світового інформаційного простору (глобалізації та мобільності), вища освіта, зокрема медична, стоїть перед викликом відповідності сучасним потребам суспільства і світовим стандартам. Освіта сьогодні орієнтується на технології, які забезпечують розвиток індивідуальності, без чого прорив в підготовці конкурентоздатного спеціаліста практично неможливий.

Незважаючи на обмеження військового стану та зміни очної форми навчання на змішану із залученням лекцій он-лайн, програма навчання лікарів-інтернів має бути орієнтована для засвоєння також знань тактичної медицини та лікування тяжких комбінованих травм з подальшою реабілітацією пацієнтів. В якості перспективної проблеми сучасної освіти є самостійна робота студентів у контексті інноваційного навчання [1, с. 27]. Такий тип навчання припускає засвоєння навчального матеріалу в процесі активного оперування навчальною інформацією в умовах спеціально організованої ситуації. Спочатку це сумісний результат продуктивної діяльності викладача і студента, проте потім це стане основою індивідуальної самоорганізації майбутнього спеціаліста в практичній діяльності.

У цьому сенсі, набуття навичок самостійної роботи лікарями-інтернами, зокрема з фаху «Анестезіологія», є логічним продовженням процесу навчання самоорганізації та самоосвіти на післядипломному етапі. Це створює базу безперервної освіти (освіти через все життя), можливість підвищувати свою кваліфікацію, а коли необхідно, вміння перевчитися. Лікар анестезіолог-реаніматолог, діяльність якого пов'язана з виникненням непередбачуваних епізодів, критичних ускладнень, має бути готовий до самостійної роботи по закінченню навчання в інтернатурі в будь-яких умовах.

Лікарі-інтерни з фаху «Анестезіологія» на кафедрі анестезіології та реанімації мають можливість удосконалювати практичні навички самостійної роботи та самоорганізації. Це, по-перше, робота у відділенні інтенсивної терапії:

участь у клінічних оглядах пацієнтів, що поступили у відділення для лікування, заповнення історій хвороб, участь у плануванні лікування хворих та у виконанні інвазивних маніпуляцій під контролем лікарів і викладачів. Під час чергування є можливість самостійно оглянути хворого в приймальному відділенні, який підлягає госпіталізації у відділення інтенсивної терапії, визначитися із станом пацієнта, виробити подальшу тактику під контролем практичних лікарів.

По-друге, робота в операційних: асистенція анестезіологу під час анестезії, огляд пацієнта, співставлення свого висновку щодо плану анестезії із планом анестезії лікаря анестезіолога-реаніматолога, участь і відпрацювання складних маніпуляцій (інтубація трахеї, нейроаксіальні методи анестезії), складання плану лікування пацієнтів в післяопераційному періоді. Самостійне опанування навичок роботи з наркозною і слідкуючою апаратурою, технікою безпеки в операційній підвищують компетентність і надійність майбутнього анестезіолога. Виконуючи будь-який вид роботи самостійно, лікар-інтерн набуває здатності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати наявні проблеми, знаходити конструктивні рішення та вихід із ситуації.

По-третє, лікарі-інтерни, готуючи реферати та виконуючи науково-дослідну роботу на кафедрі з актуальних проблем анестезіології та інтенсивної терапії, навчаються самостійно проводити інформаційний пошук, вивчення новітньої літератури зі спеціальності, зіставляти різні точки зору з актуальних проблем, більш глибоко розуміти проблеми діагностики та лікування важких нозологій.

Ефективність самостійного навчання лікарями-інтернами залежить від стилю і фаховості викладача, переосмислення його ролі в цьому процесі. Відтепер роль викладача, безумовно, підвищується, проте змінюються його функції. Сучасний викладач тепер не є основним джерелом інформації, він стає організатором пізнавальної діяльності лікаря-інтерна, консультує його та орієнтує на різні види самостійної роботи.

Отже, оптимальність методів і форм самостійної роботи, які здійснюються під керівництвом, але без безпосередньої участі викладача; ознайомлення лікарів-інтернів з реаліями часу, його потребами; вмотивовуючи майбутніх анестезіологів до самостійності в роботі, організація методичного забезпечення та контроль за самостійною діяльністю підопічних - це ті напрямки роботи викладача, які сприяють отримати сучасних компетентних лікарів.

Список літератури:

1. Гвоздецька Г.С., Жукуляк О.М. Самостійна робота як одна із основних форм навчальної діяльності студента та шляхи її активізації // Актуальні проблеми вищої медичної освіти і науки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Харків, 8 квітня 2021 р.) ХНМУ, Харків, 2021. С.27.

УДК: 616.31-018.4-089.843/.844-74-076

Косінов О. С.

аспірант кафедри стоматології післядипломної освіти
ЗДМФУ

Міщенко О. М.

проф., зав.каф.
стоматології післядипломної освіти
ЗДМФУ

ГІСТОМОРФОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ КІСТКОВОЇ ТКАНИНИ, ОТРИМАНОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ АУГМЕНТАЦІЇ NANO GRAFT

Мета: Дослідити ефективність матеріалу Nano Graft шляхом гістоморфометричного аналізу новоутвореної кісткової тканини.

За даними гістоморфометричного аналізу забраних біоптатів, більша площа залишків трансплантату у зонах аугментації контактувала саме з новоутвореною кістковою тканиною, що відбиває механізми остеокондуктивного ефекту Nano Graft. Як показали результати попередніх досліджень кількість новоутвореної кістки, залишків трансплантата і компонентів сполучної тканини широко варіюють при використанні різних матеріалів для синус-ліфтингу (Corbella S, et al., 2016). Наприклад, використання аутогенної кістки більшою мірою стимулювало остеогенез порівняно з біфазним фосфатом кальцію (БФК) (Danesh-Sani SA, et al., 2016). Натомість при використанні аутогенної кістки, фрагменти її залишків формували в середньому 4,8% від загального об'єму біоптатів з зон аугментації, що власне є основою для позиціонування даного матеріалу у якості золотого стандарту (Sakkas A, 2017). Отримані у роботі результати значно перевищують показники для БФК, і наближаються до параметрів при використанні аутологічної кісткової тканини, що по факту відбиває високу біосумісність і в той же час відповідну біодеградацію Nano Graft, який виконував роль провідника для утворення власної кісткової тканини. Отримані результати демонструють переваги використання Nano Graft, також порівняно з алогенною кісткою, при застосуванні якої тільки $18,65 \pm 12,20\%$ було сформовано новоутвореною кісткою, $25,93 \pm 12,36\%$ – залишками алогенного матеріалу та $53,45 \pm 10,34\%$ – сполучною тканиною (Lorenz J, et al., 2018). Гістоморфометричний аналіз надав можливість оцінити не тільки пропорцію та взаємодію між новоутвореною кісткою та залишками Nano Graft, але й визначити ступінь дозрівання новоутвореної кісткової тканини в зоні використання трансплантата. За даними проведеного у роботі дослідження, більшість кісткових трабекул у складі біоптатів зон аугментації відповідали третій стадії остеогенезу – ремоделювання кістки з заміщенням грубоволокнистої кісткової тканини на пластинчасту. При цьому більш ніж в чверті трабекул виявлені ознаки високої зрілості з наявністю остеонів. Отримані дані порівняні з такими в дослідженні інших 5 кісткових матеріалів (Solakoglu Ö, 2019).

Ремоделювання кістки також є невід'ємним компонентом остеогенезу, оскільки на ранніх його стадіях відбувається утворення первинної (ретикулофіброзної кістки), яка згодом зміщується на пластинчасту. (Тоосі S, 2020). У даному дослідженні в зоні аугментації було визначено значну кількість остеогенних клітин, що експресували

SATB2. Окрім SATB2+ клітин на поверхні кісткових трабекул, значна кількість комітованих остеогенних клітин виявлялася вільно в сполучній тканині між трабекулами. Ці SATB2-позитивні клітини по факту можуть відповідати індукованим клітинам попередницям, що включилися в процес остеогенного диференціювання. Така картина відбиває остеоіндуктивний потенціал Nano Graft, який стимулював диференціювання та міграцію остеогенних клітин до ділянок остеогенезу.

Висновок: Отримані у роботі дані свідчать про ефективність взаємодії матеріалу Nano Graft з клітинами та тканинами альвеолярних паростків. В більшості випадків залишки біоматеріалу визначалися всередині кісткових трабекул, і лише незначна частка виявлялася позатрабекулярно, демонструючи високу інтеграцію наноматеріалу з новоутворенням кістки в зоні синусліфтингу. При цьому варто підкреслити, що використаний для аугментації синусів біоматеріал був імунологічно не активним.

Список літератури

1. Corbella S, Taschieri S, Weinstein R, Del Fabbro M. Histomorphometric outcomes after lateral sinus floor elevation procedure: a systematic review of the literature and meta-analysis. Clin Oral Implants Res. 2016 Sep;27(9):1106-22. doi: 10.1111/clr.12702.
2. Danesh-Sani SA, Wallace SS, Movahed A, El Char ES, Cho SC, Khouly I, Testori T. Maxillary Sinus Grafting With Biphasic Bone Ceramic or Autogenous Bone: Clinical, Histologic, and Histomorphometric Results From a Randomized Controlled Clinical Trial. Implant Dent. 2016 Oct;25(5):588-93. doi: 10.1097/ID.0000000000000474.
3. Sakkas A, Wilde F, Heufelder M, Winter K, Schramm A. Autogenous bone grafts in oral implantology-is it still a “gold standard”? A consecutive review of 279 patients with 456 clinical procedures. Int J Implant Dent. 2017; 3: 23.
4. Lorenz J, Kubesch A, Al-Maawi S, Schwarz F, Sader RA, Schlee M, Ghanaati S. Allogeneic bone block for challenging augmentation-a clinical, histological, and histomorphometrical investigation of tissue reaction and new bone formation. Clin Oral Investig. 2018 Dec;22(9):3159-3169. doi: 10.1007/s00784-018-2407-0.
5. Solakoglu Ö, Götz W, Heydecke G, Schwarzenbach H. Histological and immunohistochemical comparison of two different allogeneic bone grafting materials for alveolar ridge reconstruction: A prospective randomized trial in humans. Clin Implant Dent Relat Res. 2019 Oct;21(5):1002-1016. doi: 10.1111/cid.12824.
6. Toosi S, Behravan J. Osteogenesis and bone remodeling: A focus on growth factors and bioactive peptides. Biofactors. 2020 May;46(3):326-340. doi: 10.1002/biof.1598.

УДК 616.94-053.2/.5-008-07-08-037.72

Ячник І. М., Метленко О. В., Карпенко Н. П., Реготун Р. В., Маркін Є. Л.

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

Національна дитяча спеціалізована лікарня «ОХМАТДИТ»

ВЕДЕННЯ ПАЦІЄНТІВ ЗІ СПОНТАННИМ ПНЕВМОТОРАКСОМ

Актуальність і аналіз. Одне з перших паперових згадувань травматичного пневмотораксу, вторинного по відношенню до перелому ребер, з'явилося в «Імперській хірургії» турецького хірурга Шерафеддіна Сабункуоглу (1385 – 1465), де також рекомендується метод простої аспірації [3]. Спонтанний пневмоторакс – рідке, але завжди життєвоzagрозливий стан, з яким стикаються лікарі різних спеціальностей. Термін вперше був запропонованим А.Нард в 1803 році, більш щільно спонтанний пневмоторакс був описаний R.Laennec в 1819 році. Концепцію спонтанного пневмотораксу при відсутності туберкульозу (первинний пневмоторакс) була повторно введена датським лікарем Хансом Кьєргором в 1932 році. Взагалі, до появи протитуберкульозних препаратів хірурги навмисно створювали пневмоторакс у хворих на туберкульоз, щоб зжати долю або всю легеню навколо кавітуючого ураження. Це було відомо, як «відпочинок легень», представлено італійським хірургом Карло Форланіні в 1888 році і опублікованим американським хірургом Джоном Бенджаміном Мерфі на початку ХХ сторіччя.

Згідно сучасним уявленням, під спонтанним пневмотораксом розуміють поступлення повітря в плевральну порожнину з колабуванням легені, що виникає в наслідок порушення цілостності легеневої тканини без зовнішньої дії. Спонтанний пневмоторакс більше у дітей, а ніж у дорослих може бути проявом або ускладненням різних захворювань, але може виникати і при відсутності клінічно значимої легеневої патології.

Має підвищений інтерес до сімейного спонтанного пневмотораксу, маючий аутосомно – домінантний тип наслідування (OMIM 173600) [4]. R.Berlin і співавтори описали родослівні, із покоління в покоління у яких зустрічається сімейний спонтанний пневмоторакс [5]. Morrison і співавтори спостерігали сім'ю, в якій батько і троє із шести дітей мали епізоди спонтанного пневмотораксу [6]. Встановлено, що за розвиток спонтанного пневмотораксу можуть бути відповідальні мутації в гені FLCN локалізованому в локусі 17p11.2 і кодуєчим синтез білка фолікуліна.

Мета. Розглянути види пневмотораксу та діагностику та методи лікування.

Матеріали і методи. Код по МКХ - 10.

S 27.0 Травматичний пневмоторакс.

Травматичний гемоторакс.

Травматичний гемо пневмоторакс

Пневмоторакс – скупчення повітря в плевральній порожнині. Розрізняють спонтанний (не зв'язаний з травмою або якоюсь іншою причиною), травматичний і ятрогенний пневмоторакс.

Класифікація пневмотораксу [1, 2].

Спонтанний: а) первинний(немає даних про патологію легень); б) вторинний (ускладнення вже діагностованого захворювання легень).

Травматичний: а) в наслідок проникаючої травми грудної клітини; б) в наслідок тупої травми грудної клітини.

Ятрогенний: а) результат помилок при пункції плевральної порожнини; б) результат помилок при катетеризації центральних вен; в) результат помилок при торакоцентезі і біопсії плеври; г) в наслідок баротравми.

Первинний спонтанний пневмоторакс виникає у відсутності клінічно значимої легеневої патології. Вторинний спонтанний пневмоторакс - ускладнення діючої легеневої патології. Ятрогенний пневмоторакс виникає при ускладненні лікувального або діагностичного втручання (сама часта причина пневмоторакса у ВРІТ). Травматичний пневмоторакс – наслідок проникаючої або закритої травми грудної клітини, при цьому повітря може проникати в плевральну порожнину із розірваною тканиною легені або дефекта грудної стінки.

Первинний спонтанний пневмоторакс.

Епідеміологія.

Частота виникнення первинного спонтанного пневмотораксу варіює від 1 до 18 на 100 тис. Населення в рік (в залежності від статі). Дитячий вік менш відрізняється по частоті від доросли. Для дорослого – паління незалежний фактор ризику виникнення пневмотораксу [1, 2].

Патофізіологія.

У дітей та дорослих з первинним пневмотораксом не буває явних проявів патології легень, однак у 76 – 100% хворих під час відеоторакоскопії спостерігають субплевральні булли, при відкритій торакотомії їх виявляють у 100% хворих. В контралатеральній легені булли виявляють у 79 – 96% хворих. Одна з причин виникнення булл – деградація еластичних волокон легень, обумовлена активацією нейтрофілів і макрофагів в наслідок недорозвинення (у новонароджених), а у дорослих в наслідок провокації тютюновим димом. Самець е призводить до порушення балансу між протеазами і антипротеазами, системою окислення та антиоксидантів. Після формування булли розвивається запальна обструкція найменшого калібру дихальних шляхів, в результаті збільшується внутрішньоальвеолярний тиск і повітря починає проникати в інтерстицій легені. По мірі просування повітря до кореня легені і розвитку емфіземи середостіння, збільшується тиск в середостінні з послідуочим розривом медіастінальної парієтальної плеври і формуванням пневмотораксу. Великий первинний спонтанний пневмоторакс призводить до різкого зменшення життєвої ємності легень і збільшенню альвеолярно – артеріального градієнту по кисню, в результаті розвивається гіпоксемія різного ступеня важкості. Гіпоксемія – результат порушення вентиляційно – перфузійних відношень і появи шунта з права на ліво. Тяжкість даних розладів залежить від величини пневмоторакса. Оскільки газообмін в легенях зазвичай поки що не порушен, гіперкапнія не розвивається (компенсація) [1, 2].

Клінічна картина.

Більшість випадків первинного спонтанного пневмоторакса виникає в спокої. Практично всі хворі реагують однаково збільшенням ЧСС, зниження сатурації, задишка з втягінням або дезадаптація на ШВЛ (не завжди треба седувати пацієнта, а спочатку відсануй, перевір прохідність ВДХ або ТС/ІТ і т.д.), можуть бути явища гіпертензії, відставання (якщо це односторонній пневмоторакс) половини грудної клітки в акті дихання. Якщо дитина (дорослий) старшого віку і в свідомості то може пред'являти скарги на біль в грудній клітці на стороні пневмотораксу і задишку, яка гостро виникла. Інтенсивність болю може варіювати – від мінімальної до дуже сильної (переходячу на стогін та крик); частіше її описують дорослі в сплутаній свідомості, як гостру; пізніше – як ниючу, тупу. Зазвичай симптоматика зникає протягом 24 годин (при наданні допомоги). Якщо не надавати допомогу на ранньому етапі – ситуація може тільки погіршитись, як локально, так і системно.

У хворих з невеликим пневмотораксом (займає 15% об'єму гемоторакса) клінічні прояви зазвичай відсутні. Якщо об'єм пневмотораксу більше, іноді можна спостерігати зменшення екскурсії грудної клітки на хворій стороні, перкуторний звук з коробочним відтінком, ослаблення голосового дрижання і різке ослаблення або відсутність проведення дихальних шумів на хворій стороні. Тахікардія, гіпотонія або ціаноз дають замислитись про напружений пневмоторакс (взагалі, любого генезу пневмоторакс треба оцінювати, як великий ризик для життя пацієнта). Результати вимірювання газового складу артеріальної/венозної крові зазвичай вказують на збільшення альвеолярно – артеріального градієнту (особливо, коли ви про це згадуєте під час пункції) і гострий дихальний алкалоз.

Діагностика.

Діагноз первинного спонтанного пневмоторакса встановлюють на основі анамнезу і виявлення вільного краю легені (стає видимою тонка лінія вісцеральної плеври) на звичайній рентгенограмі ОГК, виконаної пацієнту в положенні максимально сидячому (ідеально стоячи але це ВРІТ). В виявленні пневмотораксу невеликого об'єму, особливо верхівки, може допомогти рентгеноскопія або рентгенографія на видосі (що також дуже важко провести у ВРІТ), залишається слово за УЗД та КТ/МРТ.

Вірогідність рецидива.

Середня частота рецидиву при первинному спонтанному пневмоторакці складає 30%. В більшості випадків рецидив настає в перші 5 – 6 днів, якщо пацієнта стан критичний – може бути і через 6 – 12 годин, це треба мати на увазі і постійно моніторити діагностичними засобами, не забуваючі про самі прості, дешеві і доступні – аускультация, перкусія, пальпація. В соматичі у дорослих рецидив може настати через 6 місяців після первинного епізоду. Пацієнта і родичів треба попередити і пояснити правила допомоги і поведінки в екстеренній ситуації.

Вторинний спонтанний пневмоторакс.

В противагу до доброякісного клінічному протіканню первинного спонтанного пневмотораксу, вторинний спонтанний пневмоторакс може бути ще більш небезпечнішим, так як у таких пацієнтів основне захворювання – якась патологія легень, тому резерви (на які ми з вами розраховували при первинному спонтанному пневмотораксі) їх серцево – судинної системи обмежені.

Етіологія.

Основні причини вторинного спонтанного пневмоторакса:

- Патологія дихальних шляхів.
- Інфекційні захворювання.
- Інтерстиційні хвороби легень.
- Захворювання сполучної тканини.
- Злоякісні новоутворення.
- Патфізіологія.

При перевищенні внутрішньоальвеолярного тиску над тиском в легеневому інтерстиції (спостерігається у ослаблених пацієнтів) під час кашлю відбувається розрив альвеол, повітря проникає в інтерстицій і проходить до воріт легені. Викликає емфізему середостіння. Якщо розрив відбувається близько до воріт, то відбувається розрив і парієтальної плеври, і повітря потрапляє в плевральну порожнину. Як тільки повітря проникає в плевральну порожнину, внутрішньоплевральний тиск зростає, що призводить до різниці між внутрішньолегеневим тиском і внутрішньоплевральним тиском (визначеним, як транспульмональним тиском), дорівнює нулю, що викликає здуття легень в порівнянні з нормальним транспульмональним тиском дорівнює приблизно 4 мм.рт.ст. [7].

Клінічні прояви.

У пацієнтів з патологією легень при пневмотораксі, навіть якщо повітря в плевральній порожнині небагато, завжди виникає задишка. Більшість дітей старшого віку, у свідомості та дорослі жалкуються на біль з ураженої сторони. Інколи виникають гіпотонія і гіпоксемія, іноді значимі і можуть представляти загрозу для життя пацієнта. Ці ускладнення не пройдуть самостійно. Не рідко спостерігають зрушення кислотно – лужного стану, у вигляді гіперкапнії, при цьому рСО₂ перевищує 50 мм. рт. ст. Клінічні прояви можуть бути незначними, маскуються під симптоматику легеневої патології. Потрібно запам'ятати, що дитина або дорослий (що частіше) з хронічним неспецифічним захворюванням легень завжди може видати клініку пневмотораксу, якщо у нього виникає задишка нез'ясованого генезу, особливо в поєднанні болю (у малечі це – знервованість, тахікардія) в грудній клітці на одній стороні.

Диференційна діагностика.

На рентгенограмах органів грудної порожнини у пацієнтів з бульозною емфіземою можуть знаходити великих розмірів були, вони іноді мають вигляд як пневмоторакс. Для того, щоб відрізнити їх друг від друга використовують наступний метод: необхідно знайти тонку полосу вісцеральної плеври, розташованої при пневмотораксі паралельно грудній стінці, зовнішній контур були буде повторювати грудну стінку. Ультразвукова діагностика має місце на діагностичне доповнення діагнозу. Якщо ж все ж таки, діагноз залишається нев'ясненим, то виконують КТ органів грудної порожнини, оскільки при пневмотораксі дренажування плевральної порожнини обов'язково.

Рецидив.

Частота рецидиву спонтанного пневмотораксу варіює від 39 до 47 %.

Лікування.

Лікування пневмотораксу складається з евакуації повітря із плевральної порожнини і попередження рецидива. При пневмотораксі невеликого об'єму аспірують повітря через катетер, відразу ж видаляють його. Оптимальний метод

лікування пневмотораксу – дренування плевральної порожнини. Для попередження рецидивів проводять хірургічне втручання на легені через торакоскопічний доступ або за допомогою торакотомії. Вибір доступу залежить від об'єму пневмотораксу, тяжкості клінічних проявів, наявності постійного витоку повітря в плевральну порожнину, від виду пневмотораксу (первинний або вторинний).

Первинний спонтанний пневмоторакс значного об'єму (більше 15 % від об'єму гемотораксу) або прогресуючий пневмоторакс можливо виконати наступним чином: провести аспірацію повітря через звичайний венозний периферичний катетер G 16 – 18 – 20, після чого прийняти рішення, чи дренувати плевральну порожнину. Проста аспірація повітря із плевральної порожнини ефективна у 70 % пацієнтів при первинному спонтанному пневмотораксі помірного об'єму.

При вторинному спонтанному пневмотораксі дренування (а не аспірація) необхідні одразу з використанням троакару розміром G 20 – 28 F.

Ускладнення дренування плевральної порожнини:

Біль в місці проведення дренажу; інфікування плевральної порожнини; неправильне розташування дренажа; кровотеча і гіпотонія; набряк легень після розправлення легені; травмування нервово – судинного пучка; підшкірна емфізема; травмування і подразнення сусідніх органів; «підколювання» легені.

Персистуюче витікання повітря.

Персистуюче витікання повітря в плевральну порожнину частіше за все буває при вторинному пневмотораксі. 75 % випадків даного ускладнення при первинному і 61 % при вторинному пневмотораксі лікуються протягом тижня дренування. Для повного зникнення ускладнення при первинному пневмотораксі необхідно витримати строки перебування дренажа і чітко виконувати настанови хірурга. Хірургічне лікування виникає в залежності від наявності або відсутності бул на КТ органів грудної порожнини. Нажаль, у дітей і дорослих з персистуючими витікання повітря хімічний плевродез малоефективний.

Відеоторакоскопічне втручання дозволяє оглянути всю уражену сторону (або сторони) і виконати плевродез і резекцію бульозно – змінених ділянок легені. Частота ускладнень при відео торакоскопічному втручанні вище у пацієнтів з вторинним спонтанним пневмотораксом, чим у пацієнтів з первинним пневмотораксом. Можна виконати менше інвазивне втручання – відокремлювану торакотомію. Доступ виконують підпахвинній області, він дозволяє зберегти грудні м'язи. Деяким пацієнтам з розповсюдженими бульозними змінами необхідна стандартна торакотомія. Порівнювальних досліджень, вивчавших ефективність різних видів втручання, мало. Частота від 2 до 14 % у порівнянні з 0 – 7 % рецидива при обмеженій торакотомії (частіше всього вірогідність рецидиву не перевищує 1 %). Більш високий відсоток рецидива після відеоторакоскопії пояснюють тим, що можливість огляду верхівки відділів легень відокремлена.

Гемоторакс.

Гемоторакс (haemothorax: haemo – кров + грец. thorax – грудь, грудна клітка, син. гемоторакс) – скупчення крові в плевральній порожнині. Якщо при плевральній пункції отримана закрашена кров'ю рідина, в ній визначають відносний об'єм еритроцитів; коли він перевищує половину гематокриту, тоді ми говоримо про гемоторакс. Основна причина гемоторакса – травма і ятрогенне ураження кровоносної судини, рідше – пухлин. Лікування в більшості випадків складається в

дренуванні плевральної порожнини: це дозволяє також оцінити крововтратою. При гемотораксі, викликаному ураженням плеври, після видалення крові із плевральної порожнини листки плеври змикаються і кровотечею, як правило, зупиняється. Якщо об'єм крові, поступаючою по дренажах, перевищує 50 – 200 мл/г, показана торакотомія.

Види гемотораксу:

1. Малий гемоторакс – кров в синусах плевральної порожнини
2. Середній гемоторакс – кров до рівня середини лопатки
3. Великий гемоторакс – рівень крові вище середини лопатки
4. Клінічна картина.

Невеликий гемоторакс може не викликати зміни в вітальних функціях. При перкусії відмічають укорочення звука з лінією Демуазо, аускультативно – ослаблення дихання в нижньозадніх відділах легень. При великому гемотораксі на фоні симптомів гострої внутрішньої крововтрати (блідість, холодний піт, тахікардія, низький АТ) розвивається ГДН. При перкусії відмічають тупість в середніх і нижніх відділах легень, при аускультатії – відсутність або різке ослаблення дихальних шумів. Пацієнти в свідомості відчують важкість в грудній клітці, нехватка повітря.

Лікування.

Проводять пункцію плевральної порожнини під контролем УЗД, потім дренивання плевральної порожнини. Торакотомія показана при продовжуючій кровотечі.

Показання до екстреної торакотомії.

Одномоментне видалення через дренаж більше 500 мл і більше/

Кровотеча, продовжуючи більше 4 г з крововтратою 200 мл/г.

Висновки.

Таким чином, спонтанний пневмоторакс у дітей і дорослих, може бути обумовлений різними причинами. Клініка і діагностика специфічна. Прогноз даного захворювання завжди серйозний і багатьох випадках залежить від своєчасності надання кваліфікованої спеціалізованої інтенсивної допомоги.

Список літератури.

1. Сушко В.І., Кривченя Д.Ю., Дубровін О.Г., Левицький А.Ф., Метленко О.В. Хірургія дитячого віку. Київ. Медицина. 100 – 120. 2015.
2. Белебезьєв Г.І., Беляєв А.В., Дмитрієва М.Б., Чухрай Т.Г., Кривченя Д.Ю., Левицький А.Ф. Інтенсивна терапія в педіатрії. Київ. Медицина. 200 – 220. 2008.
3. Kaya S.O., Karatepe M., Tok T., Onem G., Dursunoglu N., Giksin I. Were pneumothorax and its management known in 15th – century Anatolia? Sep. 2009. Texas Heart Institute Journal. 36 (2): 152 – 153.
4. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/omim/>
5. Berlin R. Familial occurrence of pneumothorax simplex. Acta Med Scand 1950; 137: 268 – 275.
6. Morrison P.J., Loury R.C., Nevin N.C., Familial primary spontaneous pneumothorax consistent with true autosomal dominant inheritance. Thorax 1998; 53: 151 – 152.
7. Neupane K., Jamil R. Physiology, Transpulmonary Pressure. NCBI National Center for Biotchnology Information. 2022.

УДК 636.502.211

Халак В. І.

к. с.-г. н, старший науковий співробітник,
завідувач лабораторіє тваринництва,
Державна установа Інститут зернових культур НААН

Сідашова С. О.

к. с.-г. н, сертифікований
експерт - дорадник НАСГДСУ, радниця ГО "ВРЖФ"

Клєбанова Л. Г.

голова ГО "Всеукраїнська Рада Жінок Фермерів"

Стадницька О. І.

к.с.-г. н.,

ВЕЛИКА РОГАТА ХУДОБА СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДА: ОЗНАКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ БУГАЙЦІВ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ДЕЯКИМИ ПОКАЗНИКАМИ ІНТЕР'ЄРУ

Мета роботи – дослідити ознаки індивідуального розвитку молодняку великої рогатої худоби сірої української породи, деякі біохімічні показники сироватки крові та встановити силу та напрямок кореляційних зв'язків між ними.

Матеріал та методи дослідження. Експериментальну частину досліджень проведено в умовах племінного заводу з розведення великої рогатої худоби сірої української породи Державного підприємства «ДГ «Поливанівка» Дніпропетровської області, лабораторії тваринництва ДУ «Інститут зернових культур НААН» та випробувальному центрі Інституту тваринництва НААН (м. Харків). Роботу виконано згідно програми наукових досліджень Національної академії аграрних наук України №31 «Генетичне поліпшення сільськогосподарських тварин, їх відтворення та збереження біорозмаїття. (Генетика, збереження та відтворення біоресурсів у тваринництві), завдання «Виявити популяційно-генетичні закономірності біологічного різноманіття ізольованого генофонду автохтонної сірої української породи великої рогатої худоби». Оцінку бугайців сірої української породи за показниками індивідуального розвитку проводили з урахуванням наступних кількісних ознак: жива маса на час народження, жива маса у 6- та 12-місячному віці, середньодобовий приріст живої маси за наступні періоди: від народження до 6- місячного віку, від 6-місячного до 12-місячного віку. У сироватці крові піддослідних тварин 6-місячного віку досліджували наступні біохімічні показники: активність аспартатамінотрансферази (АсАТ), од/л; активність аланінамінотрансферази (АлАТ), од/л; активність лужної фосфатази, од/л; вміст загального білка, г/л. [1]. Біометричну обробку результатів дослідження проводили за методиками Коваленка В. П. та ін. [2].

Результати та їх обговорення. Аналіз лабораторних досліджень показав, що біохімічні показники сироватки крові у бугайців сірої української породи відповідають фізіологічній нормі клінічно здорових тварин, а саме: вміст загального білка становить $83,15 \pm 0,584$ г/л ($Cv=2,33$ %), активність аспартатамінотрансферази (АсАТ) – $26,72 \pm 1,931$ од/л ($Cv=23,96$ %), активність аланінамінотрансферази (АлАТ) – $19,45 \pm 1,323$ од/л ($Cv=22,56$ %), активність лужної фосфатази – $178,18 \pm 6,237$ од/л ($Cv=12,33$ %). Результати дослідження свідчать, що бугайці підконтрольної популяції характеризується високими показниками живої маси і середньодобових приростів за період вирощування від народження до 12-місячного віку (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміки живої маси і середньодобових приростів живої маси бугайців сірої української породи у ранньому онтогенезі, n=10

Показники, одиниці виміру	Біометричні показники	
	$X \pm S_x$	$C_v \pm S_{C_v}, \%$
Жива маса, кг: на час народження	26,8±0,46	5,73±1,281
у віці 6 місяців	187,2±4,07	7,70±1,722
у віці 12 місяців	329,8±6,92	7,31±1,635
Середньодобовий приріст живої маси, г (віковий період: 0-6 місяців)	876,5±20,70	8,47±1,894
Середньодобовий приріст живої маси, г (віковий період: 0-12 місяців)	827,8±18,04	7,72±1,727

Так, за живою масою у віці 6 місяців тварини піддослідної групи переважали мінімальні вимоги класу еліта на 1,17 %, у віці 12 місяців – на 1,45 %. Середньодобовий приріст живої маси за період контрольного вирощування від народження до 6-місячного віку становить $876,5 \pm 20,70$ г, від народження до 12-місячного віку – $827,8 \pm 18,04$ г. Коефіцієнт варіації показників живої маси і середньодобових приростів за період вирощування від народження до 12-місячного віку коливається у межах від 5,73 до 8,47 %. Зазначене свідчить про високий рівень консолідації ознак індивідуального розвитку у бугайців сірої української породи. Результати розрахунку коефіцієнтів парної кореляції між біохімічними показниками сироватки крові, живою масою та середньодобовими приростом бугайців сірої української свідчать, що даний біометричний показник коливається у межах від $-0,256 \pm 0,3222$ ($t_r=0,79$; активність аспартатамінотрансферази (АсАТ) \times середньодобовий приріст живої маси, г (віковий період: 0-6 місяців) до $+0,635 \pm 0,25765$ ($t_r=2,46$; вміст загального білка \times жива маса на час народження). Достовірні кореляційні зв'язки встановлено між наступними парами ознак: вміст загального білка \times жива маса на час народження ($r=+0,635 \pm 0,25765$; $t_r=2,46$); активність аланінамінотрансферази (АлАТ) \times жива маса на час народження ($r=+0,606 \pm 0,2651$; $t_r=2,29$);

Висновки.

1. Установлено, що біохімічні показники сироватки крові у бугайців сірої української породи відповідають фізіологічній нормі клінічно здорових тварин.

2. За показниками живої маси бугайців сірої української породи у 6- та 12-ти місячному віці переважають мінімальні вимоги класу еліта на +1,17 та 1,45 %.

3. Середньодобовий приріст живої маси у тварин досліджуваної породи за період вирощування від народження до 12-місячного віку коливається у межах від 827,8 до 876,5 г.

4. Коефіцієнт парної кореляції між біохімічними показниками сироватки крові, живою масою та середньодобовими приростом бугайців сірої української коливається у межах від $-0,256 \pm 0,3222$ ($t_r=0,79$) до $+0,635 \pm 0,2576$ ($t_r=2,46$).

Список літератури

1. Лабораторні методи досліджень у біології, тваринництві та ветеринарній медицині [Текст]: довідник / В. В. Влізло, Р. С. Федорук,, І. Б. Ратич та ін.; за ред. В. В. Влізло. Львів : СПОЛОМ, 2012. 767 с.; іл., табл.

2. Коваленко В. П., Халак В. І., Нежлукченко Т. І., Папакіна Н. С. Біометричний аналіз мінливості ознак сільськогосподарських тварин і птиці. Навчальний посібник з генетики сільськогосподарських тварин. Херсон: Олді, 2010. 160 с.

УДК 621.9.048.7:621.373.826:631.37

Ковальчук Ю. О.

к.т.н., доцент,

доцент кафедри агроінженерії,

Уманський національний університет садівництва

ВИКОРИСТАННЯ ПОГЛИНАЮЧИХ ПОКРИТТІВ ТА ЛЕГУЮЧИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ЛАЗЕРНОЇ ОБРОБКИ ДЕТАЛЕЙ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Лазерні технології в наш час широко застосовуються, зокрема, під час виготовлення або відновлення деталей автомобільного транспорту [1].

Нині є актуальним питання покращення властивостей та збільшення ресурсу виробітку деталей автомобілів, що активно використовуються в агропромисловому комплексі. Для їх зміцнення може застосовуватися метод поверхневої лазерної обробки. Для даного методу міцність та зносостійкість металевих деталей автомобілів залежать також і від застосування різних поглинаючих покриттів.

Поглинаючі покриття дозволяють оброблюваному зразку зі сталі отримувати значно більшу частину енергії лазерного випромінювання, суттєво зменшуючи при цьому відбиття променя від поверхні зміцнюваної деталі [2]. Різноманітні поглинаючі покриття мають вплив на глибину поверхневої лазерної обробки залізобуглецевих сплавів, що в свою чергу впливатиме на ресурс виробітку відповідних деталей автомобільного транспорту.

Очевидно, що швидкість лазерної обробки суттєво впливає на ефективність використання поглинаючих покриттів. Вона визначає час впливу лазерного випромінювання та температуру поверхні оброблюваного зразка. Оплавлення поверхні зміцнюваного зразка не відбувається у випадку збільшення швидкості лазерного впливу понад 6 мм/с. Значне збільшення глибини зони лазерного впливу відбувається в результаті застосування покриттів, що містять сажу у вигляді аерозолі та оксиди алюмінію і цинку [2]. У випадку ефективного використання поглинаючих покриттів значно зростає поглинання енергії лазерного випромінювання, збільшиться коефіцієнт корисної дії лазера, що дозволить для обробки деталей на потрібну глибину використовувати лазерну установку меншої потужності.

Звичайно, всі можливі випадки лазерного зміцнення сталевих деталей при застосуванні різних поглинаючих покриттів існуючі дослідження не охоплюють. Не можна вважати вирішеним питання розробки нових, більш дешевих, ефективних, та технологічних покриттів для випадку лазерної поверхневої обробки залізобуглецевих сплавів, існує необхідність й надалі в даному напрямку продовжувати наукові дослідження.

Також доцільно для досягнення високої зносостійкості поверхневих шарів деталей автомобільного транспорту під час їхньої обробки лазерним променем

застосовувати поверхнєве легування, яке може використовуватись разом із поглинаючими покриттями.

У процесі мікролегування помітні дві зони: зона легування та зона термічного впливу (ЗТВ). Саме в першу зону, що у вигляді розплаву, подається легуюча речовина. При цьому відбувається нагрів другої зони без її оплавлення. Область ЗТВ спостерігається за периметром зони легування. Встановлено, що найбільшу твердість ЗТВ буде мати лише після перетворення мартенситу у процесі лазерного легування. Однак, при легуванні певної площі поверхні зразків відбувається відпуск ЗТВ до твердості вихідного матеріалу, тобто під легованим шаром розташовується практично незміцнена основа.

Найбільший вплив на процес і якість обробленої поверхні надає швидкість переміщення променя лазера або зразка, потужність лазерного випромінювання, а також товщина покриття під час лазерного легування.

Кількість легуючих елементів на одиницю об'єму оплавленого металу сильно впливає на структури зони легування. Вміст легуючих елементів у зоні лазерного впливу має тенденцію до зростання зі збільшенням швидкості переміщення променя лазера та зменшенням потужності випромінювання. Збільшення вмісту легуючих елементів у зоні лазерного впливу відбувається при збільшенні шару поглинаючого покриття до деякої межі.

Із підвищенням концентрації графіту у зоні оплавлення під час проведення цементації сталі відбувається зміна зони лазерного легування. У поверхневих шарах спостерігається структура білого чавуну, отриманого з рідкої фази.

Внаслідок дії лазерного променя на поверхні зразків відбувається їх нагрівання з одночасним утворенням доріжок, що мають різну товщину, і, як наслідок, утворення шарів з різними характеристиками. При насиченні поверхні розплаву бором товщина лазерних доріжок лежала в інтервалі 90...140 мкм. Масштабний фактор, що характеризує співвідношення маси, форми зразка, режиму та площі обробки, визначає ступінь впливу температури поверхні на процес лазерного легування. Це доводить необхідність оптимізації режимів лазерного легування для отримання необхідної властивості поверхні конкретної марки сталі.

Отже, дослідження лазерного зміцнення сталі дозволяє зробити висновки, що для отримання зносостійких шарів на поверхні відповідних деталей необхідно наносити поглинаюче покриття та застосовувати поверхнєве легування. При цьому найбільшу зносостійкість мають шари, леговані боридними, карбідними, нітридними та оксидними фазами.

Список літератури

1. Dobras D., Rutkowska-Gorczyca M. The use of color etching to study the microstructure of laser welded steel used in the automotive industry. *Materials Testing*. 2019. Vol. 61(11), 1087-1094. <https://doi.org/10.3139/120.111424>

2. Ковальчук Ю.О., Пушка О.С., Войтік А.В. Вплив поглинаючих покриттів на глибину лазерної обробки деталей сільськогосподарської техніки зі сталі 45. *Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету «Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація»*. 2017. Вип. 30. С. 16–21.

УДК 006.91

Козубовський В. Р.

доктор технічних наук, с.н.с,
професор факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Крив'яник А. Ю.

студент 4-го курсу спеціальності
«Інженерія програмного забезпечення»
факультету інформаційних технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА РОБОТИ ПОЛІКЛІНІКИ

У сучасному світі зростає потреба в удосконаленні та автоматизації багатьох сфер, зокрема в медицині. У даний час фактично в усі галузі охорони здоров'я впроваджені інформаційні технології (ІТ). Завдяки цьому медицина набула сьогодні абсолютно нових рис. Поліклініки, як важливі медичні заклади, не є винятком. Робочі навантаження зростають, і є потреба у швидких та точних рішеннях. Тому поліклінікам дедалі більше потрібно ефективного управління та оптимізація робочих процесів.

Життєвий цикл автоматизованої інформаційної системи складається з п'яти основних стадій:

- розробки системи або придбання готової системи;
- впровадження системи;
- супроводу програмного забезпечення;
- експлуатації системи;
- демонтажу системи.

Застосування інформаційних технологій в поліклініці дозволяє:

- підвищити якість надання медичних послуг;
- підвищити задоволеність пацієнтів;
- знизити нелікарняного навантаження на лікарів- спеціалістів;
- поліпшити доступність медичної інформації та швидкість її надання медичному персоналу;
- підвищити ефективність роботи служб забезпечення;
- знизити відсоток випадкових втрат і необґрунтованих витрат медичних матеріалів, обладнання та інвентарю;
- удосконалити внутрішній медичний облік;
- оптимізувати процес обов'язкової звітності перед вищезазначені організаціями;
- підвищити лояльність лікарів і медичного персоналу;
- представити результати роботи поліклініки для керівництва в реальному часі.

У більшості випадків веб-сайт є головною складовою частиною інформаційної системи поліклінік та інших медичних закладів. Сьогодні все більше клінік, незалежно від того, чи вони приватні чи державні, мають свій власний веб-сайт. Веб-сайт може використовуватись для надання інформації про контакти та режим роботи

закладу, а також для обробки значних обсягів інформації про персонал та клієнтів, що в свою чергу економить багату часу та ресурсів.

Веб-сайт є невід'ємною частиною інформаційної системи поліклінік та інших медичних закладів. Він використовується як основний канал комунікації з потенційними пацієнтами, а також для надання важливої інформації про клініку, її послуги, режим роботи та контактні дані.

Одним з популярних методів впровадження веб-сайту для поліклініки є розробка інтерактивних функцій, які дозволяють пацієнтам здійснювати онлайн-записи на прийом до лікарів. Це значно спрощує процес отримання медичної допомоги, забезпечує зручність для пацієнтів і допомагає поліклініці ефективно планувати свої ресурси.

Крім того, веб-сайт може включати функції електронної медичної картки, де пацієнти можуть зберігати свої медичні дані та результати обстежень. Це дозволяє лікарям миттєво отримувати доступ до актуальної інформації про пацієнта, що сприяє більш точному діагнозу та призначенню ефективного лікування.

Для розробки веб-сайтів як правило використовується РНР (Hypertext Preprocessor) що є однією з найпопулярніших мов програмування, і вона може бути чудовим вибором для написання сайту поліклініки. Ось кілька причин, чому РНР може бути вигідним для написання системи поліклініки:

- Широке поширення: РНР використовується мільйонами розробників по всьому світу і має велику спільноту підтримки. Це означає, що знайдення досвідчених РНР-розробників та ресурсів для вирішення проблем чи отримання поради буде значно легше.

- Простота в освоєнні: РНР має дружній і легко зрозумілий синтаксис, що сприяє швидкому вивченню мови для новачків. Крім того, існує багато документації, підручників і онлайн-ресурсів, які допомагають в освоєнні РНР.

- Розширені можливості: РНР має широкий набір функцій і бібліотек, що дозволяють розробникам легко реалізовувати різноманітні функціональність на веб-сайті. Наприклад, для поліклініки можна легко використовувати функції для роботи з базами даних, обробки форм, взаємодії з зовнішніми сервісами тощо.

- Безпека: РНР має вбудовані механізми безпеки, які допомагають запобігати атакам, таким як SQL-ін'єкція та перетини сайтів. З правильним використанням функцій безпеки і знанням кращих практик, РНР може забезпечувати надійний рівень захисту для сайту поліклініки.

- Інтеграція з іншими технологіями: РНР добре поєднується з різними технологіями і сервісами, що можуть бути корисними для поліклініки. Наприклад, ви можете легко взаємодіяти з базами даних, використовувати фреймворки для розробки і навіть створювати API для інтеграції з іншими системами.

Загалом, РНР є потужним і гнучким інструментом для розробки веб-сайтів, зокрема для поліклінік. Він дозволяє легко реалізувати функціонал, забезпечує зручність у використанні та розвитку, а також має велику спільноту підтримки, що становить важливий аспект для успішної розробки та підтримки веб-сайту поліклініки.

УДК 911.3:379.8]:556.51(477.82)

Петробчук І. М.

к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Карпюк З. К.

к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Стельмах В. Ю.

к. геогр. н.,
старший викладач кафедри фізичної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Ковальчук С. І.

магістр географії,
старший лаборант кафедри фізичної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Качаровський Р. Є.

магістр географії,
старший лаборант кафедри економічної
та соціальної географії
географічного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБ'ЄКТІВ ПЗФ БАСЕЙНУ Р. КУЛЬЧИН

Вивчено рекреаційний потенціал малої річки Волинської області – р. Кульчин (лівої притоки р. Турія). Описано її морфометричні показники. Охарактеризовано об'єкт природно-заповідного фонду (ПЗФ) басейну річки. Подано пропозиції щодо заходів оптимізації рекреаційного використання об'єктів ПЗФ.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, рекреаційний потенціал, річка, р. Кульчин, р. Турія, Турійська ТГ, Ковельський район, Волинська область.

Об'єкти ПЗФ є багатофункціональними утвореннями, що забезпечують збереження й відтворення абіотичних та біотичних компонентів навколишнього середовища, а також природно-територіальних і аквальних (ландшафтних) комплексів. Стійкість лісових як і інших ландшафтних об'єктів ПЗФ залежить від багатьох чинників, але основні з них – енергія рельєфу, підстилаюча поверхня, клімат, місцева гідрографічна мережа, ґрунтово-рослинний покрив, що володіють

значною інерційністю. Малі річки трансформують навколишнє середовище, утворюючи у прибережній смузі самопідтримувані системи «водний об'єкт–грунт–рослинний покрив (ландшафт)» [4–5].

Річка Кульчин – ліва притока р. Турія, що протікає в межах Турійської територіальної громади (утворена 02 березня 2017 р. шляхом об'єднання Турійської селищної та 14 сільських рад, площа становить 869,0 км², населення – 18 451 особа, охоплює 52 населених пункти, центр громади – смт Турійськ) Ковельського (до липня 2020 року *Турійського*) району. Річка бере початок на південь від с. Охотники та впадає в р. Турія на окраїні смт Турійськ. Сільські населені пункти вздовж берегової смуги: Охотники, Кульчин, Растів, Перевали, Ставок. Довжина річки 14,89 км, площа водозбору – 132,07 км², похил річки – 1,1 м/км [3–5; 7–8; 10].

У межах басейну р. Кульчин знаходиться лісовий заказник місцевого значення – «**Кульчинська соснина**», площею 51,7 га, що розміщується на землях Турійського лісництва ДП «Турійське ЛГ». Він утворений рішенням виконавчого комітету Волинської обласної ради від 31.10.1991 р. № 226 для охорони лісових насаджень рекреаційного призначення сосни звичайної *Pinus sylvestris* (рис.1) на околиці с. Кульчин [1–2; 4–6; 10].

Рис. 1. Лісовий заказник «Кульчинська соснина» [6; 9]

Загалом, об'єкти ПЗФ створюються з метою максимально довготривалого збереження навколишнього природного середовища, що мають не тільки безпосередню актуальну цінність, а й володіють потенціалом для збереження та відтворення ландшафтної структури, біологічного різноманіття, а також відображають гідротермічні й ґрунтово-рослинні умови недалекого минулого, тобто виступають еталоном доіндустріальної епохи. У результаті довготривалих змін параметрів навколишнього середовища постійно відбувається поступова трансформація ландшафтів об'єктів ПЗФ. Але значно швидше відбувається рекреаційна дигресія, особливо, якщо рекреаційне навантаження перевищує допустимі нормативи. Саме обмеження рекреаційного та господарського навантаження, якщо не враховувати форс-мажорні обставини, є найважливішим аспектом організації охорони природи.

Висновки. Мережа об'єктів ПЗФ басейну р. Кульчин є недостатньою для збереження навколишнього середовища, рівень заповідності становить лише 0,4 %. Стійкість лісового заказника «Кульчинська соснина», теж знаходиться на

задовільному рівні, його площу необхідно збільшити хоча б вдвічі. Рекреаційний потенціал існуючого природно-заповідного фонду басейну р. Кульчин мінімальний, орієнтовно допустиме одночасне перебування лише одного рекреанта на об'єкті ПЗФ. Створення нових об'єктів ПЗФ сприятиме відносно високому рівню збереженості середовища. Необхідно визначити початкові обмеження до рекреаційного освоєння території басейну р. Кульчин, враховуючи значну частку сільськогосподарських угідь, та якомога менші площі задіяти для рекреаційного природокористування.

Список літератури

1. Карпюк З. К., Фесюк В. О. Природоохоронні мережі Волинської області: монографія. Луцьк : Видавництво «Терен», 2021. 212 с.
2. Карпюк З. К., Фесюк В. О., Антипюк О. В. Природно-заповідний фонд Волинської області : альбом-каталог. Київ, 2018. 136 с.
3. Ковельська РДА. URL: <http://koveladm.gov.ua/> (дата звернення 28.05.2023).
4. Нетробчук Ірина Марківна, Полянський Сергій Володимирович, Стельмах Валентина Юріївна, Юровчик Володимир Геннадійович, Полянська Тетяна Олександрівна, Соловей Віталій Васильович, Качаровський Роман Євгенович, Ковальчук Сергій Ігорович. Турійська ТГ Волинської області: природний рекреаційний потенціал об'єктів ПЗФ малих річок та шляхи його збереження. *Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín «Věda a perspektivy» je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury Praha, Česká republika: E 24142. № 5 (24) 2023. S. 277-292. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5\(24\)-277-292](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-5(24)-277-292)*
5. Полянський С. В., Карпюк З. К., Чижевська Л. Т., Мельник О. В., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Особливості природно-рекреаційного потенціалу Турійської територіальної громади Волинської області. *Modern science: concepts, theories and methods of basic and applied research: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Відень, Австрія – м. Вінниця, Україна 24 грудн. 2021 р. International scientific journal «Grail of Science» № 11 (December, 2021) / ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія), 2021. С. 638–646.*
6. Природно-заповідний фонд Волинської області. URL: <http://eco.voladm.gov.ua/category/all/locality=9> (дата звернення 28.05.2023).
7. Регіональний офіс водних ресурсів у Волинській області URL: <https://vodres.gov.ua/> (дата звернення 26.10.2023).
8. Турійська територіальна громада URL: <https://golovnenska-gromada.gov.ua/> (дата звернення 29.05.2023).
9. Управління екології та природних ресурсів Волинської ОДА URL: <https://voladm.gov.ua/category/upravlinnya-ekologiyi-ta-prirodnih-resursiv/1/> (дата звернення 01.06.2023).
10. Чир Н. В., Качаровський Р. Є., Павлушенко М. О. Оцінка сучасного стану та перспектив модернізації туристичної інфраструктури в умовах розвитку окремих об'єднаних територіальних громад Турійського району Волинської області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки». 2017. № 9 (358). С. 94–100.*

Вакулко А. І.

здобувач освіти спеціальності,
121 Інженерія програмного забезпечення

Черняк І. А.

здобувач освіти спеціальності,
121 Інженерія програмного забезпечення

Науковий керівник:

Черняк Т. Г.

спеціаліст вищої категорії,
викладач програмування та інформаційних дисциплін,
ВСП «Рівненський фаховий коледж НУБіП України»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І МАЙБУТНЄ РОБОТОТЕХНІКИ

Вступ. Штучний інтелект і робототехніка представляють собою дві галузі, які швидко розвиваються і мають великий потенціал для впливу на наше майбутнє. Робототехніка, що разом із собою в механічні, електронні та програмні компоненти, знайшла широке застосування в різних галузях, включаючи промисловість, медицину, автоматизацію та побутові потреби. З іншого боку, штучний інтелект став одним із найбільш активно розвиваючихся напрямків у комп'ютерних науках, відкриваючи шлях до автоматизованого прийняття рішень та розуміння складних залежностей у даних.

Застосування штучного інтелекту у робототехніці. Автономний транспорт: Одним із найбільш відомих програм штучного інтелекту в робототехніці є автономний транспорт. Системи штучного інтелекту допомагають автоматично розпізнавати дорожні знаки, визначати пішоходи, аналізувати дорожню обстановку та планувати оптимальний маршрут. Вони також забезпечують можливість прогнозування поведінки інших учасників руху та прийняття безпечних рішень на основі отриманої інформації.

Медична робототехніка: Штучний інтелект також має значний потенціал у медичній робототехніці. Роботи, оснащені штучним інтелектом, можуть виконувати складні хірургічні операції з високою точністю та безпекою. Вони можуть аналізувати медичні зображення, допомагати в діагностиці та розробці індивідуальних планів лікування. Наприклад, роботи можуть проводити точні ендоскопічні операції, знищувати пошкодження здорових тканин і зменшувати ризик ускладнень.

Промислова автоматизація: Штучний інтелект також змінює ландшафт промислової автоматизації. Роботи, оснащені штучним інтелектом, здатні виконувати рутинні завдання в промислових лініях виробництва, що підвищує продуктивність та ефективність. Вони можуть виявляти аномальну роботу обладнання, прогнозувати відмови та забезпечувати безперебійну роботу процесів.

Машинне навчання та нейромережі в робототехніці. Машинне навчання: Машинне навчання є ключовою складовою штучного інтелекту в робототехніці. Воно дозволяє роботам навчатися на основі великого обсягу даних та використовувати отримані знання для вирішення завдань. Наприклад, роботи можуть навчитися розпізнавати об'єкти на зображеннях, класифікувати дані та виконувати прогнози.

Нейромережі: Нейромережі є одним із видів машинного навчання, що моделює роботу людського мозку. Вони здатні до розпізнавання складних залежностей та виконання складних обчислень. Використання нейромереж у керуванні роботами дозволяє їм швидко адаптуватися до змінних ситуацій та вирішувати завдання в реальному часі.

Виклики та перспективи. Етичні питання: Розвиток штучного інтелекту і робототехніки породжує етичні питання, які потребують важливого рішення. Наприклад, як ми можемо гарантувати безпеку людей у присутності автономних робіт? Як забезпечити конфіденційність та захист персональних даних, які збираються роботами? Вирішення цих питань вимагає розробки етичних стандартів та правових норм.

Перспективи розвитку: З майбутнім розвитком технологій штучного інтелекту та робототехніки можна очікувати значних проривів у сфері автономних систем та впровадження впровадження в нові галузі. Від нових матеріалів до квантових комп'ютерів, технологічні інновації забезпечують більшу точність, швидкість та надійність робіт.

Висновки. Штучний інтелект і робототехніка відкриває безліч можливостей для розвитку суспільства та підвищення якості життя. Використання штучного інтелекту в робототехніці дозволяє створювати роботи, які можуть виконувати складні завдання, адаптувати до змінних умов та сприяти автоматизації різних сфер діяльності. Протест, разом з перевагами, викликає етичні та правові виклики, які потребують важливого рішення. З майбутнім розвитком технологій штучного інтелекту й робототехніки можна очікувати ще більшого розвитку у сфері автономних систем і впровадження нових робіт у галузі.

Список літератури

1. Russell, SJ, & Norvig, P. (2016). Штучний інтелект: сучасний підхід (3-є вид.). Pearson Education.
2. Трун С., Бургард В. та Фокс Д. (2005). Імовірнісна робототехніка. MIT Press.
3. Хатіб, О. (2005). Автономні роботи: від біологічного натхнення до впровадження та контролю. IEEE Press.
4. Гудфеллоу І., Бенгіо Ю. та Курвіль А. (2016). Глибоке навчання. MIT Press.
5. Бостром, Н. (2014). Суперінтелект: шляхи, небезпеки, стратегії. Oxford University Press.
6. Аркін, RC (2009). Керування летальною поведінкою в автономних роботах. CRC Press.
7. Кало, Р. (2015). Робототехніка та уроки кіберправа. California Law Review, 103(3), 513-566.
8. Шаркі, Н. (2012). Етичні кордони робототехніки. Наука.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ, ОСВІТИ, ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬСТВА**

**Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
м. Полтава,
16 червня 2023 р.**

Українською та англійською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.
Технічний редактор: Нестеренко В. О.
Художній редактор: Михайленко К. В.
Коректор: Остаповець Н. М.
Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 16.06.2023 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 5,4
Гарнітура Times New Roman.
Наклад 500 примірників. Зам. № 21897

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.
Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364
від 07.01.2007 р., м. Полтава, вул. Дмитра Коряка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

